

N. Iorga

Wilhelm de Kotzebue

si
momentul de prefacere modernă
a societății moldovenești.

WILHELM DE KOTZEBUE
ȘI MOMENTUL DE PREFACERE MODERNĂ
A SOCIETĂȚII MOLDOVENEȘTI

DE

NICOLAE IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 26 Mai 1934

Intr'un recent memoriu am arătat vieța înstrăinată fără întoarcere a boierului moldovean, fost student la Paris, apoi așezat la Florența, la Roma, unde și-a sfârșit pribegile sale zile, Gheorghe Bogdan. Prin scrisorile și legăturile lui de afaceri am ajuns a cunoaște și alte tipuri din această vreme de mari prefaceri, deocamdată în forme, — dar și formele influențează fondul, dacă nu-l creează. A răsărit înainte o familie întregă, cu fratele bolnav, căruia i se trimet rețete de ochi italiene, cu fiul purtat prin Constantinopol, care nemulțamește pe tatăl, de abia l-ar mai recunoaște, cu Armeni cari iau în arendă moșiile părăsite de stăpân, cu țerani către cari se îndreaptă «democratic» din depărtata lui străinătate acesta, cu epitropi ai averii tânărului Constantinică și ai moștenirii lui. Dar mai ales se desemnează fizionomia celui crescut în casa Bogdanilor, ajuns la avere și tinzând la ranguri cât mai înalte, activul și socotitul Gheorghe Oprișan, care poartă grija afacerilor celui cu care a copilărit. Îl vedem lichidând averea fratelui, administrând pe aceea a boierului așa de apropiat de dânsul și, ajuns la capătul vieții, luptând pentru acea ridicare în cinuri care, pe vremea Regulamentului Organic, era consacrarea.

Cetind după aceea, în traducerea d-nei Ana Maiorescu, operele literare ale lui Wilhelm de Kotzebue, însurat și așezat în aceeași Moldovă dintre 1840—1850, am descoperit neașteptate asemănări și aproape identități, povestea de viață boierească din Moldova a acestui scriitor rus de limbă germană având ca bază, între alte amintiri, fără îndoială și acelea ale afacerilor legate de moștenirea lui Gheorghe Bogdan. Și totodată am aflat în narațiunea acestui roman, ca și în nuvelele aceluiasi, personajii și stări de lucruri care-și află părechea în ce înfățișează restul corespondenței aceluiasi Oprișan. Până și numele de botez al eroului lui Lascar Viorescu e acela al fiului lui Constantinică.

Prezintarea aceasta paralelă îmi pare a fi de folos pentru acea cunoaștere a moravurilor care formează o așa de însemnată parte din ceea ce e adevărata istorie, adică deslușirea explicată a vieții omenești sub toate raporturile.

* * *

Wilhelm de Kotzebue († 24 Octomvrie 1887), a cărui biografie o dă în « Convorbiri literare », unde a apărut traducerea scrierilor lui despre Moldova, însuși T. Maiorescu, era unul din fiii mai mici, fiind născut la Martie 1813, ai vestitului om politic căzut jertfă fanatismului unui student prusian care vedea în el un spion și un agent al absolutismului rusesc. Venit la Iași în calitate diplomatică, el s'a așezat în Moldova prin căsătorie și a stat aici, îngrijind de moșii și legând relații de tot felul cu atâta lume, până în anul 1857, când a plecat pentru a reprezenta Rusia la Curțile din Karlsruhe și Dresda, iar la urmă având o misiune la Berna.

Activitatea de scriitor îi este mai târzie decât acești ani moldovenesti cari i-au dat o așa de largă parte din subiectele pe care cu un adevărat talent le-a tratat în *Bilder und Skizzen aus der Moldau* (Berlin, 1860) și din acest roman *Laskar Vioresku* (Lipsca, 1862). A publicat și povestiri naturaliste, tratând probleme sociale și morale, cu un ușor caracter satiric, ca *Ein unbarmherziger Freund*, *Zwei Sündenrinnen*, *Künstliches und natürliches Leben aus der grossen Welt*. Dar cea dintâi scriere

a lui a fost în legătură cu Moldova pe care o cunoștea așa de bine, o înțelegea așa de adânc și pentru care de aceea avea una din acele iubiri adevărate de care așa de rare ori — se pare pentru că ni se dă de capăt așa de greu — ne învrednicim dela străini: la 1857 el publica bune traduceri ale poeziei noastre populare: *Rumänische Volkspoesie*.

În nuvelele lui se deosebește mai ales o descriere a Slănicului Moldovei, așa de sărăcăcios și de primitiv, cu casele țărănești cărora trebuie să li se facă, nu reparații, dar coperișul la sosirea unui musafir pentru băi, cu șurile în care se face balul, cu animalele sălbatece care urlă la pragul ușilor, cu o lume sătească așa cum a făcut-o Dumnezeu, dar și cu splendoarea unei naturi minunate și cu nesfârșita bunătate de suflet a tuturor, și cei de sus și cei de jos. În general ele cuprind, cu critica lor și îmbunarea finală înaintea acestor obiceiuri de un așa de molipsitor patriarhalism, ceea ce dă mult mai pe larg, coborîndu-se la o mult mai mare adâncime, romanul citat, care și astăzi se poate citi cu mult interes, putând fi pus alături de *Ciocoii* lui N. Filimon ¹⁾. Tonul e acela pe care-l regăsim în narațiunile lui Gane, Duiliu Zamfirescu și Brătescu-Voinești.

E vorba în roman de un tânăr crescut în străinătate care se întoarce la locul nașterii sale, unde-l așteaptă obiceiuri de care se desfăcuse de mult. Abia-și găsește rostul între oameni buni cari l-au uitat și oameni interesați cari, epitropisindu-l, înțeleg să-l despoaie. Figuri de boieri, vechi și noi, se schițează, care nu samănă între ele nici ca origine, nici ca apucături, nici ca suflet și inimă. La urmă, el se trezește aproape fără mijloace de traiu și trebuie o neașteptată potrivire de împrejurări ca să-l scape.

Dar, pe lângă încurcătura intereselor sălbatec ridicate contra lui, e și una din acele idile de dragoste pe care le regăsim mai ales în *Vieța la țară* a lui Zamfirescu, în care e și atâta puritate morală, pe lângă răspingătoare caricaturi de oameni ticăloși; și fata crescută de părinții lui Lascăr, măritată rău cu un bătrân, așa de iertător pentru a înțelege bine ce se petrece în sufletul ei la revederea « fratelui » cu care, după multe peripeții, peste mormântul moșneagului va începe o

¹⁾ Maiorescu l-a publicat și în volum.

nouă și firească vieată, e una din cele mai ideale figuri pe care un scriitor înzestrat le-a putut culege în vieăta mai veche a societății de sus românești.

I. MOȘIILE ȘI PROPRIETARIII

Avem, în romanul lui Kotzebue, întâiu înfățișarea unei moșii moldovenești dela 1842, Valea Verde. Lascăr găsește la sosire o casă părăsită, prădată și batjocurită: o slugă-l întâmpină cu un capăt de lumânare pus într'o butelcă și-i deschide uși ruginite spre odăi în care sânt aruncate movile de fructe încă nevândute. I se gătește mâncare tăindu-se de un argat puiul cu cuțitul dela chimir. In grădină brazii frumoși, pe cari tânărul boier îi cunoștea din copilărie, sunt morți. Vitele lipsesc.

Ce se cuprindea pe moșia unui boier moldovean în epoca imediat precedentă acelei descrise de Kotzebue se poate vedea din acest inventariu, făcut de arendașul Ioan Balasan, al moșiei Ciocanii aparținând lui Gheorghe Bogdan. Găsim acolo patruzeci și opt de vite, două sute cincizeci și șase de stupi. Apoi buți, poloboace, căzi, fiară de tot felul. În casă însă, puține lucruri: optsprezece scaune « cu meșină veche » sau « împletite verzi », plus un « scaun sfeșnicariu », o masă de lemn, un felinar de lemn, și atât:

Copii.

celi ce sânt a casăi a dumlui Căminar Gheorghii Bogdan la moșia dumisale Čocanii; 1824, Mart 25.

32 boi a plugurilor de mișloc.

5 vaci mari tineri.

2 boi gonitori de doi ani.

2 doă vaci gonitoare câte de doi ani.

2 mănzate vaci } câte de un an.

2 mănzați boi }

1 un vițal bou } sugari.

2 vițali vaci }

48 adecă patruzăci și opt vite cu coarne.

256 stupi, matce ce sânt prin prisăci, însă:

35 în prisaca ot Balaur.

53 » » » Rădiul Focșii.

56 în prisaca ot Fântâneli.

46 » » » Movileni.

27 » » » Mireni.

39 » » » Bătunești.

256 adecă doă sute cinzeci și șasă stupi buni sânt și șapte sute și șaptezăci și cinci știubei deșarti pe la prisăci, iar noă stupi, fiind dezmetici, nu i-am priimit. Aceste de sus arătate, cât și vitele, li-am priimit, adecă vite albe și stupi, și asămine izvod mi-au dat și dumlui mie.

Iscălit: Ioan Balasan.

38 heră de moară, însă :

16 cercuri de grindei.

4 cercuri de roată de car.

2 fusă late la grindei.

4 cepuri la crânguri.

4 cepuri de grindei, însă doă rupte.

4 pârpariți her.

38 adecă treizăci și opt heră.

18 heră de car, însă :

1 cuiu de proțap her.

4 legături de carâmbu de car, her.

1 legătură la o leucă de her.

12 zbanțuri her de legat carâmbi.

18.

1 căzmă fier, adecă una.

1 un hârleț, adecă unul.

11 vergeli de her pentru perdeli la ferești, adecă unsprăzăci.

1 părechi chirostii lungi ruptă, adecă una părechi.

1 vătrar nou, adecă unul.

1 lopățică her, adecă una.

1 ocă de her albu, adecă una.

3 căldări, adecă trei, însă :

1 mari de rachiu cu capac și cu doă țavi aramă, cărpită.

1 căldărușă mică de rachiu noă, cu o țavii și capacu aramă.

1 căzan burtoac mari de aramă.

3 adecă trei căldări.

30 buți sânt piste tot, însă :

11 în șură în hardughii

2 în butcării

10 supt șopron la cășari

} 23.

5 sânt date la moara Ciocanii de pus vinu.

2 sânt date la moara ot Dăslăoani, asămine.

30 adecă treizăci buți.

13 poloboace, însă :

- 7 în jigniță, čubei de sprijinit faină și alteli.
- 2 în butcărie, însă unul mai mic.
- 2 poloboace de murat varză.
- 2 sânt la moara din Ciocani de pus vinu.

13 adecă treisprăzăci poloboaci.

7 căzi.

4 de murat varzi, însă doâ ce au fost la vii la Saca.

1 tij de murat varză.

2 poloboaci de murat varză.

7 adecă șapte.

2 pânii de her albu, însă una mari și alta mai mică, adecă :

2 chei her la pivniță la Saca și la Ivești, adecă 2, doâ.

2 chiupuri mari de pus untdelemn, adecă doâ.

3 putini, însă :

1 butică a căldărușii de rachiu.

2 putini čuvei de sprijinit legumi.

3 dejă (*sic*) sînt, însă :

2 de sleit čară.

1 a tiascului de să scurgi čara mai rău.

3.

1 balercă de pus rachiu, adecă una.

1 sacă de apă a ogrăzii, adecă una.

4 uși a casălor vechi în hambar, adecă patru.

2 dimerlii, însă una cu doâ cercuri her, adecă doâ.

1 fănar, bez steclă de her alb ce l-au stricat Turcii, adecă unu.

18 scaune :

6 îmbrăcate cu meșină vechi, din cari unu stricat.

12 împletiti verzi, ce sânt în pod stricate.

18.

1 scaun sfeșnicariu, adecă unul.

1 o masă lemn ce este în casă cu piçoare, adecă una.

1 un fănar mari, numai lemnu, adecă unul.

4 părechi heră de plug cu pluguri, coteți, rupte, și giugurile lor, buni, curate, adecă patru părechi heră.

5 cărcei de her, adecă cinci.

24 tăt pogielicu (?) vii dela Sacă și dela Chilieni, însă :

1 lin mari călcători la Saca.

2 călcătoare lemn.

4 căni mari dela Chilieni.

2 tiascure bune, însă unu la Chilieni la vii și unul la Saca.

3 dejiu (*sic*) supt călcători, însă una a linului.

10 ciuberi.

2 pâlnii de lemn mari.

24.

I moară la Căslăoani, cheresteoa vechi, ari aceste lucruri, însă :

2 părechi chetri, din care zăcătorile sânt din bucăți.

4 cercuri la doâ grindei de her.

2 păr. păreți her.

2 tigăi her.

4 cepuri la capitele grindeilor de moară.

2 fusă her la Crânguri.

4 șistări her la Crânguri.

2 cōcani her de ferecat petreli morii.

I moară în sat la Ciocani, însă :

2 părechi petri vechi

4 cercuri la doâ grindei de her

2 pârpariți her

2 tigăi her.

4 cepuri la doâ grindei.

2 fusă her la Crânguri.

4 șistori her la Crânguri.

I ciocan de ferecat petrili morii.

} cheresteoa vechi cu totul
} ari aceste sicreti.

21.

I moară la Movileni, cheresteoa vechi, ari aceste lucruri, însă :

1 părechi chetri.

2 cercuri la grindei her.

2 cepuri la grindei her.

1 fus la Crânguri.

2 șistări cercuri her la Crânguri.

1 cōcan her de ferecat petrili.

1 tigăiță her.

1 pârpariță her.

II.

204 adecă doâ sute patru aceste de mai sus arătate am priimit.

1824, Maiu 25.

Se poate compara cu această « catagrafie », care arată și produsele aflătoare pe moșie :

Catagrafii pentru di toati lucrurili mișcătoari și di toati producturili căti să află pi moșăia Ciocani, di cari s'au pus săcfestru din poronca cinst. isprăvnicii; 1830, Iuli 17.

- Merț., stoguri grău din anu trecut, 1829, și din anu 1830.
 50 I 16 stânjini, grosămia 1 stânj., 2 palmi grău vechi.
 36 trierat pi arii grău vechi.
 40 I 14 stânjini grosimia, 1 stj. 3 palmi înălțimia, grău vechi.
 37 I 13 stânjini grosimia, 1 stânj. 2 palmi înălțimia, grău vechi.
 40 I 14 stânjini grosimia, 1 stânj. 2 palmi înălțimia grău vechi.
 102 » s'au găsat în hambar grău prost, grău vechi.
 300 s'au socotit într'o 100 merți, sămănați în 250 pogoani grău de mijloc de săcirat.
 »
 605, » adică șasă suti și cinci merță grău vechi și nou,

Costandin Ion Hobjălă.

Sama orzului.

- 56 s'au găsat în hambari, bez 20 merți, ce s'au luat di vatav, dela Ștefănică Gălcă cu împrumutari, orz vechi, di an sămănat.
 32, I 9 stânj. grosămi, 1 stânj. înălțime, bez străcăcune di vite di astă iarnă.
 130 s'au socotit în căpățini și în ămățăți din această vară.
 218, I nou și vechi, adică doo suti optsprăzăci merți orz.

Costandin Hobjălă.

Făn, stoguri din anu acesta :

- 7 s'au găsat căpiț și brazdi din ăos de sat Mărțișani și păn în hotarul Pogoneștilor.
 15 s'au găsat în vale lui Ilii, brazdi și căpiți.
 1 în Valia Crucii.
 2 di dejmă în Valia Crucii și în Valia lui Marcu.
 109 în Valia Crăngului.
 19 în șăsul bulubașăi.
 6 în Valia Mirenilor.
 2 lângă iazul dela Movileni.
 4 în fundul Mirenilor la hotară.
 6 brazdi căpiți, tot di Mireni.
 4 în Balaurul.
 1 vechi din anu trecut.
 21 din Culan și pănă în Petriș.
 2 di dejmă Ciocani i Movileni.
 109 adică una sută și noo stoguri fac.

Costandin Hobjălă.

stupi prisăci stupi :
 675 13 pisti toată soma, însă :
 262 capitili boierești din anu 1824.
 413 sporiul a lui Balasan din anu 1824 și pân la anu 1830.
 » adică anu acesta 217 lei și 45⁸ matci, cuprindi
 » soma din sus arătată : 675.

(Semnătura.)

3 cărșmi, 1 la Movileni, vândută cu 110 lei păr la Sfântul Dimitrii,
 1 la Ciocani, cu vin boieresc ca vr'o 10 vedri într'un poloboc, 1 la
 Mărțicani, cu vin boieresc cu un poloboc, ca vr'o 30 vedri vin.

(Semnătura.)

Iar roada viilor dela Ciocani s'au socotit în toată ograda ca 500
 vedri, fiind bătută de piatră, iar în 10 pogoani de vii dela Chilieni
 s'au socotit prin tahmin ca 250 vedre.

(Semnătura.)

Lucruri ce s'au găsit la curte boierască la Ciocani :

- 14 părechi heră de plug.
- 2 părechi heră de moară.
- 3 căldări aramă di rachiu cu capacili lor ca de 20 vedri.
- 1 un cazan mari burtac.
- 1 chilă sămănță di in.
- 5 chei di bivol, vițăi.
- 6 poloboaci di pus făină și o cadă.
- 4 poloboaci mari di pus făină.
- 4 căzi.
- 58 poloboaci dișarti di pus vin.
- 4 poloboaci dogiti.
- 28 poloboaci dișarti di pus vin.
- 20 poloboaci dișarti di vin, la vii, la Saca.
- 1 poloboc cu vin ca di 35 vedri.
- 14 buți dișarti di pus făină la moară la Ciocani.
- 55 mascuri, cu mari, cu mici.
- 13 bivoli, însă :
 - 2 bivoli mari,
 - 3 bivoliți cu malaci,
 - 8 bivoliți sterpi.

13.

Vin ci s'au găsit la curti.

- 4126 bucaluri vin di loc, prefăcut.
- 1 poloboc vin di loc cu cercuri di lemn di 66 vedri.
- 1 poloboc di 20 vedri vin nifăcut, cu cercuri de her.

- 1 poloboc de 14 vedri vin di loc cu cercuri di her.
- 1 poloboc di 34 vedri din diloc cu cercuri di her.
- 1 poloboc cu drojdi cu cercuri di her.

Suhaturi:

- 17 ci să află pi moșăia Ciocani, însă:
- 3 vânduti di Balasan, bani au luat dumlui.
- 5 vânduti tot di Balasan pi 3 ani, bani au luat dumlui, adică 2 vânduti dumlui Cămnr. Ioan Liga și 3 vânduti dumlui Medc̄r. Ioniță Gălcă: cu ce preți sunt vânduti acești 8 n'am aflat.

8.

2 vânduti de vatv. Gavril: 1 dumnealui Medc̄r Ioniță Gălcă, di au pus 1000 de oi, căti 7 păr. di oai, și 2 tot di vatav. Gavril, dumnealui Stolc. Iorgu Gălcă, di au pus 1000 oi, tot căti 7 par. di oai; bani au primit vatv. Gavril.

1 vândut satului Mărticani cu 1000 lei și căti 4 zăli clacă di gospodari: bani s'au dat poroncă să stè la lăcuitori.

11 aceste sânt vânduti:

5 aceste s'au cosăt, fiind iarba suptări.

1 unde este o odaie boiriască și sânt bivolițele, iarăș di vatv. Gavril vândute, au strâns viti străini, 5 lei di vită.

17.

(Semnătura.)

Kotzebue prezintă și condițiile în care se face arendarea unei moșii moldovenești pe vremea sa: e vorba de 3.200 de galbeni în două câștiuri. Iată acum, din corespondența noastră, o socoteală exactă pentru anii 1823—24, la Ciocani, un fel de Valea-Verde a scriitorului baltic:

Sama căștiului moșii Ciocanii a dums. cclui Gheorghe Bogdan pe anu început 1823, Apr. 23, și împlinit 1824, Apr. 23, ci am ținut-o eu în orândă după contract dums. cclui Ștefan Rusăt, biv Vel Vorc. episcopu ci era atunce.

...

20.000, adică doazăci di mii lei, preț moșii.

Ci mă scad.

15.300 i-am dat la Mărie Sa Vodă, fiind episcop... Săneturile li-am dat cc. Costandin Paladi...

500 am dat čoboti dums. Pah. Ștefan Pastie ci l-au triimes cu volnicii la mini sa să împliniască banii, și eu nu eram vinovat, căc dădusăm banii.

...

Liafa mè pi 5 ani, dela 1819, Iuli, și păr la 1823, Iuli, căti 1.200 lei pe anu, ci me'u hotărăt răposat cc. Dimitrachi Bogdan după carte

dumisali cclui Gheorghei Bogdan din 1819, Avt. 22, cari esti la mine spri dovadă.

1827, Maiu.

Gheorghei Oprișan Pah.

Și tatăl lui Lascarachi Bogdan, Viorescul lui Kotzebue, «dă» la 1829, lui Oprișan, omul de casă al familiei, de care ne vom ocupa pe urmă, moșia Ciorăștii, pe care n'o mai «iea» predecesorul, ci «se trage», cu «9.000 de lei în doâ vadeli», arendașul având a plăti «culesul viilor» și a se îngriji de «lefile preoților», cu îndatorirea de a face fânaț pe sama lui din «200 fălci schiniș».

Cu frățască dragoste,
arhon. Pahrci,

Am priimit pitacul dumitale și am văzut celi insemnate pentru Ciorăști. Eu pin poșta Vistieriei mai din nainte ț'am fost scris că moșie aciasta o dau dumitali cu aciastă tocmală a-mi da pe an câte 9.000 lei în doâ vadeli, lefile preoților și cheltuiala culesului vielor să fie a dumitali asămine, să-mi curăți și 200 fălci schiniș, făcându-să fânaț ca să să poată cosi. Cu aciastă tocmală o dau moșie dumitali, căci dumlui Serdar[ul] Țicău nu voești a o mai lua, să tragi. Pentru aciasta bini ar fi dumta a și veni aice spre a sfârși atât aciasta, cât și spre a-ți da și hărțile în pricina cu tată-meu, înse aciasta fără întârzieri să fie, având a mă duci, precum îț esti știut.

Al dumitale frati:
Constd. Paladi Hat. [1829].

(V^o:) Cinst. frate dumitali arh. Pah. Iordachi Oprișan, ispravnic Ținutului Tutovii, cu frățască dragoste, Bărladu.

Și Oprișan, neprezintându-se pentru contract, Paladi revine astfel asupra propunerii:

Cu frățască dragoste,
arh. Paharnic,

Ti-am tot așteptat să vii aice: întâi spre a-ți da hărțile în pricina tătăne-meu și al doile a sfârși și cu moșie Ciorăștii, dar din întârziere a nevenirii dumitale prepuii a fi înbulzit cu trebuinți de-a Ținutului. Și dar fac știut dumitale că moșia mè Ciorăștii dela împlinire condractului lui Țicău o dau duml. cu aceste condiții: să-mi dai pe fieșticari anu câte 9.000 lei bani, în doâ vadeli, să plătești hacul preoților și a dascalilor de acolo tot dumta și cheltuiala ci să va faci

cu culesul viilor să fii dela dumta, cum și zoo fălci loc schiniș să-l curăți în trii ani și să să facă fânaț de cătră dumta. Pentru cari voi avè răspunsul dumitale.

829,
Apr. 8.

Al dumli frate,
Costd. Paladi Hat.

(De mâna lui :) Mai bine ar fi să vii singur aici, pentru ca să dăm sfârșit contractului și pentru că-ț teslimarisăsc hărțile tătâne-mieu.
(V^o :) Cinst. al meu ca un frate dumlui arh. Paharnic Iordachi Oprișan, ispravnic Ținutului Tutovei, cu frățască dragoste, Bărladu.

La 1833 Oprișan face această socoteală lui Lascarachi:

Socotiala cu dl. cc. Lascărachi Bogdan (1833):

. . . .

3.757 pe 221 stuchi, căti 17 la unu,
625 pe 500 știubei, căti 50 par. anu,

. . . .

408 am dat maiorului Botianu.
35 chetrariului Neculaiu, ci lucriazi la marmură.
227 pe 201 ocă săpun prost.

Nu se uită de Kotzebue calul boierului său. Gheorghe Bogdan vorbia și el, în zilele când se gândia la întoarcere, de caii cari-i trebuie celui deprins cu vânătorile din străinătate. Și iată acum și pe Lascar al nostru care, între altele, se ocupă și de « caii buni » pe cari vrea să-i vândă cu doi galbeni capul:

2 Ianuar 1833.

De la posesorii miei ia, te rog, 600 lei căștiurile Fatăciunilor și-i alăturiază lângă acei pe fân și acei dela Iamandî.

. . . .

Eu, cum voi mântui de aice, vin acolò pentru ca să șăd să mântuii tot felii de socoteli și alcătuii cu toțai.

. . . .

Mai sănt la grajdii 2 roibi, tari buni cai, și unu cu coama albă, așăjdere bun cal: pe aceștie să să vândă deosăbi. Acum în minunt am sfârșăt tocmala, căti doi galbini pe cal, iapă sau mănzu.

Corespunzând tipului schițat de Kotzebue, Lascar Bogdan, colonel (polcovnic), după moda rusească, lasă, la 1835, ca și tatăl și bunicul, toată grija « casnicelor enteresuri » în Ținutul

Tutovei lui Oprișan, pe care vom ajunge a-l cunoaște mai bine pe urmă:

Toati casnicili meli enteresuri fiind la Țânt. Tutovvii și înpregiu-rările mele neîngăduindu-mi de a stărui pe acolò în persoană, te pof-tesc să priimești și te însărcinezu și înputernicesc prin aciastă hârtii a face învoeli, schimburi, cumpărături, vânzări, a încheia socoteli și într'un cuvânt a lucra în interesorile meli întocmai ca când ai lucra în persoană, și orice dumta vei face și vei lucra în interesurile mele va fi priimit și de mini. Anul 1835, Febr. zăle.

Polcovnic Lascar Bogdan.

Aciastă vechilimè și împuterniciri să cuvine dumisali Păharnicului Iordache Oprișan.

Și, în adevăr, Oprișan începe îndată opera sa de administrator :

« Jos iscălitu Pah. Gheorghii Oprișan, având îndatoriri și slobodă voie de la dum. Polcv. Lascar Bogdan, nu numai prin vechilimeoa ci me'u dat, cari esti din 1835, Fevr., dar și prin osăbiti corispondenții ci am avut », vinde Țigani lui Gheorghe Mogâlde Sărdar, « șaizăci galbini olandezi sufletul » (nume : Mălance).

Și în răvașul următor avem un specimen al corespondenței ofițerului cheltuitor cu însărcinatul său—și e curios că se întâmpină, poate în altă legătură, și numele acelei iubite Catinca, eroina romanului :

5 Mart 1835.

Lascăr Bogdan către Oprișan.

... În răvașul dumitali sânt mulți bani gata, însă pe masă nu-i niciun banu. Pricina Țiganilor vânduți de mini așa ari să rămăi ? Dacă să va vindi mai întâi cii buni, cii răi s'o putè oare vinde pe urmă ? Pentru Țaganii verișoarei Săftițai, zăce să triimătă să-i rădici, dar nici dumnia! izvodu n'au văzut, nici eu bani n'am luat. Pe dughienile de aice nu mi-au dat mai mult decât 800 ₰ : mă îndoesc să le dau. Interesul personal nu poati fi într'un chip pentru toți : unii ceru, alții dau puțan, alții nicum și cum interesul ăl iartă. Huetul cel mari la asămine întâmplări nu-l face altul decât acel ce să interesăști de pricină. Pentru aceste cuvinte dar zăc că interesul nieu ceri ca să eu, și pentru aceia ceiu și zăc că, dacă să arată cu greutati, să va căi ; interesul lor însă ceri ca să nu deui (și pentru aceia să trag de capu și mă însurzăsc cu huietu. După toate aceste eu zăc în sfârșăt că eu pro-timisăsc ca acii interăsaști a nu da să rămăe pleșuvi zmulgându-și păru, și să le doai falca huind decât să-mi pierzu interesul.

Danie Catincăi am lăsat-o la Gligoraș.

Prin Aleco Sturza n'am priimit niciun răvaș, însă, și de l-aș priimi, n'aș pute cunoaști de l-au dispecetluit sau ba. Pentru ca să-l dispecetluiască nu iasti trebuință de rupt peceti, fiindu-ți ciara cè tari foarte, să și să deschidi foarte ușor...

Te-am fost rugat pentru o bivoliță, îndată ce va făta. Te rog și acum ca să nu uiți, nici să-i mănânci laptili și apoi să mi-o triimeți.

Ti-am fost rugat pentru lăiaș: mi-ai răspuns într'un rând, și basta!

În acest timp, vecini ca Toderășcu Cuza, se întind în paguba moșiei lui Lascar, care, deși ofițer, se vede că rămâne sub epitropie:

23 Maiu 1835. Gheorghe Oprișan către isprăvnicia de Tutova.

De cătră epitropul casăi răps. Hat. Cond. Paladi încredințându-mi-să vechilimè în pricinile moșii Ciocanii, ca un îndatorit a stăruii la celi den înpotrivă, fac cunoscut [că] astăzi am luat înștiințare cu vătaful Gavril a moșii Ciocanii că dum. Theodorașcu Cuza, stăpănu moșii Criveștii, cu samavolnicii s'au întinsu, luând o bucată de loc, capătul de spri Apus de apa Bărladului, coșogè bucată de loc. Las a zici că nu are niciun cuvânt, pentru că moșii Măciucași răps. Hat. Paladi o are cumpărată dela mezat, stăpănită în hotarale ei, dar esti di merat că duml. Cuza îi boeriu, trebuie să aibă științi cătă esti di tari îngrădită samovolnicii după noul așăzământ și a enstrucțiilor hotărări, și, de au putut întindi aciastă cutezari, călcând hotar moșiei, pricinuind sămțitoari păgubiri casăi, din parte neguțatoriului posășurul moșii rog pe cinst. isprvc. ca în putere ci esti dată tribunalurilor isprăvnițești de cătră prè înălțatul Domn în asămine urmări să să îndatoriască pe duml. Cuza a nu să mai atingi de moșie streină.

Dar, în deosebire de poetical Viorescu, Lascăr Bogdan are și griji casnice. El scrie astfel lui Costachi Donici:

Trimete-mi dar și bivolița ci au fâtat, fiindu-mi trebuitor fruptul ei. Ît mai adaog tot odată dumatiale supărare și pentru niști cărbuni ci mi-ar trebui aice: să poruncești a să faci de țăgani fierarii miei ca vre-o doă, 3 cară, și iarăș cu căt să va pute mai în grabă să mi să triimată.

Și el adauge în corespondența către Oprișan (19 Aprilie 1836) și glume, gândindu-se, ca și Viorescu, la rosturi de femei:

Ț'am mai scris și altă dată să nu fii marafetos ca fimeile cele frumoasă; încă mai puțanu trebui să fii țăitoriu de mării, ci să zici sadicos: patru sute de ani în 400 de răvașă pe fiișticari an ai să-ți

aduci aminti și să mă pomenești de părutul bănat. Contenești, te rog...

Scrie, te rog ce i Costachi ca să pue să facă murături, pentru că acum iaste vremi ciupercilor, zbârciogilor, sparangăi, tarhonului, poate și altor verdețuri, pe cari eu nu știu. Venire dumitale va rămâne după întoarcire mē dela Cernăuți. Caută, te rog, un bun chelariu, care să fie teslariu și butnariu.

Și e mânie în socotelile pe care boierul le face cu acela care se ridică în ce privește bogăția față de dânsul (19 Noemvrie 1839).

Se plânge că nu i-a trimes făină Costachi Donici:

Acum sânt silit a cumpăra căți 85 lei chila. Așa-i că bini face? Dacă ai hotărât să nu te mai amestici la trebile meli, dacă voești a le părăsi, Dumnezău știi pentru ce, apoi tot mai bini iesti să mă înștiințazi la vreme, pentru ca să fac ce mă va lumina Dumnezău, să nu rămăi în părăsări și să mă păgubăsc... Dacă poț avē triabă aice la Iaș, ai putē veni singur: bini mi-ar părē, că ni-am tălmăci gură la gură. Pentru toati aș dori să aibu cel mai grabnic răspuns ca să-ți înțăleg chipul gândirii dumitali.

Și în acest răvaș din 23 Ianuarie 1837 către același, cerând căștiul, e exact nota pe care o dă continuu romanul nemțesc:

Mă crede, arh. Păh., că mi-i rușăni de dughengii, pentru că dela dănșăi sânt cu marfa pe datorii pe șasă luni și, când vine vreme căștiului, mă ciarcă și ai cercari cam diasă.

« Trebile lui stau fără spor », « toate sânt pentru nenorocirea lui », scrie Lascar în același an, la 25 Maiu, dar sufletul, asemenea cu acel descris de Kotzebue, îl face a se gândi mai mult la boala de ochi a bătrânului, la pierderea apropiată a soției acestuia:

Din amândouă răvașă a dumitale înțăleg că iesti foarte supărat, atât pentru boala soțului dumitali, precum și pentru zaiflicul dumitale la ochi. Toată nădejde să o ai în milostivul Dumnezău, cari, de și dă pediapsă unui om, o dă pentru vre un folos a lui. Răsplătire pacatelor ci facem pe tot ciasul iesti cel mai mari folos sufletesc.

Pentru ce dar să te diznădăjduești? Deosăbit Dumnezău au dat giudecată omului, cari au și iscodit doftorii tāmăduitoare boalelor. Anu, pe când ai fost aice, ț'au spus toți doftorii că boala cea la ochii dumitale ieste foarti lesni a să tāmădui. Nu ti-ai încrezut în aceștie, ai socotit poate că să va coboră vre un arhanghel pentru ca să-ți facă

operații. Din întâmplare nu o fac, nu că nu știu, dar sânt prè fuduli. Tot iasti vremi să te lecuești; hotărăște să vii să șazi aice vre o lună în casăle maicii mele cu mini înpreună, și degrabă te'i îndrepta. Iar, cât pentru soțul dumitale, dacă milostivul Dumnezeu au hotărât că pentru dumneai nu iasti tãmaduitori, apoi mai bini iaste să o iai în sânul său...

Cât pentru moșii, adevărul iasti că mulți au scăzut din căștiuri pe posesor; însă, pe când era sloată, dar acum, că să arată a fi foamete, nu trebui scăzut, pentru că să va vinde cu prețu ceia ce să va face...

Pricina iaste că dumta iești supărat și trebili meli stau fără sporiu. Toati sânt pentru nenorocire mè.

1837, Maiu 25.

Dar necontentit el repetă cererea lui, zădarnică, de a i se da căștiul întârziat:

Iar a să-ți pai că întrebare mè iaste prepuelnică; dar eu socotesc că mai bini iesti să mă lămuresc când cele ce-aud âmi pricinuesc îndoială decât să ascundu în mini paraponul ce pot avè din pricina neîncredințării.

Deosăbit, eu sânt în idei, precum ț'am spus-o de multe ori, că, dacă ai fi vrut să mijlocești puterile și vroința dumitale, eu aș fi putut rămâne cu toată moșăe Unțăștilor. Mai vartos că și vreme publicațiilor s'au mântuit și o intrigă de câteva zăli ar fi putut întârziăia lucrurile și alcătuire banilor până la hareciuluire moșăi.

Știu că popușoi ț'ai vândut de multă vreme, banii i-ai luat. Apoi să vedi că pentru aceia nu-mi dai căștiul, pentru ca să alcătuești banii lui Conachi, ce răzășăi sânt datori, și aciasta de'i vei fi făcut-o pe numile mieu, pentru că 20 ani âi multă vreme.

De sânt auzările aceste adivărate, încredințază-mă de adevărul scoposului dumitali, iar, de nu sânt adivărate, fără a te mănîe de cele ci-m spune, scrie-mi că sânt minciuni, și eu te cred pe dumneata.

Dar Lascăr Bogdan ține ca Oprișan să-i păstreze și mai departe grija averii, cum o face în Basarabia un Dumitriu (8 Septembrie 1837):

Eu întrebu pe dumta ca să-mi răspunzi cu lămurire și fără întârziari dacă, dumta ne mai fiind posesor acelor moșăi, priimești a fi însărcinat cu toate interesurile mele de acolò și a fi deplin vechil, puternic a faci și a desfăci totul, precum ai fost și pân'acum și precum a binevoit Dumitriu a fi în Besarabie, cu toate că-i om străin... Am priimit un răvaș dela Fălțiceni, dela iuncherul Cișman, ci să află la graniță, prin carele mă înștiințază că au triimăs cătră dumta un lăcuioriu de pisti hotar cu fimeia și trei copii. Străinii după Reglement

nu plătesc bir trii ani și, până la împlinire de zăci ani, adecă încă 7, dau numai câte 15 lei.

Când «tăcerea îndărătnică» a lui Oprișan continuă, Bogdan se impacientează: «îți ceiu banii ce-mi ești dator... Te faci greu... Parcă mi-i dăruiești» (9 Decemvrie 1837):

Cu frățască dragoste, arh. Păharnice.

Sfântul Vasăle iasti pisti vr'o câteva zăle și după tăcere dumitali înțeleg că n'ai gând să-mi triimeți galbinii acei ci am arătat dumitali că sânt rămășate și cari i-am cerut dumitali numai decăt. Adevăru ați spui că după atâte uvajării¹⁾ ce am făcut dumneavoastră, după atâte cereri, după atâte descoperiri ci am făcut de cheltuiiale meli de nevoia ce am de bani, nu mă așteptam să păzăști o tăcere atât de îndărătnică în pricina acelor bani. Câte, câte cheltuiiali sânt acum de Sfântul Vasăli, și cu ce să le întimpănu? Ați ceiu banii ci-m iești datori să-mi dai, parcă mi-i dăruiești, pentru că iești dumta, iar dumneata le faci greu ca când n'ai avè nicio datorii. Mă crede că mă superi pisti măsură, și mă mării pe dumneata.

Aștept numai decăt soma de galbini ce ț'am însămnat-o fără cè mai mică prelungiri. Dumnezău știi ce ai pățat de nu te poți mișca din Bărlad; de astă vară de când tot făgăduiești că'i vini la Ieș. Dacă ai fi fost acum aice, aș fi măntuit și cu Grecianu mai ușor, pentru că nu pociu alerga după dânsul. Mi-au spus că niciodată macar nò i-ai pomnit de părț ale lui. Maică-mè mi-au zăs ca să te rog să-mi triimeți un năvodu bun gata sau, dacă n'ai, să pui să-mi facă unu, fiindu-ne de foarte mare trebuință.

1837, Dechemvr. 9.

A dumitali ca un frate:
L. Bogdan.

Scrii-mi de vii de Sfântul Vasile de sigur sau ba. De la Divanul Țării-de-șos s'au mai scris giudecătorii ca prin isprăvc. să cei scrisorile dela Blănețști și Mogâldești. Stăruu ca să facă sau lucrare sau răspons.

(V^o :) Cinst. al meu ca un frate, dum. arhn. Pahr. Iordachi Oprișan, cu frățască dragoste la Tutova.

Banii sosiră în sfârșit, de și nu deplin, și ca răsplată Oprișan primi de Anul Nou 1838 un ceasornic:

Cu frățască dragosti,
arh. Păharnice.

Ciasornicul ce ț'am făgăduit l-am cumpărat și șădi la mini di-atăta vremi, pentru ca să-l cerce, și zăc că umblă bini. Ță l-aș fi triimăs cu

¹⁾ Dovezi de stimă; rusește.

drept suvenir de Anul Nou, dar n'ai vrut să-m triimeț fițoru aice precum ț'am scris. Acum cu țaranu iară n'am vrut să-l încredințazi. Deci rămăni să-l priimești când mi'i trimeti un fețor de nedejde, cari aștept cu mare nerăbdare, având a-ți da pliroforie pe ce-ți ceiu mai jos și fără întârzieri cât de puțani: ce vii ari Toderăș Bals, la ci locuri? Căti pogoane la fiișticari loc? Cum le chiamă? Și din a cui averi? A băbacăi sau a neniacăi? Răspunsuri lămurite la toate aceste întrebări împreună cu rămășăța de bani ce au mai rămas să aștept, precum am zăs, cu cè mai mari grăbiri.

Al dumitali ca un frate:

L. Bogdan.

838, Ghen. 9.

(V^o.) Cinst. ca un frati, dumisali arh. Păhr. Iordachi Oprișan, cu frățască dragosti.

Acest răvaș ăl va triimiti vătavul dela Costești la dumⁱ Păhr. în minutul ce-l va priimi.

Oprișan făcea în acest timp contracte în numele comiten-tului său, ca acesta din 5 Maiu 1838, pe numele «domnului colonel și cavaleriu Lascarache Bogdan», pentru iazul lui dela Urzăștii:

riu. Hindichiul pe dinainte avem a-l săpa noi din cap în cap, în adăncime de patru palme gpod și în lărgime iarășu de acastă măsură.

2. Ezătura în lățime să avem a o face din margine hindichiului de spre apă și înapoi de cinci stânjini gpod, iară di-asupra, după ce să va is-prăvi ezătura de ezit, are să rămăe în lățime de patru stânjini gpod.

4. Pădure ce va trebui ca să o punem atât la ruptura cè de spre apus, precum și liasa ce avem să facem în loc de opost la capătul de spre Răsărit a ezăturai are a să aduce cu închipuirile dums., asămine și brazdile căte va trebui are să ni le are cu plugurile boerești.

5le. Fiindcă pe dinainte ezăturii are a să face gard cu a dums. închi-puire de oameni, a căruia gard parii au a să pune pe margine hindi-chiului de spre apă, tot odată când să va începe și ezătura, noi sîntem datori a privighiia, când s'or pune brazdile, să nu strămutăm liniia parilor.

6le. Pentru tot lucrul acestue iazu are a ne plăti duml. colonelul doă mii lei bani, din care acum la facere zapisului am și priimit una mie lei, iară ciialaltă mie lei are a ni răspunde rânduri, după spo-riul lucrului, istovind plata atunce când și noi vom da iazul gata. Asămine și pentru hrana noastră are a ne da opt chile făină popușoi, patrusprezăci vedre brănză de oi și trei vedre rachiu, iară pentru zile de post are a ne mai da una merță legumi și patruzăci ocă pește sărat.

Precum în roman se vede că o parte din lucrurile proprietății sunt trecute la arendașul armean, corespondența arată cum Lascăr Bogdan cumpără el dela «posesori»:

Izvod de lucrurile ce am cumpărat dela dumr. posesorii, care somă de bani să să scadă la socotială; 1838, Octvre 6.

. . .

Pentru câte oi vor ieșă la sama Sfântului Gheorghi, dacă vor fi toati războlite, căți șăptisprezăci lei una, alegându-să cele zmintite, bătrăne, fără di măcar un dinti de va lipsă, și mielile socotite doă drept o oai; înpreună cu oile va da și căni și ciobanii, plătindu eu liafa.

L. Bogdan.

II

UN RĂZEȘ «POSESOR» — ȘI PROPRIETAR

Kotzebue, prezentând pe epitropii lui Lascăr Viorescu, unul singur fiind simpatic, acela căruia tânărul îi va câștiga nevasta, cu mult mai tânără, «sora» de creștere din casa părintească, adună tot odiul asupra figurii urâte a lui Vrânceanu, acela care se folosește de epitropie pentru a încerca să ruineze, prin socoteli false, prin acte măsluite și hotărîri judecătorești cumpărate, pe tânărul ideolog care e Lascăr Viorescu. Acest exploator e fiul unui vechil, trece printr'un rost judecătoreșc în care învață meșteșugurile prin care se sporește o avere printre prevederile legilor, și caută a căpăta rosturi de-ale Regulamentului Organic, «Serdar, Căminar sau Spătar».

Și aici avem a face cu un portret. Vrânceanu e Nedelcu Oprișan, fiul acelui care a început ca vechil, dar a ajuns mult mai mult decât atâta, fiind și ispravnic al județului Tutova și purtând de mult titlul boeresc.

Și cu privire la tată (acel Iordachi sau Gheorghe Oprișan cu care corespundea Lascăr), un om priceput în afaceri, dar, se pare, onest, și cu privire la Nedelco, vânătorul de rang prin corupție, avem tot ce ne trebuie în corespondența noastră.

Oprișăneștii sânt vechi răzeși tutoveni, cari-și au acolo «hliza», vecini cu Giurăneștii, Unțăștii, Scânteieștii, Costeștii, și

cari se apără dârz contra boierilor din preajmă, precum o fac la 1817 contra Comisului Ienacachi Lambrinò ¹⁾.

Nu știm cine era tatăl lui Gheorghe Opișan. Mamă-sa trăia până în Martie 1813, la care dată ni s'a păstrat socoteala, care nu e fără interes, a îngropării ei, cu preoții dela Sf. Spiridon din Bârlad, cei doi dascăli, «copilul ce au cetit o Pisaltiri i un Apostol», plus «7 ficiori boierești ce au dat agiutor de slujbă», «copiii dascălași», cumpărându-se cele de nevoie dela prăvăliile lui Ioniță Langa și Ene Gheorghiu, poate și dela Maftei Arton, pomenit în această socoteală ²⁾.

¹⁾ 20 August 1827. Scarlat Alexandru Calimah către ispravnicii de Tutova pentru «pricinile ci au urmat între Comisul Enăcachi Lambrinò și între ai săi răzâși megieși de moșiili Unțăstii, Scănteeștii, Giurăneștii și Costeștii dela acel fânut..., în ce feliu să să aliagă hlizile în pământuri a Comisului Lambrinò din moșiile Unțăstii, Scănteeștii și Costeștii de cătră a răzâșilor, rânduindu-să după a noastră domniască hotărâre he boeriu hotarnic pe dⁱ Post. Aleco Calimah. ...Și, fiindcă dumⁱ Coms în anul trecut peste cuprinderea domneștii nostre poronci s'au întinsu și au luat venit de pe hliza opișăniască din moșia Unțăști, să cercetați și tot venitul ce să va dovedi luat de cătră dumⁱ, împlinindu-l, să-l dați Opișăneștilor; asămine și pentru venitul ce să va dovedi că au luat de pe moșia Giurăneștii, cu a căruia răzeși n'au avut nicio giudecată, iarăși să-l împliniți și să-l dați răzeșilor, precum și pentru păgubire ce arată Opișăneștii că li-au făcut ei călcare vitelor pe hliza lor și în anul acesta, să cercetați, și ceia ce s'ar găsi cu cale să să facă împlinire».

²⁾ Bani ce s'au cheltuit la grija maicii nostri, întâi la răposari, precum în gos să arată; 812, Mart 13.
lei par. arătare.
10 în părăli mărunti ce s'au aruncat la petrecanii pără la groapă.
11 un oglu (*sic*) ce s'au dat școlilor.
5 ce s'au dat protopopului Grigori.
47 30 ce s'au legat în toate basmalile pi unde s'au dat.
7 20 s'au dat preoților, dascalilor de pi la alti bisărici, nu undi s'au îngropat, ce au cetit la privigheri nopte.
10 dat bucătarilor ce au făcut bucati.
3 copiilor ce au fost sofragii.
2 dat unui copil ce au cetit o Pisaltiri i un Apostol.
2 10 dat pe o ocă icri tescuiti.
30 ci s'au dat preuților di la bisărica Sfântului Spiridon, dascalilor undi s'au îngropat, însă:
8 bani prescurilor a doi răposăți.
12 cetaniia preuților.
6 cetitul a 2 dascali.
3 cetitul dascalului Mincu.
1 la 2 copii dascălași.

128 20 fac.

71, 14 ce i-au luat băcălii dela Nicola Sirb, însă:
4 30 una ocă undilemnu.
1 20 una ocă oloiu.
2 25 una pol ocă erez.
44 opt ocă lumănări čară.
2 1/2 una ocă strafide.

Gheorghe avea un frate, Dumitru, pe care-l vedem comandându-și la 1815 un contăș la croitor ¹⁾.

Doi ani mai târziu îl găsim vânzând grâu cu oca dela ograda lui Evreului Iosăp, din Bârlad probabil ²⁾.

Peste douăsprezece zile, la 27 August 1815, el muria și s'a păstrat și contul înmormântării lui la preoții Iustin și Luca, tot de la Sf. Spiridon, cu cheltuieli la negustorul Hagi Iordachi. Lăsase ca pomenirea să i se facă la mai multe sate: Marțucani,

- 1 35 pe 5 păpuși smochine.
- 1 10 chinăvar la raclă.
- 11 16 cui.
- 1 8 una ocă mieri.
- 2 20 2 ocă rachiu.
- 7 una ocă hrighi.
- 3 10 una litră zahar.

71 10 fac, iar un răvaș ci i să dăduse să dè din băcăliile aceste au arătat că l-au perdut, cari eșindu mai pi urmă, să nu să iei în samă; 812, Mart 13.

6 20 pe doaș tulpane și o păreche colțuni ce s'au luat dela dughiana lui chir Ioniță Langa, însă:

- 5 tulpane.
- 1 20 colțuni.

6 20 s'au dat pin Nicolită Sărbu.

115, 25 ce s'au plătit la dughiana lui chir Eni Ghiorghiu.

- 55 pi 10 coți canavași, câte 5 pol lei cotul.
- 8 pi 2 brăi proasti.
- 42 25 pi 31 basmali, căti 55 parale basmaoa.
- 10 pi 4 coți pânză olandă, căti 1 orț cotu.

115 25 fac.

- 9 20 dat la 7 fiçori boerești ci au dat așutor de slujbă, căti 20 par. de om.
- 27 20 pe 550 pâni, căti de 2 par. făcă[n]du-si 25 pâni, căti o par. pol, cari s'au împărțit, și 50, ce au fost căti de 4 parale s'au îndoit la Maștei Arton.
- „ 30 plata a 2 garafi ce s'au stricat (nu s'au plătit, măcar că să arătă plătit).
- „ 8 chiria a 8 garăfi.

353 37.

¹⁾ Chir Lupule, poftesc croitorul ce-ți va aduce acest răvaș să-i dai cheltueli ce's trebui pentru un contăș ce-mi fac, și, întâlnindu-ti, îți voi răspunde și, dacă la dumta nu le'găsi toate, poftesc să le gășști dumta, ci o am, și de astăz până răspunde. 815, Ghen. 21. A dum. ca un fră'te D. Oprișan.

²⁾ Doașzeci chile grâu am vândut dumisale ășpanului Iosăp Jădv. cu prețu câte treizăci lei chila și măsurat cu dimirlia de doașprezăci ocă cu grâu, pe cari grâu cu a dumisale cară să și-l rădice de aice din ograda ci o am, și de astăz până Luni ci vine să-l rădice. Am luat acum arvonă una sută lei, iar cusurul cându îl va rădica pi grâu. I-am zis că poronca sa cumperi matrapăș (sic) nu esti, dar dumlui au zis că-l ia pentru trebuința târgului, avându a-l măcina, și, findcă mâna nu-mi dă a-l tragi în vânt, să aibu a-i da dela chilă o dimerlie, socotit lipsa ce poate să ia. Și i-am dat acastă adeverință de tocmala ce am avut.

D. Oprișan. 815, Avst. 17.

Polițeni, Boțești, Măscureni și Fătăciuni și să se facă o « fântână la mitoc ot Bârlad din ogradă » ¹⁾).

¹⁾ Părintelui Costin... Pâni 600, căți di 3 parali, 15 căți di 12 parali, 15 căți di 4 parali...

La «chitari, «Grosoai Țiganca», «preoților, ce au fost 19, și 2 dascalii» (strafide roșii și negre), 1, 20 pe 3 leturghii la 3 bisărici, 3, 13 pe 10 ulçoari, 2,10 pe 15 oale, 5 pe 40 strachini, 0, 20 pe 10 ulceli, 1,35 pe 150 linguri...

101, am dat la părinteli Luca din plata facerii fântăni dela mitoc ot Bârlad din ogradă, bez 119 lei ce mai sânt să să plătiască de acum; 815, Dechv. 16.

S'au cheltuit cu falonu, însă numa făcutul, însă 10 astar, și crășca (*sic*), 8,32 șarātu, 12 pe 4 coți maltin, 1,20 obrîșin i ață, 8,28 lucru falonului și acoperământul pristolului...

142,20 s'au plătit la dughiana lui Hagi Iordachi...

La Necula, luat de Dumitrachi cu răvășăli... 9,24 pentru 16 ocă her... 4,1 pe haličuri... 4,30 zugrăvit pânzii; 816, Mart 9, la Iacob... 42,35 baș de la 49 iuzluci... 173,25 s'au găsit în lădățue cè verde.

Cili ci s'au luat la îngropari răposatului Dumitrachi Oprișan.

lei par.

72	4	tușnuri basmali.
8	2	tij mai buni.
9	4	coți pânză olandă.
16	4	basmali di celi buni.
7	2	brăi di lână 8 coți maltin.

112 20

Cele ci s'au cumpărat spre trebuința îngropatului răposatului Dimitrachi Oprișan; 1825, Avgust 28.

lei par.

pentru pâine și făclii:

pentru 20 ocă lumănări de ciară, însă:

ocă dramuri

1	200	6 făclii, câte o litră una.
5		40 făclioare, câte 50 dramuri.
6		100 făclioare, câte 25 dramuri.
5		luminări, 60 în ocă.
5		200 lumănări, 100 în ocă.

22

119 10 pentru stofa ci s'au luat de la dughiana lui chir Iani Gheorghiu, 119 lei, pe 8 coți maltin.

2 20 pentru cordeli } ce s'au pus la raclă.

1 10 pentru ținte }

6 basmali bune

42 basmale proasti.

28 30 s'au legat pe la basmali ce s'au dat pe la preoți și alții, bez 3 rubiiiali ci s'au găsit la răposatu, cari s'au pus 2 rubiiiali la cevrea ce s'au dat protopopului și 1 rubiia ci s'au pus la o basma ce s'au dat preotului ot Sfet. Spiridon, bez 13 lei ci au pus cucoana Rucsanda, adică câte 10 parali în 12 basmali și zăci lei în osăbite doă basmali.

10 s'au împărțit pe la săraci, ducând pe răposatul la besărică.

18 s'au pus la 9 colăcei.

2 „ unui dascal ce au cetit noapte psalterie la capu răposatului.

2 s'au dat unui preot de la Ivești.

1 s'au [dat] 11 besărici dascalilor pentru clopoti i 28 s'au plătit stălpii ce au cetit 6 preoți.

Dumitrachi era un om bogat. Catagrafia lui arată opt cai, telegari și de călărie, unul « ce-i zic Grafu », 529 de oi, 73 de

514 șocilor.

- 6 plata raclii de făcut.
- 4 s'au dat preoșilor ot Ciocani, cu un leu de au tras clopotu ot tam.
- 3 Arnăutului ce au ostenit după cele ce au trebuit.
- 5 „ pentru pol ocă confeturi.
- 41 „ pe 181 ocă făină de grâu spălat, ce s'au cumpărat.
- 2 „ pentru doi scânduri ce s'au cumpărat la săcriu.
- „ pentru doă brăe.
- „ 35 pe mătasi.

Izvod di câtă cheltuială am făcut la m[oar]te răposatu Dumitrache Oprișan; 815, Avgust 27.

lei

- 41 am dat pe 410 pâni.
- 4 am dat pe 2 ocă rachiu.
- 3 am dat pe 4 teștèle (*sic*) poliială, câte 30 parale testeoa.
- 3 20 am dat pe 2 ocă meri.
- 30 am dat pe 40 chiroani di her.
- 24 am dat pe 6 verză.
- 1 5 am dat pe 9 naramză.
- 12 am dat pe 4 ulcele di apă.
- 1 20 am dat pe 1 muschiu.
- 2 10 am dat pe 3 scânduri di tei, bez d. plătiti dum. logf. Costachi.
- 6 am dat pe 2 coale hărtii.
- 6 am dat pi chinovar.

58 13

- 1 pe ocă zahar.
- 1 20 pe o litră cafê.
- 5 pe pol ocă cofeturi.
- 1 20 pe 1 ocă smochini.
- 3 20 pe 2 ocă strafidi proște.
- 3 8 pe 4 teștele poliială.
- 13 pe 100 dramuri smochini.
- 1 20 pe 100 dramuri tămăi.
- 1 20 pe 100 dramuri chiper negru.
- 2 28 pe 20 ocă orezu.
- 1 10 pe 100 dramuri undilemnu.

103 39, adecă una sută trii lei, triizăci și noă părale după izvodul acesta am priimit de la dum. Medelnicer Iordachi Oprișan, plata pe cheltuiala izvodului acestuia. 815, Sept. 7.
Eu Necula băcal.

Giupâni Vlad, să-mi triimeț pentru grija de a 40 zi a răposatului frățini-meu Dimitrachi patru ocă lumănări di ciară, în cari să fie trii ocă lumănări, căti de doă părali, iar giumătate de ocă să fii căti de cinci parale una și cielaltă giumătate de ocă să fii de zăci părali lumănare, și cu răvaș ț'oi plăti în curând. 815, Săptv. 8. Oprișan Medčr.

Să-mi triimeț și una ocă lumănări di său.

lei par.

78 25 pe 7 vedri, 10 ocă miere ot beșliaga, bez 40 lei ci au dat la răposatul arvonă, preț 15 lei vadra.

Ocv. 22 [1815].

porci, 22 de stupi, trăsuri (daradaica, sania, « căruța îmbrăcată cu piele », « carul muntenesc »), multă pânză, blănuri, cergi, multe lucruri de casă, afară de bani, în beșlii « olândeji », rubiele, « venitici », stamboli, « franțuji » și « gălbănași ».

Lucrurile lui mișcătoare și mișcătoare (*sic*):

8 cai, însă:

2 telegari pagi (au murit 1, dar lui Pascal):

2 telegari negri (Bălași).

2 cal murgu de călării (lui Grigoraș).

1 cal tij murgu tânăr (lui Costachi).

1 cal tij murgu ce-i zic Grafu (Pavelică).

1 iapă ci au avut-o schimbu (vândută).

8

vite albi:

521 (*sic*) oili, însă:

389 ci au avut mai dinainte, însă:

257 oi mari mărliti.

25 berbeci de rudă, însă:

3 negri mari.

9 albi mari.

9 tiji albi terții.

4 negri cărlani de astă primăvară.

25

98 cărlane oi di astă primăvară.

1 berbeci cărlan din astă primăvară.

2 capri mari.

1 țap mari vătuiu.

1 edu țap.

1 iadă capră.

389

132 sănt piste tot celi de cumpărat, însă:

128 oi mari cu oi cărlane, însă:

89 oi mari.

39 oi cărlane.

128

2 berbeci mari.

2 cărlani berbecuți.

132

521

73 mascuri cu mici cu mari.

Tot lucruri:

22 stuchi.

1 dărădaică (Bălași).

1 căruța îmbrăcată cu cheli (Costandin).

1 sanii de cai.

3 părechi de hamuri (călugărul, Costandin i Bălași).

1 caru muntenesc legat în her, dar.

1 plugu cu heră și toate hilteili (*sic*) lui trebuințoase.

2 șali turcești cu poclăzili lor, 1 harșă păslă și 1 harșă di postav (1. Costd., 1 Pavăl).

- 5 trăisti noâ (4 numi, 2 Bălașe, 2 Costd.).
 3 cevreli (2 sănt, tij ei).
 1 saltè cit galbân (călugărul).
 1 oghial tiji (Costd.).
 3 perini a saltelii (călugărul).
 3 perini de cap (1 Bălașa, 2 călugărul).
 2 tij mici (călugărul).
 1 lăviceri (călugărul).
 46 meșini, însă:
 23 într'o legătură.
 23 în al 2-le legătură, însă proasti, răli (44 sănt, Costd., Bălașa, călugărul).
 1 părechi foarfeci.
 3 ișlici, însă:
 1 sur (să să vândă).
 2 negri, din cari s'au dat unul (și o căculă, șters; Grozii).
- 3
 1 părechi čoboti galbini (Bălașa).
 1 părechi papuci (călugărul).
 1 antereu pică, cam rupt (s'au dat lui Vărlan).
 1 poș verdi (s'au dat Grozii).
 1 bucățică astar (Bălașa).
 2 bărneți (călugărul, 1 Duca).
 5 feță de perini (3 Bălașa, 2 călugărul).
 1 prosop bun (Duca).
 1 prostiri (Bălașa).
 2 mineșterguři (călugărul) } pânzi proastă.
 2 valuri călți (la Ciocan).
 3 de cănipă valuri (1 călugărul, 2 copii Zmărandii).
 1 val de in cu margini
 1 val de păcișală
 1/2 val cănipă } (lipsăsc)
 2 pânzi călți și vr'o 15 coț fuior }
 4 pânzi neghilite cu (șters: 1 ot Tiličoai; 1 copii Zmărandi; 1 Cond., 1 Bălașa;
 cè în ciubuci, călugărului).
 1 brău agabanii (Bălașa).
 1 antereu alesătură (Bălașa).
 1 părechi čacșari ponosăț (Costd.).
 1 cațaveică ghermesăt cu spinări (Costd.).
 1 cațaveică ruptă rău cu săngiap } (s'au dat părintelui Iostin).
 o bucățică blană tij săngiap }
- 16 crocuri
 5 schinări
 2 norci
 1 jderu
 1 prim vechiu de jder } (pentru copii Dochii și Pavl.)
 1 chiurchiu cu moțoc (s'au dat (Botezatului).
 7 misăzi oai (*sic*) (s'au dat 3 unui călugăr, altu; 4 sănt; 2 Bălașa, 2 călugărul).
 1 hărar vechiu (călugărul).
 2 cergi roșii } mici de pus suptu am (2 Bălașa; 2 Costd.).
 2 albastri }
 1 sarică (s'au dat unui cioban ce-l avè în tocmală).
 1 cergă proastă (Bălașa).
 1 giubè cu singiap (Zmărandă).
 1 mantă de postav (șters: la soru-mă Bălașa).
 3 cergi de așternut (1 s'au dat părintelui Iostin; Costd.).
 1 icoană Maica Precistă ferecată cu argint (să....).
 2 cămeș, 1 burungic i una vechi.

Lada dela Bărlad:

- 2 cergi (2 Costdn., 2 Bălașa).
 1 giubê ghermesât cu coz jder (Bălașa).
 1 contăș cu nafê.
 1 ġubê postav dezblănită (călugărul).
 1 cațaveică iarăș cu cutup jder (Bălașa).
 1 ġubê cu snehi, albastră fața (Cond.).
 1 pălării (Coz.).
 1 zăgărâli de norcă de o giubê } (călugărul).
 1 misadă jder }
 1½ bucăți blană coțucă de hulpi (copii).
 8 cămeș noi (2 călugăr, 1 Duca, 2 copii Zmărandii, 1 Cos., 2 Bălașa).
 2 bărneți (Bălașa, Cdin).
 1 părechi ciaciri noi, (căgălurul), iunghiușali.
 1 brău panbriu (Cosd).
 1 antereu roș citarê (călugărul).
 1 antereu vânăț stanbolșali (Neculaiu Bădărău).
 1 antereu vânăț cetarê (Cosd.).
 1 antereu tulpan (Grigoraș).
 1 părechi papuĉ (Cosdn.).
 1 părechi șalvari postav (Cosdn.).
 1 bucată pânză in fășui (a unui babi au fost).
 4 valuri pânzi, însă:
 1 cu margini de in.
 1 vrăstătură.
 2 pânzi sadê cănipă.
 1 păreche colțuni lână (călugărul).
 1 antereu citarê (Cosd.).

(Cheltuieli și sume găsite la Dumitrachi Oprișan.)

- 173 20 la Vlad pă lumini.
 20 băsearica ot Ule (*sic*).
 20 bisărica din fundu Bogdăanii.
 20 bisărica de Cărcibaș.

...

- 21 10 prescorniți.
 20 lei sārindariu la Crāngu-de-sus.

- 50 beșlii,
 28 olāndeș,
 22 rubieli.
 10 un venitic.
 104 stanboli.
 ...
 9 călbănaș.
 28 franțuș.
 20 stanboli.

...

Pânză ci s'au găsit:

- 52 coți pânză de in cu margini.
 24 coți pânză de in vrăstată.
 34 coți pânză de cănepă vrăstată.
 82 coți pânză de cănepă sadê.
 80 coți pânză de călți.

Pe Gheorghe îl vedem ocupându-se de o « schimbătură » cu « unii din răzeșii Bogdănași, din neamul Sităreștilor », și cu « moșul Andrei Talpeș », cari-i dau « parte din maica dumisale Tofana Negruțoiaia, ce să trage și dumneai din bătrânul Iordachi Sion din Racova, tot din Ținutul acesta a Tutovei » — mențione a două familii interesante ¹⁾.

La 1815 el face negoț cu vinul de pe moșia sa ²⁾, cu brânză ³⁾.

La 1818 îl găsim, ca Medelnicer, unind « capitalul » său — este cuvântul — și cu al lui Nicolae băcanul « Feles » ⁴⁾

¹⁾ Să fii știut că eu parte mē ci am avut și eu schimbătură di la unii din răzeși Bogdănași din namul Sităreștilor pi cari îi adivereste zapisul ci-l am di la acia, întărit și di cătră cinst. is. din vreme acei, am făcut-o și eu schimbătură cu dumnealui moșul Andrei Talpeș; eu am dat dum[isa]le acest zapis di la răzaș di istov ca să-l stăpănescă ca pe drept lucru dumisale în veci, și dumnealui me' u dat parte din maica dumisale Tofana Negruțoi ci să trage și dumneai din bătrânul Iordachi Sionu din Racova, tot din ținutul acesta a Tutovii, în tot locul, cu tot vinitul ei, și o stăpănescu eu ca drept lucru meu în veci, și într'acest chip ne'm învoit și o'm dat și sineturi unul la mâna altue, și pentru mai mari adiverințe am iscălit cu condeiu meu.

Gheorghe Oprișan am schimbat.

1814, Ghen. 1.

Adică eu Andrei Talpeș dat-am adevărat și încredințat zapisul meu la mâna dumisale Gheorghei Oprișan biv Vel Medelnecer precum să să știe că, având unsprezăce stânjine gospod de moșii din hotarul Veșteleștii de pe vale Godanii (*sic*), unde și d-lui este răzeș de baștină, cu tocmală una sută douăzeci lei, pe care bani i-am luot toți depline în mâinele mele acum la tocmală. Însă va fi știut că aceste stânjini de sus arătaș i-am avut și eu schimbu, luoți di Ioan Riscanul. Dece de acum înaintea să aibă dum i, să aibă a stăpâni în veci neclătit și nereșuit, și spre încredințari m'am iscălit însuș cu mâna mē.

Andrei Talpeș, mazil.

1814, Iune 21.

(Întărire de la isprăvnicie: Ioan Iamandi Ban; aceiaș zi.)

²⁾ lei bani

138 adică una sută treizăci și opt vedri, 1 bute cu vin a dum i Medelnicer Iordachi Oprișan s'au cotit drept la cot.

815, Dechv. 9.

³⁾ Badi Gavriile Scutar. Iată trimit doă putini boerești în care îndată să bați opt vedri brânzi pentru salahorii cconului Lascărachi dela Eș.

Gheorghe Oprișan.

828, Iuli 14.

⁴⁾ Socoteala cu Necola Nic. pentru fân; 833, Apr. 29.

3 pe 100 dramuri de puscă...

227, 10 pe 101 ocă săpon prost, căti 2 lei, 10 par. oca, parte duml. cc. Lascărachi.

310, 37 las scăzuți după izvod lui în cheltuelile meli, în care izvod am scris cu condei meu istovire.

150 am scăzut încă nești cheltueli vechi cu țiduli cu 1 ocă tiutiun ci me' u dat acum cu preț 8 lei; Apr. 29. . . .

357, 3 acești bani ari să mi-i dē Nicola băcalu după sinetul său.

110 ari să-mi dē nepotu-meu Nedelcu.

.
2191 de la Păh. Ștefan Scăntei, ce-i datoriu pe stuchi și știubei.

132 să scadi pe 3 merță și 1 dim[e]r[ie] grău...

17 pe 100 ocă său.

sau Felix din Bârlad pentru a lua de la un « văr », Paveli sau Pavilică Duca, odată ajutat de dânsul într'o chestie de Țigani, cum i se ceruse printr'o smerită scrisoare ¹⁾, și căruia-i împrumută 1.800 de lei, fără a-i putea recăpăta până în 1828, când datornicul era Ban și fost ispravnic ²⁾, « moara și orânda zilelor boierescului dela Morenii-de-gios » (se vede deci că și la schela de petrol din Prahova, Morenii, sânt « oamenii dela Moară ») ³⁾.

¹⁾ Cu multă plecăciuni închinându-mă, sărut cinstită mâna dumitale.

Încă din vrâsta copilării mă cunosc și eu unul din casnicii dumv., dar întâmplările și peristasurile vremilor m'am învechit întru uituri și, cuprins fiind de multă greutate și însărcinat cu o casă de copii și feti mari, alergu la bunătate și milostivire dumitale acê ci să revarsă asupra tuturor căți năzuesc la dumta ca să ti milostivești și asupra mē spre a mi să da drepti Țigani mei, precum pre largu ti vei pliroforisă din alăturatili hârtii ci le triimet pentru dreptate ci am a tragi acești Țigani

Eu însă nu-i ceiu supt alt cuvânt de dreptate, ci ca o milostiviri de la dumta și să rămăiu în veci și eu și urmașii mei a pomini numili dumitale și a ruga pe milostivul Dumnezău pântru îndelungare anilor vieții dumitali și a cuconașilor, fiindcă sânt

prè-plecată sluga dumitale: Paveli Duca Pah.

1820, Ghenar 6.

²⁾ Prè-înnălțati Doamni,

La dumlui Banu Pavilică Duca cu împrumutari am 1.800 lei după sinetul dumisali ci-l am fați din 1818, Iuli 8, și nici cu un chip nu pot să-i scot, prelungindu-mă din vremi în vremi, și, fiindcă duml. ari să è pe un Sandu Țiganu ci să poreclește Paladi cu tot rodu lui di la clironomii răposatei Visternicesăi Ecaterina a răposatului Vist. Lascarachi Ros[ăt] după cuprindire anaforali den 1805, Săpt. 10 a Domnului Moruz Vvd., mă rog încă și Mării Tale ca să mi să dē luminată carte, gpod de săcfestru pi arătatul Țigan cu tot rodu lui, ca să nu fiu băgubaș (*sic*) de drepti banii mei, și va fi večnică pomenire Înnălțimii Tale.

A Înnălțimii Tali
prè-plecat slugă,
Gheorghi Oprișan Pahrc.

(Ordinul se dă la 15 Iulie 1825.)

³⁾ Încredințaz cu acest zapis al meu la cinstită mâna dumnealui Medelnicer Gheorghi Oprișan, fiindcă moara și orânda zililor boiarescului de la Morenii-de-gos pi 3 ani di zili începuț 818, Maiu, l-au luoat dumnealui Medelnicer de la dumnealui Slugeriu Pavăl Duca cu preț 6.600 lei, din care bani înnainti au dat 5.500 lei, iar cusurul la un an de zili, după cum pre largu arată contractul, deci ni-am alcătuit cu dumnealui Medelnicer și sântem drepti tovarăși la acest contract, însă dumnealui Medelnicer au dat 3.500 lei și cu 2.000 lei, pi cari bani dobindă n'avem să luăm decât ci a milui Dumnezău, avem drept îndoit să împărțim. Și eu pentru că am pus bani mai puțini sânt îndatorit să caut trabă și a privighiia până la împlinire vadeli, iar bani, capitili, avem să ni-i tragim cum or începi a iași din moară și din orândă și la orici neguțătorii vom faci acolo la moară, afară de uium și vinu, iarăș drepti tovarăș să fimu. Însă avem să ni întrebăm la începutul oricăriia neguțătorii. Și spre încredința[re] am iscălit.

818.

Eu Necula Feles a) adeverez.
a) Aiurea, în chitanță: Filics.

Și avem chiar « tabla de tovărășie morii cu Necola băcalu și ce capital am pus eu în moară »¹⁾.

Contractul cu « Paveli Duca Sluger » are acest cuprins:

1. La începutul vadeli, din zioa Sfântului Gheorghii sănt indatorit a-i face mora teslim, gata, dată pi fân (*sic*); trei piatri, cum și casa mori, cum și iazurile, cel din apa Bărladului, cum și cel din gărlă, tot venitul măcinișului morii are dumnealui să să-l tragă pân la împlinire vadeli de trei ani.
2. Toate zilele boiarescului după patru ani să li iai de la lăcuitorii din mah. Moreni-de-șos, întrebuițându-li în iazitul morii sau ce va voi.
3. Orânda de orici fel de la moară și de la mahalaoa Moreni-di-șos a dumnealui să fii, niamestecându-să nimine cât di puțin.
4. La împlinire vadeli di tri ani ari să-mi facă teslim mora înapoi, întocma dupi cum au luat-o întocmită și iazită bini.
5. Di spre amândoa părțile săntem îndatoriț acuma la toati di pi cuprindire condcontractului acestuia.
6. Iar stăpânire orânzii să începi di astăz.

818, Apr. 7.

Paveli Duca Slușr.

La 1820, Oprișan capătă dela mătușă-sa Ilinca Romașcu, devenită călugărița Ilisaveta, un loc lângă Frumoasa, în marginea Iașilor, pentru care va avea să poarte un lung proces, dania nefiind cu totul lămurită. În doi ani el devenise Păharnic sau, cum scrie biata bătrână, « biv Vel (*sic*) Păharnic »²⁾.

¹⁾ Se mai notează în « tablă »: « 1, 15 un conțu hărtie »; 42, pe băcură. Apoi socoteală:

lei par.

„ 20 o litră oloi

„ 60 pi 50 ocă her...

20 lei

1 10 48 coți hărtii.

1 5 o litră de undelemn.

2 16 doo ocă slănină.

„ 16 dou alămăi.

Incluse și scrisori; una: « vere Iordachi » și, la urmă: « frate i slugă Duca Sluger », 10 Octomvrie 1818.

²⁾ Fiindu-că nepotul meu duml. Gheorghie Oprișan biv Vel Pahr. în iasti hin de botezu, pe cari îl am întocma ca un fișor, și, acum sănt șasăsprăzăci ani de cându mă aflu neputinșoasă și totdiauna pentru mine au avut îngrijire, așutându-mă cu celi trăbuinșoasă, tocmindu-mi în casă pentru slujba mē și fomeia cu leac de la săni, în scurt căutându halul bătrânețelor meli în vremea greutățelor, lipsindu-mi și vedere, pentru care nimică nu-l deosăbescu și-l număscu ca pi un fișor drept al meu și după moarte mē încă ari să-m facă grijile trebuinșoasă și cât voiu mai avē zile iarăș ari să-mi poartē de grijă precum au urmat și păr acum, pentru ačasta dar și de la mine îi dau danie locul ce am în orașul Iașii, pe care loc în sămni și

Și el se grăbește a cere o rectificare de hotar :

Prè-Înnălțati Doamni,

De la o mătușă a mè ci-mi esti și nănașă di botez, anumi Ilinca, fiica răposatului Iordachi Romașcu Clucer, am un loc aice, în orașul Eșii, pi șasul Bahluiului din ȝos, alătore cu locul mănăstirei Frumoasa : pri larg îl adiveriază ispisocacii mai vechi ce am că să începe colțu din ȝos și di spri Răsărit den movila Săranda, spri Apus drept prin doă pietri pără în margine drumului Scănteii de spri Răsărit, undi au pus puiatră (iar pesti drum de spri Apus au fost altă puiatră lângă spânzurătoari, ce desparti moșie mănăstirei Gălata di a mănăstirii Frumoasa) și din puiatra ci au pus di spre Răsărit de drum în sus alătore cu drumul păr la un lăcușor undi iar au pus puiatră, și di acolo drept la Răsărit păr la stălpu crucii, și de acolo curmezăș pisti șăș păr în hotarul mănăstirii Frumoasa altă puiatră, și apoi alătore cu hotarul Frumosii spri Apus, la puiatra ce au pus întâiu, și, fiindcă mai în urmă, la hotărătura ci au făcut Ștefan Popăscu Vornic de poartă, au împresurat locul acista cu locul mănăstirii Frumoasa, mă rog Înnălțimii Tali ca să mi să dè luminată carte gpod cătră dum. Vel Vorc. Costachi Conachi ca să miargă la fața locului și după scrisori dovez ci am să-mi hotărască locul, să nu rămăiu păgubaș de drept lucrul meu.

Pre-plecat

la mila Înnălțimii Tali
Gheorghii Oprișan Pahr.

Dumta Vel Vornic al politi să cercetezi și să pui la cale, făcând arătare și Domnii Mele.

1821, Ghen*. 22.

Suțu

În stăpânirea moșiei lui Bogdan, arendașul întră în luptă cu vecinii pentru vadul de adăpătoare, pentru boi opriți, pentru capre.

În măsurile scrisorile îl arată, pe care loc îl am și eu de la părinții mii, Iordachi Romașcu Clucer. Deci de acum să aibă a-l stăpâni în veci neclătit și nerușuit ca pi driaptă moșie dumisale, atât ial, cât și urmașii dumisale, iar alți nepoți ai mii la această danie n'au să să amestici, și oricari s'ar ispiți să fiie supt blăstăm, pântru că niminea nu m'au căutat ca finu-meu Gheorghie Oprișan Pahr. Și spre încredințare, neștiindu carte, mi am pus numele și degetul. 1820, Dechemvr. 23.

Eu, Ilisaveta călugărița, cari din mirănie m'au chemat Ilinca, fiica Clucerului Iordachi Romașcu.

Această scrisoare de danie am scris-o cu zioa și primire numitii mai sus călugăriți Elisaveta, pentru care sănt martor. Costandin Panait Medč.

Numita din dania această iscălită, aflându-mă față, prin viul său graiu m'au rugat ca să încredințazu: pentru această urmiază a mè iscălitură.

1820, Dechemvrie 23.

Avem astfel o ciornă de răspuns în afacerea boilor luați în 1822:

Un vecinu au adăpat ciriada la vadu meu din apa Bărladului; când am prinsu eu de veste, era la luna Iule, am treimes și i-am luat patru boi, plata vadului de adăpătoare și a călcatului moșii, și de atunci păr acum sănt trecuți 14 ani. La luna trecută, Fevr. 29, am priimitu poroncă de la judecătorii că sănt chemat. (I se cere a plăti boii, dar să i se dea despăgubirea): să-mi plătiască numai 6 căpiți de fân ce era ispășiri, că m'au străcat. Răspundu cinst. gudecătorii: eu boi i-am luat și după cum m'au judecat îi plătesc cu prețul lor, că era niște cioncani, dar și eu ceru să-mi plătiască prețu adăpătoarei cerezei, că au adăpat toată vara la vadu meu, precum și călcare moșii. (Celalt, Sterian Manoliu, avea « 12 capre ce me'u luat din oile meli, pentru că au trecut pe moșie dum. »)

Grigore Oprișan.

În Septemvrie 1824, îl vedem pe Oprișan urmărind la datorii în satele Docani, Mățurcani și Movileni, — răzeș rotunzindu-și stăpânirea pe sama celorlalți, proces care s'a petrecut nu numai acolo în cursul secolului al XIX-lea, distrugător lacom al micii proprietăți sub auspiciile capitalismului și cu paza noilor legi, necunoscute și până astăzi mulțimii plugarilor.

El face învoieli de seceriș, de dus doage la Galați, de orz cu împrumut, cum dovedește această învoială:

Noi, sătenii din satul Ciocanii, care mai gos ni vom puni numile și degetile adiverim prin zapisul acesta că, viind boerii cercetătoriu rânduiț cu poroncă gpod spre lămurirea tuturor socotelelor di daturi și luaturi și pricini ce vor fi urmând între noi și între dum. Pahr. Iordachi Oprișan, după cercetarea ce au făcut rânduitul boeriu, s'au rădicat săcirișul ce eram dator a face, de 23 chile, s'au ridicat, și dusul a rămășiții de 80 doage ce era iar să le ducim la Galați. Pentru care s'au îndatorit dum. Pahr. a ni scoate țadula isprăvnicii pentru rădicare acestor doage. Ni-au ertat și optzăci și noaă lei din banii orzului ci au dat dum. pentru noi, și, cu acestu chip răfuindu-ni de tot feliul de dat și luat și de tot feliul de pricini, atât în cuvântul scutellii, cât și în cuvântul stăpânirii moșii, pentru toate, astăzi înaintea rânduitului boeriu cu toată mulțămiria noastră ni-am exoflisit desăvârșit, și nici noi mai mult nu avem a cere de la dum. nimică, nici duml. de la noi nimică. Pentru care spre încredințare izbrânirii noastre de toate am pus numele și degetul. 820, Dechemvr. 4.

Eu Sandu Vornicul.

Eu Andrei Avanu.

Eu Cristia Vraghii.

Eu Tănasă Stan.

Eu Costandin Măndru.

Eu Radul Cojocarul.

Eu Tudurachi Galățanu.

Eu Timofti Băghiu.

Eu Ghiorghii Codrianu.

Eu Neculai Chitia.

După cercetare au urmat această răfuială cu mulțămire amânduror părților înaintea mè. 824, Dechm. 4.

Eu Opria Vornicu.

Eu Iordachi Vraghii.

Eu Gheorghii Guriță.

Și noi toți săteni până la unul.

Iancul Anghelichi Cam.

Astfel ascensiunea răzeșului către marele proprietar începe. Kotzebue, care prețuiește așa de mult pe țăranul moldovean, cunoscut lui de sigur prin multe afaceri și interese, îl prezintă cuviincios, scurt la vorbă, răspunzând printr'un *Bine* « trăgănat » celor dintâi cuvinte ale lui Viorescu întors în casa acum străină lui, pentru ca, recunoscându-și stăpânul, să-i « sărute poala ». În sat cu vorniciei lor, sătenii continuă o vieță milenară pe aceste locuri. La vânătoare străinul a văzut ce pot ca virtute, îndrăzneală și modestie acești oameni de ispravă, așa de deosebiți de un Șerdar Pintiliu Crețu, ridicat pe spatelile lor.

Dintr'o foaie de zestre dată de Catinca Mârzacu fiicei ei Ilinca putem vedea că acești oameni modești, când păstrau o răzeșie, ca acelea din Tutova, odată ținut de hotar către stepă, pentru răsplata ostașilor, aveau casă înfiripată și farfurii, lingurițe de argint, « paftale de argint poleite » ¹⁾.

¹⁾ Izvod de zăstre ci dau ficii mele Ili[n]căi cu ajutoriu lu Dumnezeu, precum în ȝos să arată.

I icună Maica Precesta.

I ibricu cu lighinu lui arămă.

I inel rubin de auru.

I farfurii de argintu cu ligurița eii.

I parechi păftali argintu poleito.

6 tingire cositor.

6 părechi cuțite.

I sfeșnicu alamă cu mucările lui.

I ladă mari.

I oghel cit.

I saltè cit.

I rochi mari nou.

I rochii cit.

I cațaveică...

I malotè cu jder.

4 lați scorți.

Ei își schimbă între dâșii părțile risipite de moșie care li vin dela înaintașii când era pe acolo lume mai puțină, și zapisele dela 1820—40 nu se deosebesc întru nimic de cele mai vechi din secolul al XVII-lea ¹⁾.

Lascăr Bogdan se lasă în acel moment, cu totul în grija acestui credincios părintesc, având destul cu slujba Hătmăniei, funcția mîncînd, ca de obicei, averea:

Cu frățască dragoste
Arhon Pahrci,

Am priimit pitacul dumitali și am văzut celi ce-mi însemnezi. Asupra căror te înștiințez că de la tată-meu nicio scrisoare nu am priimit.

- 4 saci de lână.
- 2 perini mari.
- 4 mici.
- 12 șervite, însă cinci de masă și cinci iță.
- 12 rînduri feți perini.
- 2 rînduri fețe perini.
- 4 prostiri.
- 2 prosopi.
- 2 bîrneți.
- 2 batisti.
- 4 cămeși bărbătești.
- 6 cămeși femești.
- 1 vii la Liești, câtă o fi cu locu ei.
- 1 Țigancă.

Iar la merii și livezi în tot lucru să să înpartă frățăști, bez via ci este în Bogdeniță cu locu cu tot lăsat fečorilor. Aceste le da[u] fici mele Iiincăi și ajotor de la Dumnezeu.

1826, Fevar 20.

Catrina Mărzacu am să răspund.

La acestu izvod di zăstre am fostu față.

Costanti Juver, dascăl.

Și eu am scris acest izvod mai sus numit cu învoire amândoror părților.
Enachi Bușilă.

¹⁾ Adică eu care mai ȝos mă voi iscăli încredințaz cu acest zăpis al meu la mîna dumisale ȝupănului Ștefanachi Cumpănă precum știut să fie că i-am vîndut dumisale 12 stînjăni, adică doisprezăci stînjăni di moșie, din trupul moșie Coroesti și Vlădești pi vale Ursoaia, alătore cu parte dumisale Stolnicului Toadir Ciudinu, și mergi lungime loc din zare di spri Tumsăști și pîn în zare dealului Orgoeștilor, care acești stînjăni au așzare o casă cu grădina ei, cu tocmală hotărâtă: doisprezăci lei stînjănu, care bani am priimit acum toț în mînă pîr întru un ban și de astăz înainti să fie dumnelui bun stăpănitoriu, atăt dumnelui cum și urmașie dumisale, nepoți, strănepoți, nestrămutat de nimine, fiind dreptă moșie a mē și de bună voia mē i-am vîndut-o, iar, întămplăndu-să moșie în vre un bocluc, mă îndatorescu a răspundi cu altă moșie di potriua acestor stînjăni, carele acești stînjăni să nu aibă nimine a să protimisă, să-i răscompere, atăt frație mei, cum și oricine di nemurile mele. Și pentru mai adivărată credință am iscălit eu însuș cu mîna mē; 827, Iuni 8.

Lazăr Popa am vîndut.

Și am scris dascal cu bună priimire lui: Ioan Pascal dascal.

Pricinile dumisali stau baltă. Pentru mine și pentru dumta neapărat că va fi giudecând precum scrii, dar ci să fac în vreme când eu acum, însărcinat fiind și cu slujba Hăt., însuși de ali meli trebuinți casnici nu pociu să-mi caut, precum asămine te jăluești și dumta.

Cu toate aceste eu te poftesc fă toati chipurile a scăpa și a veni aice spre a să scoati și hărtiele de la Consulatul, căci de la moarte avocatului Pagani acolo stau pecetluite și uitate (*sic?*), cu vechilăcul pricinilor tătăne-meu, și sint.

Al dumitale frate
Const. Paladi Hat.

830, Fevr. 4.

(V^o.) Cinstit fratelui duml. arh. Pahr. Iordachi Oprișan, ispravnic de țănutul Tutovii, cu frățască dragoste. Bărlad.

În acel moment Oprișan nu mai ținea Ciocanii, dar avea și datorii de strâns și oarecare drept de supraveghere. Astfel, el are a face cu vechilul Ion Hobjilă, care, în fața vizitei Rusului primei recrutări, se sperie, crezând că « se înscriu și fetele » și se face catagrafia, « exstrucția » moșiilor înseși:

Cătră cinst. isprăvc.
De la Costandin Hobjălă,

În pricina Rusului ci am vorbit, cari scrii prin sati flăcăi și fetili, în lipsa mè di acasă, când am fost la Bărlad, au vinit și au scris flăcăi și fetili, și n'au șazut mult, ca 2 sau 3 çasuri a[ț]ta au șazut, și au fost calari cu 2 Mocani di la Glăvănești din cela Țant., și acum cred că a fi pi la Praja, pi la Chilieni sau la Ciocani. După datorii înștiințaz cinst. isprăvcii. Mă rog ca să mi să triimată ecstrucția pentru moșăia Ciocani și un ravaș cătră Vasăli Tărzăman și cătră Toadir Voicul ot Căbeștii și Ion Voicu, ci să află în târg: acești oameni sânt vechi a casăi, și pentru mai cu lesniri a afla toat adivărul să mi să dei oameni aceștia.

1830, Iuli 12.

Ion Hobjălă.

Între ei se amestecă Oprișan cu « capitalul » câștigat pe lângă familia Bogdan. Fost arendaș, « orândătoriu » la Ciocani, de care si țin și Măstăcanii și Movilenii, el « se răfuește întru toate felurile de pricini » cu locuitorii: strânge dijma, vinde prin cârciumari vinul, ia asupra-și « havalelele și birul », în schimb, căci banii nu sânt, pentru zile de secere sau de cules la păpușoiu, afară de podvoada pe care i-o datoresc toți, cărătura până la Iași, pe care el li-o scade la « trei sau patru ceasuri »:

Prè-înnălțate Doamne,

Până la Sfântul Gheorghii trecut a anului acestuia am fost eu orândatoriu la moșie Ciocanii a dumisali Camr. Gheorghii Bogdan, cu toți lăcuiitorii m'am răfuit întru toati feluurile de pricini ci am avut, fără a-i asupra cât di puțin; încă de la mine am lăsat: dovadă am hărțiile di socoteli. La cărcimarii ci au vândut vin, am o sumă di bani, cari bani și cărcimarii îi au pi la cei ci au băut vinu, pe la lăcuiitorii din sat Ciocanii și Mărțocani. Movilenii au 75 chilă păpușoi cu izvod anumi din dijma ci au avut să-mi dè: mi-am cerut banii să mi-i plătiască și, niavându, i-am lăsat până acum. La sătenii di Ciocani, pentru că i-am scutit 6 luni di zili di havaleli și biru după tocmala ci am avut, după răfuiala ci ni-au făcut rânduieșii din parte dumilor sali dregătorilor au rămas ca să-m dei 700 lei: i-am apucat di bani și, niavându-i, iarăș i-am lăsat și, stând ei cu rugăminte și văzind și ei nializverieșul ci urmează, și pentru toți banii acești prin tocmală m'am alcătuit ca să-m săcire 23 chile grău ci le avem sămănate. Viind vreme săcirii, am triimesu ca să vie să-m săcire grăul: s'au înpotrivit orândatoriu Ciocanilor și mai mult decât șapți chili nu mi-au săcerat, și eu, nefiind pus la cale cu alții pentru săceratul grăului, având sigură tocmala acasta, jumătate mi s'au scuturat grăul și am tocmit alți săcerători de mi l-au săcerat.

La Țiganii di Ciocani iarăș am piste una mie lei cu împrumutari ci li-am făcut și cu bani și cu pâini și altili. Toți lăcuiitorii di pi moșii au fost să-mi facă câte o potvoadă, obiceiul moșiilor boerești, care potvoadă să urmiază la Eși să o ducă: eu i-am lăsat ca să mi-o facă cali di trii ciasuri, și nici pentru toată sănt răbdătoriu, urnindu-mă din zi în zi în loc de mulțămită din parte lăcuiitorilor pentru facirili meli di bani cătră dănșii. Nu știu cine au dat jalbă Înnălțimei Tali, căci au vinit luminată carte gpod poroncitoare cătră dumnealui Banu Pavăl Duca ca să cercetezi pricina di prigoniri ci urmiazi între mine cu lăcuiitorii di Ciocani. Milostive Doamne, acel ci au jăluit asupra mè că urmeazu prigoniri pentru ca să eu becî (*sic*), să iasă în dovagilăc. Pentru că eu niciodată cu acest feliu di urmări nu am păzit, iar acel ci au jăluit au vrut a mă năpăstui.

Mă rog Înnălțamii Tale să mi să dei luminata carte gpod cătră dumlr. ispravnicii di Țănut Tutovii ca înpună cu dumnealui să între întru toată pricina a cerceta dumnealui Banu Pavăl Duca, și atunce vor vidè ci prigoniri săntu. Eu sint mulțămit; adică păpușoi ci-m sănt datori: dacă n'au bani, să mi-i dè păpușoi.

Pentru că nu mi-au săcerat grău și am plătit altora, dacă n'au banii să mi-i dè, să-mi culiagă păpușoi ci am acum pi câmpu. Pentru potvoadă unde sănt datori să mi o ducă la Eșii, eu îi las să mi-o facă cali di trii sau patru ciasuri. Pentru datorii ci am în sat bani, sigurisască-mi, și îi voi mai îngădui cu o vadè cuviincoasă.

Prè-plecat la mila Înnălțimii Tali

Gheorghii Oprișan Pahr.

(Ordin de cercetare la Vistierie, 24 Septembrie 1824.)

De jur împrejur, unde poate, bogătaşul cel nou cumpără, călcând peste dreptul vecinilor de a se prezinta ei întâi, și, odată pus în stăpânire, împiedecă judecata ca aceea pe care o pornise contra lui un Vasile Blănaru pentru locul ce-l luase Oprișan dela o babă; totodată el cere dela oameni ce se află pe pământul lor drept, «lucru» și «zile de boieresc», oprindu-li samavolnicește boii, cu cari își ară.

Pentru o parte de moșie ci să numești Poiana, aliasă și hotărâtă di spre alte părți, fiind și stălpită împrejur cu petri hotar, din cari parti un niam al nostru, anume baba Mariia berărița, ș'au vândut partea ei dums. Pahr. Iordachi Oprișan cu preț 120 lei, cari au luat dintr'acei bani numai 30 lei, din cari vânzari sămțând noi acum și dat jalubă Domnii, cerând ca să întoarcem acii bani de la Pahr. și să ni luăm moșia în stăpânire, și de cătră Domn ni s'au dat poroncă cătră dumlr. Post. Ion Jora și Spatr. Ioniță Iamandi ca să ni cercetezi pricina și să ni poi la cali, în urmare dreptății și, aflându-să d. Post. părcălab la Galați, nicio punire la cali n'au luat, și în urmă am dat jalubă cinstitului Divan și iar ni s'au dat carti, cătră Hatmanul Manul, Costachi Cerchez și Spatr. Alecu Sturza, și iarăș, prelungindu-ne din zi în zi, am rămas tot nepuși la cali, și dumlui Pahr. nu numai că stăpânește parte babii vânzătoare, dar stăpânește și părțile noastre împreună cu a ei, și iarăș nu să îndestuliază cu venitul moșii, ci mă silești să eu lucrul, și zăle de boieresc, pentru care pricină mi-au și luat astă toamnă 6 boi și i-au ținut o lună de zăli și au arat cu dănșii, și în urmă au dat 6 boi, iar doi boi a unie din noi, Vasăli blănaru, ci mă aflu de față, nici astăzi nu l-au dat, cari pentru ce ni țin nu știm, că datori nu sânt cu nimică. Pentru aceasta cad la mila dum., cc. Costachi¹⁾, ca la unul ce știm că dta ai strălucit multe dreptăți a celor strămbătățați săraci, să faci milă și pomană și cu mine, să nu mă mai rânduești pentru această pricină prin judecătoreștile Divanuri, fiindcă sânt om sărac și n'am ci cheltui, decât mă rog să poroncești să chemi pre dumⁱ Pahr. la dumta, fiindcă să află aici, și să să facă și întrebări [din] ce pricini mi-au luat boi, căci, de eram vinovat cu ceva, putē prin drumul gudecătoresc să-ș facă împlinire Divanului, dar nu să mă sărăcască, să-mi ei boi di astă toamnă, di n'am cu ci să-mi agonisăsc un ban ca să-mi plătesc birul. Și cum Dumnezeu a năstăvi bun cuget dumitali, eu sânt mulțămīt precum dumneata vei hotără.

E acum și la Poiana și la Stănuești și la Șerpeni, mânând la muncă și pe cei «vânduți» și pe cei «nevânduți», luându-li nu numai vitele, dar și ce se află prin casă, din zestri, «lați

¹⁾ Poate Conachi.

de scoarță », « saci necușiți » și bătând și pe cei cari n'au nimic a face cu dânsul. Plângerea lor duioasă urmează :

Copie.

La gudecătoria acestui Ținut.

Noi, răzășii de Șărpeni, moșia Saca, jăluim cinstiti judecătorii precum noi de cinci rânduri de oameni de când avem stăpânire întru acest trup de moșii baștină și cumpărătură, pi cari moșii am și stăpânit-o atât noi, precum și bătrânii noștri fără de nicio înpresurari, iar acum, cumpărând dumnealui Pahr. Gheorghii Oprișan de la conu Manolachi Bogdan o parti di moșii Stănueștii și o parte de moșii Șărpenii, după cari a ds. cumpărătură au trecut și peste stăpânirea noastră și acum de trii ani de zile de când au întrat dum. cumpărători, străgă vechilii dumisali cum că noi nu avem nicio parte de moșii, nici cei vânduți, nici cei nivânduți, nețiindu-ne în samă nici drepte țidule noastre; asămine cu a dlui țadule ce are tot de la răzășii noștri cumpărători di pi Vale Sacă, trupu Șărpeni, și, din capu Stăuneștilor (*sic*) cu Poiana avându cumpărătură di la unii și alții, ne tragi și părțile celor nevânduți și, asuprindu-ne cu bătăi, ni-au luat la muncă ca pe acii vânduți, după izvod ce-l avem de muncă cari am făcut, și ni-au luat și noă boi noapte fără di nicio știință a noastră și ni-au și dejmuit și ni-au bătut di pi drepti părțile noastre, și, di la cari n'au putut apuca dejmă din vite, ni-au zălogit din casă zestrii: 3 lați de scoarță, 4 saci necușiți și doi boi, și i-am muncit 25 de zăli la ce muncă mi-au cerut: Pavăl Bogu 28 zile, Ștefan Boghiul — și m'au și bătut în trii rânduri — 22, Vasăli Boghiu 21, Ion Boghiu 9, Neagul Boghiu 6, Meriuță 6, Ioniță Meriuță, — cari acești trii oameni nu avem nicio atingiri de moșia dlui, și ni-au luat și trii boi —, 27, sau Apostu Vasălachi 14, Apost. Vasălache, fiind cu stare pe draptă parte moșii a polc. (*sic*)¹⁾ Mătei Turcu, și i-au luat și doi boi; 10 zăle Gheorghii Bogu. Pentru care plecați ne rugăm cinstit[ei] gudecătorii ca să fim puș la cali după dreptate, și va rămâne večnică pomeniri.

832, Oct. 30.

Nu e de mirare că vreun răzeș mai colțos, ca Vasile Blănaru, pomenit mai sus, să ia la bătaie pe vătaful care vine să-i ia « dijma de perje »:

Cătră cinstita isprăvnicii.

Privighitorul di ocol Sămion Popa și
căptn. Vasili Luchiiani.

După poronca cinstitei isprăvč. ci am priimit no. 7506, din 16 a trecutului Săptvr., ca să cercetăm pricina bătaiei ci au suferit vătavul

¹⁾ Polcovnicelul.

și alte slugi a dumisali Pah. Gheorghe Oprișanu de la un Vasăle blănar cu fiçorii lui, mărghându să ei obiçnuita dijma di perjă și numitul părăt niç într'un chip n'au vrut a să supuni di a da, ci mai vartos bă-tând pi vătav și pi fiçorii ce-i ale (*sic*) împreună, rumpându-li și hainili ci avè, făr să-i îngădui ca să ei dijma, iară cari în urmare poroncii aducându-să în cercetari pi părăt, în ființa și a vatașălor, și cercetându-să supt ci cuvânt i-au bătut și i-au rupt și straiile, singur n'au tăgăduit, zăcând că numai s'au îmbrăncit, dar, după ce am văzut rupte straiile pi vătav și [fi]çori, față fiind și părătul, după ci s'au întâmpinat di așa dovadă, nu i-au mai rămas cuvănat, pentru cari, vrând a-l triimite la cinstita isprăvniciei, au dat zapis că la 20 a aceștei luni, fără a dosă, a sta di față ca să să triimată împreună cu vatașăi întru unfătoșare; când, la numita vadè arătată prin zapisu supt iscăliturile și altor oa-mini ci s'au întâmplat față căutându-l, nu l-am găsat acasă. Pentru cari nu lipsăsăm a fi știința cinstiti isprăvniciei.

832, Săptvire 22.

Vasăli Luchiian. Sămionu Popa.
Privighetoru Theodoru.

În schimb, la 14 Octomvrie 1835, printr'o « zdelcă », unii « mazăli, răzăși și vechili » se înțeleg cu colonelul Lascăr Bogdan pentru « pământuri » la Scânteiești.

Din partea lui, Oprișan se plânge că unii oameni din Stănuești au vândut la Chetreni fără a-l întreba pe dânsul, care e și răzeș, nu numai vecin:

Cătră cinst. Divan di apelație a Țării-de-jos.
Pah. Gheorghe Oprișan.

Jalubă.

Alătore cu moșie mè Stănueștii ci am la Țint. Putnei esti o moșii Chetrenii, răzască, în cari moșii parte cè mai mari au avut-o un niam de răzăși ce să număsc Vărlăneștii și alții ai lor și, fiind trăitori la alti locuri mai depărtati, toți acei lăturași ș'au vândut părțale lor răzășilor ci să află cu lăcuința la stare locului, însă acii di la stare locului n'au cumpărat pentru dănșii, ci au adus oameni streini, cu niciun fel de rudenie sau răzășii, pi cari i-au priimit părtași la cumpăratură. Și, fiindcă eu într'acè moșii Chetrenii, afară că esti alătore cu a mè, dar sănt și răzăș, cu câțiva cumpărături, plecat mă rog cinstitului Divan ca după protimis ci am să fii puse la cali părțile ce s'or dovidi cumpărați di acei streini, să le întorc banii și să mi să dè în stăpăniri.

1836, Avst. 1.

Gheorghe Oprișan Pah.

Și tot el, care opria boii, se tânguie că un megieș, Clucерul Stirian, i-a luat boi și capre dela ciobani:

Cătră cinst. judecătorii Țint. Tutovii.
Pah. Gheorghî Oprișan.

Esti cunoscut cinst. judecătorii că la înfășoșare ci am avut cu dl. Cluțr. Stiriian pentru doâsprăzăci capri ci me' u luat, precum și ciriada di boi ci au avut la cotu Bărladului, i-au adăpat în vadu meu de la moara Bădiču (?), ci-l avem în părăsări, călcând și o parti din locu meu, pentru cari i-am fost luat patru boi, și, duml. Cluțr. făgăduind că numai doâ capri me' u luat, rămăind aciasta să o mărturisască čobanii mei ci i-am avut în vreme aciae la oi, apoi, pentru că acei čobani lipsă, și eu neștiind undi s' or fi aflând, nicontenit de atunce am triimis oameni ca să-i afli și găsând pe unu anumi Oance, me' u dat mărturii pi cari o alăturez, cu arătare că 12 capri me' u luat, iar nu 2, precum zici Cluțr. Steriian. Dacă mărturia nu va fi crezută, eu oi aduci și pi Mocani, numai va fi pi socotiala duml. Cluțr., căci... numițai čobani să află acum la locuri depărtati, trebui cu cheltuială să să aducă. Asămine și duml. Cluțr. s' au îndatorit că va aduci dovadă că cu învoială au adăpat ciriada la vad cu neguțătoriu ci suhatul meu îl avè cumparat, cari acè dovadă, de au și zăs duml. că va aduci, nu esti di crezut că poati să o aibă, căci, dacă era așa, cum putem eu să-i eu boii și, dacă nu era vinovat cu caprele și cu vadul adăpatului cirezăi, cum putè să tacă 17 ani? Cu toate aceste duml. așteptând pi acel neguțătoriu faci să giuri, căci eu de parte mè, de nu va fi mărturie crezută, îi (=oi) aduce pe čobani față să giuri. Decăt rog pe giudecătorii ca să aibă termen aciastă pricină, să nu să mai lungiască, că îndestui sănt cei trecuți în urmă 17 ani păr au găsit dum. Cluceriul prilej ca să mă superi.

836, Ocv.

In sfârșit, bun gospodar al averii sale, Oprișan își aduce aminte, la 1832, nu numai de bani cari nu i-au fost restituiți de Ion Jor, dar și de orzul dat ispravnicului de Tutova cu zece ani înainte, când cu oștile turcești și cu venirea noului Domn Ioan Sandu Sturza:

Copei.

Cătră cinst. judecătorie Ținutului Tutovii.
Post. Gheorghî Oprișan.

Încă den vreme oștenilor turci de la anu 822, am împrumutat pe duml. Post. Ion Jora cu 800 lei de s' au plătit den poliț di bani ce-i cere un Turc cavaz (care bani încă nu era ai mei, ci era a dum. Stolcs. Catrina Mitre). Osăbit tot la duml. Post. Ion Jora și duml. Spătar Alecu Sturza tot den vreme acè, fiind ispravnic, i-am împrumutat cu 50 chili orz, în trecere în ęos a Slăvirii Sali Chiuciuc Ahmet, cu oștenii turci, și în sus a fostului Domn Mărie Sa Sturza Voevod, pre larg

arată sănetul ce am a dumisali, cu cari să îndatoresc ori orz să-mi dè ori cu bani să mi-l plătiască, căti zo lei chila. Am dat de atunce și pără acum 6 jalubi, și mi s'au dat cărț di poroncă ca să-mi dè banii, și nici pără acum nu me'u mai plătit, și, fiindcă dela pricinii de la acest Divan esti trimesă în judecătorii, cu cinste te rog ca să pui în lucrari împlinire dreptului meu, că îndestul sănt răbdătoriu di 10 ani, și dar niciun cuvânt nu au di a puni înainti spri îndreptari: întâiu duml. Post. Jora în supărare ci să afla, încă și supt priimejdi, eu nu l-am lăsat, eu l-am împrumutat; al 2le, pentru acele 50 chili orz, amândoi dar fiind ispravc., m'au rugat de i-am împrumutat și me'u dat sănet ori să ni dè bani ori orz. Visteri le'u plătit în bani tot orzul ce au dat în treceri li arătați, sama Visterii o am dovadă cum le'u plătit banii. Apoi, în loc di faciri di bini, eu sănt răbdătoriu de 10 ani, ba încă dar sănt supăraț pe mini, că adecă eu aș fi om fără cunoștinți. La aciasta rămăi a socoti cii neinteresat în pricină.

Asămine am dat la gudecătorii.

1832, Iuli 31. No. 1.

III.

UN NOU BOIER

Din hârțiile privitoare la familia lui Andronachi Donici pe care le-am tipărit și rezumat într'un memoriu aici, se vede cum Oprișan a luat de soție pe Ruxanda, fiica unui Cerchez din Basarabia, măritată întâiu cu Donici, tatăl celui de-al doilea Andronachi, cum soția s'a îmbolnăvit greu, a luat haina călugărească și a murit îmbrăcată astfel, lăsând o avere pe care o va reclama acest Andronachi și surorile lui ca fiind zestrea mamei, proces care va dura mult timp după moartea bogatului proprietar.

Moștenitorul acestuia i-a fost nepotul, Nedelcu, și acesta, model pentru o parte măcar a lui Vrânceanu din romanul lui Kotzebue, apare dela început, când încă trăia unchiul, într'o lumină defavorabilă, apropiindu-se de portretul datorit scriitorului rus.

Iată-l, încă din 1832, urmărind pe un sătean care a făcut boieresc numai douăsprezece «zile proaste», apoi și mai puțin, ca să umble și fugar; proprietarul cel tânăr îl pune în urmărire, prin feciori boierești, prin frunzașul satului și alți oameni și, găsindu-l în drum cu carul, îi iea boii.

Deci la 19 Octomvrie 1835 Nedelcu Oprișan se plânge isprăvniciei de Tutova pentru Costandache Simion, care

... de la 1834 numai căți cinci, șasă zăle au muncit, cum și în anul trecut 835 au muncit numai 12 zăli proaste, cum și în anul acesta 836 au muncit numai trei zăle având pont; di acolo încoaci n'au lucrat nimică. Am triimis feçori boerești ca să-l ei la muncă. El, umblând tot fugar prin Țânt. Tecuçului, am triimis vornic și pasnic, cum și pi Apostu Vasilachi, om bătrân și frunțașu satului, ca să-l facă cu cuvânt să vii a-ș lucra zălile boerescului, și el niç într'un chipu nu s'au supus, umblând tot fugar; apoi acum, prinzându-l cu o căruță cu doi boi, un feçor al nostru, luându-i boii, i-au adus la mini, puindu-i supt a mè păstrari.

La 25 Octomvrie 1836, Costachi Hăulică Postelnic raportează ispravnicilor în această afacere, arătând că omul vrea să se mute pe moșia mănăstirii Răchitoasa. A aflat pe ceilalți doi delegați și a cercetat împreună:

Întrăbându pi numitu jăluitor ce ari a răspunde la acesta și di ce n'au muncit zilile boerescului, elu au dat răspuns cum că au muncit cătiva zăle, iar nu după pont, zăcându-i slovesnii (*sic*) ca să vii să să socotiască cu stăpănu moșăiei în ființa noastră, lăsând pi pasnic ca să-l aducă. Viind pasnicul, mi-au arătat că nici că nu [va] veni, căci nu are ce căuta, nisupuindu-să poroncii. Apoi acest lăcuitor esti legat cu bir cu lăcuitorii di pi moșăia dumlui Pah., și acum, făcându-ș casa din nou alături cu cè vechi, numai cu mai multă dipărtari decât cu 6 stănjăni, și vroește a să muta pi moșăe Richitoasa.

Omul are pe moșia Glăvănești, unde și-a făcut casa, un alt contract de muncă, și, la 26 Octomvrie 1836, o adevărată comisiune: Dumitrachi Petrovici, căp. Vasile Luchian și polcovnicul Simion Popa, cercetează la fața locului pe cel care « nu să supuni a faci cislili boerescului după alcătuire altor asămine lăcuitori, supt cuvânt că ar fi părătul pe moșie Glăvăneștii ». Merg acolo și află « din parte părătului pe postelnicelul Costachi Hăulică cu poroncă ca și ial să cerceteze această pricină:

(Se strâng) pasnicii și vornicu și bătrânii satului care au avut deplină știință de pietrili hotară vechi pe unde să afla pusă despărțătoari zărilor moșăi Stănuești di moșăia Glăvănești. . . În botu piscului din curătura lui Ion Toma. . . Curătura lui Vasăli blănariu. . . La colțu curăturii lui Toadir Merăuți. . . Întrebându-l pentru cari pricină n'au muncit zălile boerescului în vreme când cu neconteniri au fost zapciit de slusbașăi moșăi în tot anu, ial au răspuns că au făcut vr'o câteva zăli proasti, arând și acest an trii zăli pont, iar cel mai mult boerescu ar fi fost prin alcătuirii cu posăsărul moșăi Glăvăneștii, prin învoială

de șaptezăci lei pe an i pol falci iarbă cosită pusă în stog și patru zăli proasti. Deci noi, văzând că toată aceasta dijbinari a sa au fost zăbavnic în vreme când ial, atât cu casa și imașul trebuitor vitelor sali, precum și apa, lemni di foc, sănt toati de pe moșăe dumisali Pah., decât numai un loc de hrană îi esti pe moșăe Glăvănești, care și la aceasta cercetând de cari pricină urmiază hrana sa acolò, nu i-au dat propietarul locuri de hrană, el însuși au arătat că nu i-au trebuit. Arătăm și aceasta că ial și cu dare birului să află la acest Țănut cu lăcuiorii birnici a moșăi Stănuștii, și acum din nou, văzând că cu adivarat lăcuița lui esti pe driaptă moșăe dumisali Pah., ș'au zădit casă cu șasă stânjani depărtari din linie zării pe moșăe Glăvăneștii, care voești a să și muta. Pe care dar chiemându-l ca să mergem la casa proprietariului spre punere la cali, atât pentru dănsu, cât și pentru dispăgubire proprietariului în temeiul poroncii, ial s'au făcut nevăzut, așteptându-l ca să vii trii, patru ciasuri, și, văzând întârziere sa, am triimes pasnicu satului ca să-l aducă de unde-l va găsa. Mergând și aflându-l, nu s'au supus a veni, zicând că nu ari ce căuta. Pentru aceia dar noi, ne mai putând faci mai multă întârziere, am intrat și în neființa lui în socotiala zălelor boerescului ci au fost dator a li faci și am găsât de cuviință acesti di mai gios arătați, adică:

lei par.

20 pe 6 ani, socotiți căti 70 lei pe fiișticare an, înprotiva zălilor nemuncite, 60 pe pol falci iarbă ci au avut a cosă pe fieșticari an, socotită căti 10 lei.

12 lei pentru 12 tăici (*sic*), iarăși pe 6 ani.

36 pentru 12 sănii lemni, socotiti căti 3 lei sania.

54 pentru 6 podvozi, căti 9 lei podvoada.

582 adică cinci suti optzăc își doi lei fac înprotiva boerescului nemuncite de părăt și, asupra acestor bani prețaluindu-să doi boi a numitului drept trii sute lei, i-am dat dums. Nedelcu Oprișan, iar pentru cusurul rămas de doă suti optzăci și doi lei rămăni la socotița cinstiti isprăvnicii.

Și alți oameni, strânși de bani și îngustați, se opun și merg până la Iași, cum arată scrisoarea către Nedelcu a nepotului Ioan Oprișan:

Sărut mănșișile dumitale moșule.

Am priimit răvașul dumitale și toate celi cuprinsi am înțales, ca numaidecăt si vii la Bărlad cu sama di produhturile Fătăciunii și Șandreștii. Eu plecat mă rog să rămăi socotala pără în săptămăna mare, căc acum am pus groznicu zapcilăcu pintru strângire banilor pi popușoi și zălescu (*sic*) foarte tari pi oameni ca doră voi scote ceva bani, că, dacă voi lipsi di acasă, rămăni treba moli, al doile, precum vii socoti dumta, iar în săptămăna mari voi veni negreșit, fără să-mi

trimeți dumta răspunsu. Socotiala di aice esti știută dumitale, că daraveră moltă nu au fost, decât ci ș'au vândut și altile. Acum am în-prăștiat pi oameni ca să cauti bani, apoi rămâni precum dumta vei socoti: țăranu știi dumta că, pără nu pui boldu, nu faci triabă. Astăzi am luat vr'o 200 lei pe toți Țigani, i-am pus zapcii în spatili lor: vei avè cinstiti răspunsuri precum să urmeză.

Al dumitale ca un fiu plecată slugă: Ioan Oprișan.

1837, Fevr. 15.

Țirani di Șăndrești au vinit de la Eși: ci vor fi făcut, n'am putut afla mai mult decât am înțales că ar fi adus o carte de la Eș cătră giudecătorie. Mai ni trebui niște lemne cărate. Să am răspunsu: să-i puiu și pi oameni aciștiia cari acum s'au luat cu acii 75 stănjăni, ori ba.

(V^o :) Cinstiti mâna dum. cuconului Ghiorgghi Oprișan Pahr. cu multă plecăcune.

Urmăriri tot așa de stăruitoare le face bătrânul Păharnic însuș față de țăranii cari-i fug la vecin, « posesorul » dela Glăvănești. El caută să împlinească dela dânsii « câți bani îi calcă cisla de acum și rămășiți ce mai sânt din cislele birului celor șapte ani trecuți » luându-li boii. Același vecin vine cu oameni ai lui și cu birnicii urmăriți și bate pe paznicul dela Chetreni și pe alții, cum o făcuse cu vornicelul lui Oprișan de pe acea moșie:

Cătră cinst. departamentul a trebilor den Iontru.

Pah. Gheorghii Oprișan, jalubă.

† Pentru 7 lăcuitori drepti birnici den satul meu Chetrenii, Țânt. Tutovei, ocolu Pereschivului, și anumi Toader Chiriic, Ion sânt Vasili Flore, Ioniță sânt Lupu Tilibaș, Vasili blănaru, Ion sânt Apocu (*sic*) Merăuți, Ion sânt Ilie Durcă, Vasile sânt Ilii lui Boghiu, ci-i zic și sânt Vasili Boghiu, di pi Bunusău (*sic*), care în urma catagrafii au fugit pe moșie Glăvăneștii ci să lovește în cap cu moșie mè, care Glăvănești vin pe Țint. Tecuciului, acum, la sfârșire banilor cferțului acestue întâiu, au mersu vorniceii de Chetreni la ei, le'u cerut banii; ei s'au împotrivit și au zis că au să plătiască cu satul Glăvăneștii, căci așa le'r fi poroncit duml. posăsorul acii moșii Glăvănești; pe urmă, văzând eu împotrivire lor și birul să cere și să cere, am dat poroncă vornicului și la săteni să miargă să împlinească de la dânsii pentru câț bani îi calcă cisla di acum și rămășiți ci mai sânt din cislile birului celor 7 ani trecuți. Au mersu și le'u luoat 4 boi cu socotială că ei vor veni pe urmă și iș vor da banii. În urmă dl. posășurul di Glăvănești, fără să tremată la mini să cercetezi, să vadă cum urmiază pricina, sau, dacă n'au voit, să fi miarsu prin espravc să cercetezi, rădecă vr'o cățva

oamini și mai ales pe însuș birnicii, care și fără vesti vini în satul meu Chetrenii drept la casa pasnicului, și anume Lupu Lupan, și îndată au început a-l bati și, mergând și la alți lăcuidori, anume Ion sãn Lupul Lupan și la Gheorghe Čorna, Costandin blãnariu, unde mai era musaferiu și alt om strein, anume Gheorghe Toporaș, și i-au bătut pe toți aceștie cumplitu, pe care i-am dus la dum. is. de Tutova de i-au văzut. Tot d. posășurul acesta în primăvara anului trecut 1838 au amăgit pe vornicelul de Chetreni și l-au dus la Glăvănești și l-au bătut cumplit. Am dat jalubă la is. de Tutova, am arătat. Is. au scris is. de Tecuciu, și așa au tot urmat corespondenții și s'au ales nimică; iar vornicelul au rămas bun bătut. Gândesc că tot pe acē socotială merge duml. și acum.

Cătră cinst. is. Țint. Tutovii Pah. Oprișan.

Astăzi am priimit înștiințare de la fiu meu Nedelco împreună cu un paznic și săteni din satul meu Chetrenii, pentru 7 lăcuidori drepți birnici a lor, și anume Toader Mereuță, fiu său Vasăli Flore, Ioniță sãn Lupu Telibaș, Vasăli Blãnariu, Ion sãn Apostu Merăuți, Ion sãn Ilii Durchi, Vasăli sãn Vasili Boghiu, ce în urma catagrafii au fugit pe moșie Glăvăneștii a m. Răchitoasăi, cari acum la čfertul acesta mergând vornicul și cerându-i banii după cisla, ei s'au împotrivit, zicând că nu voesc a plăti cu satul Chetrenii, că ei au să plătiască cu satul Glăvăneștii, căci așa le'u poroncit posășurul de Glăvănești, pe urmă, văzând eu împotrivire lor, am triimes pe vornic de au împlinit de la dănsăi 4 boi și pentru biru di acum și pentru rămășița ci mai sânt ei încă din cisleli celor 7 ani trecuți. În urmă acum duml. posășurul moșii Glăvăneștii, rădicând vr'o cățiva oi ali meli, au mersu sângur în satul meu Chetrenii dreptu la casa pasnicului, anumi Lupul Lupan, și îndată au început a-l bati și, mergând la alți trei lăcuidori, anume, Ion sãn Lupu Lupan, Gheorghe Toma, Costandin Blãnariu, unde mai era musaferi și alt om străin, anumi Gheorghe Toporaș, și i-au bătut pe toț aciștie cumplit. Iată i-am adus de față să să vadă. Am cinste a ruga pe is., aciastă samavolnicii, aciastă fără de legi urmare a dum. posășurului di Glăvănești, aciastă mărșavă împotrivire cătră stăpăniri să să ia în băgare de samă și să să răportuiască Mării Sale lui Vodă și, pe de altă parte, să fie în acest pridmit. Și, după asprăli zapcilăcuri întru strângirea banilor čfertului, li-au făcut cunoscut Vornicul și pasnici ciia ci i-au așuns după analoghii ca să plătiască banii birului; iar s'au împotrivit, zicând că nu vor plăti. După dumⁱ cerire ci mi-au făcut, văzând totime satului a lor nisupunere, li-au făcut trășură di patru boi: întâi spre a plăti bani čfertului, al doile spre a vini iarăși la urma lor, iar, dindată, ducându-si la posășorul moșai Glăvăneștii, ci îi vor fi spus, iai știu propunire ci-și va fi închipuit d. posășurul: rădicându-să însuși de împreună cu vr'o cățiva fecori și cu aciștiia di mai sus arătați împotrivitori, la unsprăzăci a următoari luni au

vinit în satul nostru și, fără să mai cercetezi pricina cum urmiază, prinzind pasnicul și vornicul și pi alți dintre lăcuidori, i-au bătut cumplit pi la casăli lor și, făcând aciastă bravură mari, s'au întorsu înapoi. Moșule, eu cu supuniri te rog lucriază celi di cuviință în ciastă pricină, că nici nu esti lucru di suferit, viind tâlharești în sat să facă cu asămine bont. Iată, oaminiu bătuti triimețindu-i, îi vidē însuși dacă eu prin ocărmuire nu voi fi îndestulat, câștigându-mi driaptate, sălit fiind, voi urma și iau asămine, spre răsplătire, niputând suferi mai mult aciastă catigorii.

1839, Fevr. 12.

Și sânt a dv. fiuu:

Nedelco Oprișan.

Sau:

Sărut mănășițele dumitale, moșule.

Știut este dumitali pricina urmată pintru no. de șapți birnici a satului nostru Chetrenii, anumi Toader Chiriiac, Ion sin Vasăli Flore, Ioniță sin Lupu Tilibașa, Vasăli Blănariul, Ion sin Apost Mirăuță, Ion sin Ilii Durchi, Vasăli sin Vasăli Boghiul, ci încă din vreme s'au strămutat cu di la săni puteri în Poiana lui Stan și, după multă peripescă urmată, prin ocărmuire s'au și înapoit la urma lor, cu eczăcuția isprăvc. de Tecuciu, cu toate ali lor, dându eu și cfitanțai acii isprăvc. di a lor înapoire. După aciasta sosind și înscriere Comisăi acestui Țănut, i-au și înscris tot în acest sat, pi cari acum sint cuprinși în tăbliță și pi viitorimi, iar, dindată furișindu-si, s'au întorsu iarăși înapoi.

Apoi, lasi că doi, anumi Vasăle Chirul și Ghiorghii Chirul, nu ș'au plătit banii birului lor pi trecuțai ani, fiind trecuț tot în tăblița acestui sat, diîn pricină că dum., căti ori mergi vornicul și pasnici di li cere banii birului, iar cu totul să înpotrivē, pără când i-au și înșăluet di i-au dus la posăsorul moșai Glăvăneștii supt cuvânt ca să li plătiască banii, d., în locu di a li plăti, i-au bătut cumplit: luind săială, nu i-au mai apucat di a mai ceri birul lor, la care i-au plătit iai cu toții pără acum, lucru cu totul înpotrivă. Pi lângă aciasta acum, în lipsa mē di acasă, făcându-i cislă după formă pi no. lăcuidorilor cuprinși prin tăbliți pi cfertul următoriu, înnainte dum. i însărcinatului, să scrii is. de Tecuciu să dē oamenii la urma lor și să împliniască birul de la dănșii, tot acest posăsar în primăvara trecută au amăgit pe vorc. din Chetreni, l-au dusl a Glăvănești și l-au bătut cumplit. Am arătat is. să scrie is. de Tecuciu. S'au tot prelungit și în sfârșit nicio punere la cali n'am luoat: omu au rămas bătut. Cred că și acum tot într'acie socotială dum. posăsurul să află. Acei 4 boi i-am împlinit pentru birul haznelii, ca de la nisti birnici ci sânt legați, trecuț în tăblița birului, și cē de la an. 832 și într'aciastă de acum, care tăbliți li înfăoșăz spre mai bună piroforie. În scurt, eu datorie îmi fac și acum de-mi

tânguesc obejduire prin jalobă, precum am urmat și în primăvara trecută, și, dacă neci acum nu voi lua îndestulari, voi fi sălit a mă apăra săngur.

839, Fevr. 13.

(V^o.) Cinst. mâna dumn. cuconului Ghiorgi Oprișan Pahr. cu multă fiiască plecăciune.

Și în sfârșit:

Plecat rog cinst. departament ca să să rănduiască comisăi la față locului pe duml. Spat. Răducanu Cazimir, fiind boer ce știi a descoperi adevărul și a judeca nu în parti, și să să stăvăluiască pe duml. posășurul, pentru că știm că numai acei ci să număsc derebei¹⁾ înpotrivăsc birul stăpânirei, și să să aducă și pi oaminil a urma lor, că nu esti niciun fel de struncinari pentru ei, fiind aproape cali de 15 minunti, pentru că nu sânt în sat Glăvănești, ce într'o poiană ci să chiamă Poiana lui Stan, ci vini în capu moșii Glăvăneștii și aproape de moșie mē, mai vartos când ei sânt pe moșie mē de la moșii și strămoșii lor birnici, au livezi, vii, casă.

839, Fevr. 14.

Afacerea durează mai multă vreme, până ce, nemulțămiiți cu un nou « posesor », oamenii singuri se cer întorși la casele, biserica și mormintele lor în Chetreni, cu bir cu tot, și, la 21 Noemvrie 1840, găsim în adevăr o plângere a locuitorilor « din cotuna Poiana lu Stan »:

Fiind din învechime lăcuitori și birnici a satului Chetreni... și pân la obșteasca înscriere a lăcuitorilor din trecutul an 1839, cum dovedesc și însuș lucrările comisii catagraficești a acelu Ținut, și după învoirile unora și altora, iar mai cu denadinsul a fostului posesor a moșii Glăvănești din Ținutul Tecuciului, d. Petrachi Bogoi, ne-am lăsat casăle, viile, livezile și alte acareturi părințăști și strămoșăști și ne-am înșălat a ne muta pe moșia pomenită Glăvăneștii, pe nădejdi că nu vom fi supăraț din locurile ci ni dideră în margine aceștii moșii, unde să numește Poiana lui Stan, deosăbită și cu departare de satul Glăvănești și alătura cu moșia Chetreni, unde avem și biserica vechi cu poporul nostru, părințăsc și strămoșăsc, și ni este tot neamul nostru îngropat acolb, și după altile acum cu totul ne videm sălniciț de cătră nou posesor a ne scoate di prin casăli ci, ca niște strămutaț, cu mare struncin li-am făcut într'ăca poiană, și a ne muta în satul Glăvăneștii, unde nu avem niciun fel de mulțămire, nici sufletește, nici avere trupești.

¹⁾ Derebeii din Asia Mică, revoltați contra Sultanului Mahmud.

Năzuim iarăș la mila cinstiti Visterii și cu ferbinți lacrimi ne rugăm ca să ni să dei voie și să ni statornicim iarăș în casăle noastre, stăpânindu-ne viile, livezile și toate locurile noastre de hrană ci li-am avut a moșilor și a strămoșilor noștri părințăști în satul Chetrenii, care să gășasc încă în bună stare și nerășipite sau dati altora.

(Îi chemase Oprișanu, dar,) uneltind chipuri fostul posesor, Petrachi Bogoridi, prin isprăvc. Tecuciului am rămas și până acum unde ne gășam. Ne mai putând suferi asăminea obăjduire, cu cè mai adăncă tânguiri supus ne rugăm cinstitei Visterii să să milostiviască cu noi și cu urmașii noștri, ca în viitorime și în veci să fie înlesniți și cu săvărșire tot la vechiul popor și satul nostru Chetreni, și tot odată toată strămutarea noastră să ne fiie cu bir cu tot, rămăind večnică pomenire.

Ioiață sin Lupu Tilibașa, Toader Sichirianu (?), Ioan sin Toader Mereuță, Ioan Obreja, Gav[r]ii[l] sin Ioan Ursul.

Lista celor strămutați e din același an, probabil:

Liude strămutaț de pe moșiile Stănuiești și Șărpeni a dums. Pahr. Gheorghii Oprișan.

no.

10 în Chetreni, Țânt. Tutovii, însă:

no.

1 Grigoraș Tofanu.

1 Ionu Miron.

1 Toader sãn Sandul blănar.

1 Dumitru sãn Vasăli prisăcar sau Mătăringă, însurățal.

1 Ion Vălică.

1 Vasili Vălică.

1 Gheorghii blănar sãn Sandu blănar, însurățal.

1 Vasăli čobotar.

1 Neculaiu Gavriliță.

1 Neculaiu sãn Sandu blănar.

10.

Chiar până a nu fi încă întorși, oamenii ajută la îngrădirea vechii biserici, pe care o repara « boierul »:

Cinstitute boer, cc. Nedelcu Oprișan

Sărdar, sărutăm mânăile.

Noi, cii mai ęos însămnații cari acum ne gășam lăcuind pe moșiia Glăvăneștii, a sfintei mănăstiri Răchitoasa, în poiana numită Poiana lui Stan, strămutaț gășandu-ne acolo de mai înainte de pi moșiile Șărpeni și Poiana Bejănaru, ce sânt a dumitale, fiindcă la bisărică cu hramu Sfintii Trii Erași, ci este pe Poiana Bejănaru, făcută de niamurile noastre den învechime, de când să gășă răzaș acolo, și la aciastă

bisărică având îngropați moși și strămoși, niamuri și fiii noștri, la cari ne găsam și noi tictori și poslușaniia bisericii acolo ni-o avem, fiind Poiana Bejănarul a dumitale alături cu Poiana lui Stan, unde lăcuim, văzând că bisărica ačasta să găsaști cu ograda ei dejgrădită și dumneata ca stăpân ai pus oamini dumitale ca să o îngrădiască, ne rugăm plecaț dumitale să te milostivești a ne îngădui și pe noi de a da agiutoriu la faciria ogrăzii bisericii, însă cu parii și nuelile de pi moșia dumitale, căci tot la bisărica dumitale de pi Poiana Bejănarul, moșia dumitale, căci sântem și noi poporâni, și acole urmăm de ne îngropăm și morții ca ctitori den vechi.

Ne rugăm, sărutând mâinile, să te milostivești întru ačasta.

1851, Dechvr. 7 zăle.

Eu Dumitrachi Burcă, adeveresc.

Eu Ion Tilibaș, tij.

Eu Necolai Tilibaș, tij.

Eu Ioniță Tilibaș, tij.

Eu Ion Bircă, tij.

Eu Andronachi blănar, tij.

Eu Necolai blănar tij, adeverez.

Eu Ilii sãn preotul Necolai Obrejă, tij.

Eu Vasăli Boghiu, tij.

Eu Iancu Merăuț.

Iscălitul mai jos priot de la acestă sfântă bisărică și duhovnec iscăliților ma[i] sus, fiindu acestă hărtii făcută în ființa a tuturor iscăliților ma[i] sus și a mē, ca un priot și duhovnecu de poporul lor din vechime, am iscălit. Gheorghe Patriche, preot.

Pecete cu Cei Trei Sfinți și: «P. bs. st. Poiana Țin. Tutov. h. S. Trei Ierarhi, 1843».

Unit cu un ofițer, Ioan Popa, și el răzeș, Nedelco caută să înlătore pe un Grec care voiă să pătrundă în mijlocul vechilor neamuri.

Deci la 5 Ianuarie 1845 el încheie cu polcovnicul Ioan Popa, «dinpreună cu fii și nepoții săi, curgători din bătrânul strătesc și vârlănesc», în proces cu acel «Epidrachide», care «țini ca supt amanet partia lor de moșii din hotarul Chetrenii», «vrând a băga partaș și pe alți acolisători ci să fac că ar ar fi răzăș cu ei, fără a să putē lipi cu spița de a lor, ca să să cunoască de răzăș, alergând cătră sfātuire și agiutoriu meu ca cătră unul ce mă cunosc vechiu răzăș între ei, păra la învoiala ci este săvârșită între mine cu toată opștiia răzășască de Chetreni și de la învoială încoace, cu alti cumpărături, au sfârșit a mă

alcătui cu bună voe mē ca să-i aġut în cheltueli și în stăruințale ce șă eu ca un răzăș stau asupra dums. Epidrachide și voesc a desființa urmaria sa cē asupritoari cu cari au adus în sārăcii un nărod întreg». Dacă scot moșia însă, i-o vor da lui pe bani buni.

Afacerile cu răzeșii continuă.

Mai târziu, e vorba de un împrumut de pâne, la 15 Martie 1850:

Lăcuiitorii răzăș din satul Chilieni cari acum i s'a scris numile și noi vom pune degitile, fiindcă sântem lipsiț de pâne și neavând închipuire de a găsă aiure (cer dela Nedelcu Oprișan, cu preț), de fișticari chilă grău câte 110 lei... și cu vadē până la toamna viitoare, adică di la începutul produhturilor ce și noi avem a stränge di datul Dumnezăului din rodurile ce vom avē, însă grău cāt vom avē cu prețul politicit pe cāt vom fi datori să-l dăm dums. boerului, iar, când nu ni-ar aġiunge, să-i răspundem bani, sau, dacă ne vom închipui de bani, d. boeriu ari să primască banii și rămānem noi cu produhturile nostre sloboadi a face ce vom vroi.

Altfel, să li se deie «din averile mijcătoare și nemijcătoare».

Între ei: Cărāman, Călin Icnat, Neculai Baniță, Sandu Durac, Ioan Dodan, Grama, Iordachi Măgdălinuș, Costandin Bubă, Dumitru Frăsiian, Ioan Cărāmidaru, Toader a Greceniți, Toader Duca, Cosma Mocanu, Vādana Antonie, Ilie Baganu, Toma Băcle, Ioniță Mătărăngă, Vasăli Ardelian sau Surugiu, Anton Unguru chetraru, Sandu Crăivan, Vasăle Roman, Vasăle Dobran sau Cuculeț, Gheorghe Verdeș, Iancu Botgros, Ioan Balecă, Radu sãn Gheorghî Hazu, Adam Bucur, Neculai Diiaconașu.

Oamenii îi cer lui Nedelcu să vie la Bârlad pentru a primi o veche datorie:

Cu plecăcune ni închinām dumitale cc. Nedelcu.

Răzășii di moșia Zărbăneștii, sat Bogdana. Triimășii d. au vinit la noi, cari ne'u făcut cunoscut pentru cinzăci galbeni, cari și noi ne'm pus vadē că pi sărbătorile trecuti vom vini la dumnăvoastră, apoi, după multili nevoi ci ni găsim, n'am putut vini, dar galbinii i-am închipuit și facem rugāminti d. ca in ci zi vei putē vini la târgul Bărladului să avem știut ca si vinim și noi cu galbinii, precum și d. să ni răspunzi toate hărțile sprijānitoare acelui loc, și cei mai întâi anăfu-reaoa și al doile zapisile Cojocii și Orodului, șăș[ă], fiindu trăbuitoare, că pricina nu iasti sfărșită nici acum. Ti rugām, cc. Nădelcu, nu ti supăra, ci vino la târgu cu toată putere di hărții acelui loc, și poati

să ni și mai sfătuiști ceva. Și rămănem a d^t prè-plecati slugi. 1851, Ghenari 15.

Savin Bîrcă, Costica Pametu (?), Vasili Bîrcă, Dumitrachi răzăș, Ioniți Pilaču, Ștefan Lupu, Neculai Dimitru, răzăș.

Ei cară pentru altă datorie la casele de care va fi vorba la sfârșit, ale lui Nedelcu la Bârlad:

Noi, opștia răzășilor din satul Bogdana, ocol Sămili, Țănutu Tutovii, avem a răspunde doâ sute scânduri fag în mărimi di doâzăci și cinci palmi lungime și lățime di o palmă gospod și pe muchi di patru pervaze (?), care scânduri să cuprindu în alcătuire săvârșită di noi cu dumlui Sărdar Nedelcu Oprișanu, și, fiindcă noi suma galbinilor am numărat-o deplin, scăpătând, actul de večnica vânzare supt iscălitura dum. Sărdariului și împreună și documenturile care pe aceste părți de moșii a dums. din Bogdana trecute în večnica vânzare cătră noi, cu aceste ne s'au dat și zdelca, ci urma întri noi, cu arătare suptu iscălitura dum. Sărdariului că noi am desăvârșit a iai cuprindire afară de suma acestor scânduri, și care cuvântu nu s'au pututu zăci pentru că acè zdelcă rămăne între acturile nostre, apoi prin ačasta facim cunoscutu și încredințăm că, cu suma di doâ sute scânduri rămăind datori cătră dumlui Sărdar, avem a li face și a li și căra la casăli dum. în târgul Bârladului negreșit și fără cè mai mică smințelă la sfârșitul lunii lui Dechemvr., căci, nefiind noi următori, toată pretenția dums. să fim datori a o răspunde. Și pentru credință am iscălit, acei ci am știutu carte, iar care nu am știut carte ne'm pus numile și degitili.

(Urmează iscăliturile.)

851, Săpv. 25.

Când nu poate altfel, el trebuie să tocmească la lucru oameni liberi, cu câte 12 lei pe falce «și una dimerlie făină și una ocă brânză, și altă nimică» (Tunsăști, 11 Ianuar 1839).

Bani pi optsprezeci fălci di coasă de la dli, cu tocmală ca să ne dei dlui pi falci câte doisprizăci lei și una dimirlii făină și una ocă brânză și altă nimică... Să ne lăsăm tot lucrul nostru gos și să ieșim la coasă și să cosăm numiteli fălci... Însă noi să fim sălitori di a cosă fânul la vremi și bine, să nu rămăi iarba netăiată pi urmă și avem a-l rădica în căpițe și a-l faci stoguri, însă la vreme bună.

Eu Timoftei Chehaia, adeverez.

Eu Vasăle Sava »

Eu Costandin Poiană »

Eu Sămion Poiană »

Eu Lupul Misăilă »

Eu Ioan Ichim »

Eu Gheorghe Chilar »

Eu Ioan Părosul adeverez
 Eu Gheorghe Periiian »
 Eu Carp Păinar (?) »

Tot așa pentru îngrijirea viilor:

Zapis.

Noi, mai ȝos numiții lăcuintori din sat Stănuști di pe proprietăoa dum. boeriului și stăpănului nostru Sărdr. Nedelcu Oprișan, ni-am alcătuit ca să lucrăm la viile di pe moșia dums. cu anul, adică întâi să o disgropăm din pământ, să o tăem după obicei, să o rădicăm și să o săpăm și să o încordăm și să apuci înfloritu pe săpătură și să o prășim, haragi cât a trebui să tăem, să aducim din pădura boeriului, mlași cât a trebui să o punem noi, și să o culegem, să calcăm, să le punem în vasăle boeriului pe căpătăe, la toamnă iarăș să o tăem după obicei și să o îngropăm iarăș în pământ: după cum am ȝăsăt-o, să o lășăm.

Și cu tocmala hotărîtă, de fiicare pogon căte patruzăci lei, cari bani acum i-am și priimit toț deplin în mânăle nostre, și ne îndatorim ca tot lucru la sorocile lor să le lucrăm bini, fără să facim cât de puțână zmintială, iar, dacă, la din potrivă, nu vom fi următori la vreme cerută și s'ar întâmpla vre o păgubire din pricina neurmării nostre, apoi atunce orișice pagubă s'ar întâmpla la viile aceste din pricină noastră, noi sântem răspunzători. Și pentru mai bună siguranția boeriului sântem cheazăș răspunzători unul pentru altul. Și am poftit pe vornicelu satului de au încredințat cu pecete sătiască.

1853, Mart 15.

2 pogone eu Ioan vieru Burlacu.
 1 pogon eu Ioniță Sandu.
 » » » » Sandu Crăivanu.
 » » » » Antohi Mărzacu.
 pol pogon eu Radu Nechita.
 » » » » Criste Șărban.
 ? » » Ioan Čobotaru.

Dar Nedelcu cel bogat voiă de mult un rang boieresc.

Pentru aceasta el face să i se dea de Marele Logofăt al Drepțării, C. Sturdza, un atestat, cu data de 16 Noemvrie 1838, de bune servicii ca «revizor de taină», funcție care-mi era cu totul necunoscută.

Copii.
 Atestat.

Dumnalui Nedelcu Oprișan, în vreme căt m'am aflat în îndatorire de Mare Logofăt a prințipatului Moldavii, am priimit sarcina

a fi revizor de taină, la care s'au purtat cu toată buna orânduială precum să cuvini unui săvârșitor slujbei ce-i este încredințată și în deosebiti plecări către îndatoriri sa fără de a-ș cruța cât de puțin ostinelile sale sau a da ce mai mică zăticnire. Drept acci, având de pravăț bunile sali purtări, spri dovadă destoinicii acestui focsoneri, pentru care i s'au însămnat in dos și calită anumi arătătoare despre ale sale îndilitniciri, i-am dat acest atestat supt a mè iscălitură și pecete postului Logfeții.

Iscălit Marele Logofăt a Dreptății și cavaler C. Sturza.

(Locul pecetii.)

Secția I.

no. 1838, Noemvr. 16.

El pune pe un Caruz, rudă cu doctorul Caruz sau Caruso de mai târziu la Botoșani, să stăruie, în 1839, pe lângă beizadeaua Suțu.

La 2 Martie din acel an Caruz arată care e tariful pentru titlul pe care-l dorește: 100 de galbeni pentru Serdar, 140 pentru Păharnic, cum fusese bătrânul. Ca să fie un punct de plecare, se hotărăște de acesta falsificarea unui certificat. « Moșul » va iscăli o hârtie care « se va înființa », adică iscodi, după care se « va pune pecete ce de atunci » și « se va iscăli de dum. Scarlat Plitos sau de Stol. Iacomî, *socotind vreme unuia și altuia di doi ani ci cuprinde hârtiia alăturată. Socotiți însă ca să să potrivască lucru bini... Pentru veletu hârtii, cum va socoti moșu* ». Se trimete și hârtia pentru aceasta:

Iubite frate Nedelcu,

Dorescu mai întâi ca scrisoare ačasta să te găscă sănătos. Prin stăruințele mele către persoana știută abia au putut să-mi făgăduiască săvârșire dorinții dumitale.

Spre știință lămurescu că lucrare să poate săvârși prin două feluri: cel întâi pentru Sărdar cu răsplătire de 100 #, cel al doile pentru Pahr. cu răsplătire de 100 #. Sfătuire mea însă este că, dacă înprejurările nu-ț vor da povod a ti aplecarisă la jărfire răsplătirii cestui di pi urmă, apoi să priimești a fi cu ce întâiu. De spre mine urmiază atăta, dar dumta agrichisăști-te cu moșu alăturiază aice copîia unii hârtii ci să cuvine a să înființa pentru dumta. Deci, arătându-o moșului, va vidē dumlui cuprindire ei, iar, încât pentru a să (*sic*) înformălui, urmezi întâi a fi iscălită de moșu, pusă pecete ce de atunci și a să iscăli de dum. Scarlat Plitos sau di Stolc. Iacomî, *socotind vreme unuia și altuia de doi an ci cuprinde hârtiia alăturată. Socotiți însă ca să să potrivască lucru bini*. Grăbești dar a să săvârși ačasta, căci persoana

știută mi au zis că cu aceste să ajută a fi crezut la cele mai mari temeieri ci să vor înființa de aice. Nu perde vreme, iubite frate, și vino cât mai curând sau, gășându-te abătut de la scoposul dumitale, iarăș să fiu împărțășit cu știința cât mai în grabă, căci eu aice stau în chel-duială, așteptând numai răspunsul dumitale. Aceste două scrisori cu grabire să să dei la locurile unde să însămniază și al triile la Catinca, pentru veletul hărtii cum va socoti moșul.

1839, Fevr. 16.

Fratili dumitali: Oprișan.

Priimit această hărtii albă pentru scris hărtiia.

La Fătăciuni cercetiază, te rog, și puni la cali.

Caruz dă și adeverință că a primit 26 de galbeni, rămânând a lua în opt zile încă 140, cu îndatorirea de a isprăvi totul într'o lună:

Asupra căștigări cinului d. Paharc. ce să cuvini dumisali Nedelcu Oprișan după slujbile ce au săvârșit aceștii patrii, pentru care au dat și jalobă pre-înnălțatului Domn, fiindcă înprejurările nu-l iartă a stărui aice, m'au însărcinat ca în lipsa dumisale să stăruesc spre a lua sfârșit această ispravă după dorința dumisale potrivit iraturilor slujbelor ce au săvârșit, precum documenturile ce mi le'u încredințat mărturisesc, în diastimă de ună lună zile să să isprăvescă toată lucrare, pentru care acum înaintea am priimit de la dumnealui doozăci și șase galbeni, iar cusurul spre împlinire a uni sută patruzăci galbeni are a mi-i triimite în vadè de opt zile, iar, când din parte mè nu să va vidè lucrare țintitoare întru această ispravă, atunce eu am a întoarce numărătoare, atât această de doozăci și șase #, ce am priimit-o, cum și cusurul însămnat ci-l voi priimi.

1839, Mart 2.

Gheorghii Caruz.

La 20 Aprilie mijlocitorul zorește: în Iunie Suțu pleacă în « Evropa » pe șase luni:

Cè mai mică întârzieri aduci disăvărșită smintială, căci, precum am înțales, Înnălțămi Sa după puțină vremi ari a eși în Ținuturi. Dar ... (*sic*) Luminare Sa bezedè Suțu (Postelnicu), la luna Iuni viitoare esti hotărât a călători în Evropa, pi vremi di 6 luni. La așa întâmplari ci s'or putè săvărși? Și cini va fi vinovatul?

Prepozițiile meli sănt aceste, iar disăvărșire o aștept după cè a dumilorvoastre înțaliaptă chibzuiri.

Stăruința se repetă în Septemvrie, Caruz dând 120 de galbeni și arătând că altfel ajunge la « comprometație »:

Frățește mă închin dumle cc. Nedelcu.

Eu ca cătră un om ce credem a fi cu o deplină statornicii în canoanile sale, datoriia îmi împlinii și, și de è pas condeiu acum, nu urmiază decât în a-ș cunoaști datoriia a-ț tragi măsurile, a cumpăni și a înțălegi gingășime lucrului și pagubi ce însuș ț'o amestici. Eu de a scrii moșului dumitale îi de prisos, căci aciasta am făcut-o nu odată și tot în zădar; noi amândoi am vorovit, folosul și paguba pe dumneta te privește: mai mult nu zic. Triimite 120 #: nu-ți pai șagă; nu vă osândi cu zădărnicii, și, de nu-ț iasti de comprometația me, fii-ți milă de fratele dumitale, ci să zbućumă în dragoste dumitale și cheltuește însuș numai pentru dumta.

Scrisoare aciasta fiind pentru cè mai de pe urmă dată, e rugăminte la neputința ce n'am pornit a scrii decât din însuș îndemnările dumitale (după care din înpreğurările de aice n'am putut tăcè) de a fi ertat.

Al dumitale frate, slugă: Gheorghie Caruz.

Ĝudecă că, de aș fi fost pregătit cu no., apoi acum de zioa bezădelii n'aș fi putut isprăvi precum alții. Uită-te și vezi cu greu (?) pilejurile una după alta. Și sănt...

Arată, te rog desătnicului, să-ș urmieză datoriia.

Săpt. 27.

(V⁰.) Iubitului mieu ca un frate dums. cc. Nedelcu Opișan cu frățască dragoste.

La 23 Octomvrie stăruința se înnoiește:

Cu multă plecăcuni mă închin
dumv. cc. Iordachi,

Și stau eu într'o păreri, dar nici cu un chip nu pot găci spre ce sfârșit ar ținti rolul ce dumv. ați mrejit cu chipulu prelungirii în împlinirea a însuș făgăduinții dumv.

Cc. Iordachi, întîrzieria ce fați, de și vi s'ar părè spre priință, dar eu totuș zic: mai mult să nu prelungiț, ca nu apoi din urmari să vii în dispoziția de a vroi și să nu pot.

În alti voroavi ci am avut dumneata, însuș m'ai pus înnainte proverbiei: « Ceia ci ai a face astăzi nu lăsa pe mâini »; apoi eu mă mer de ce tocmai dta îl săvârșăști.

Din neașteptatile zminteli din parti-vă am venit a credi că eu nu mă voi putè izbăvi de această însărcinari. Rog dar fii tot dumv. izbăvitorul mieu prin a triimeti mai în grabă numărătoaria de 120 #, distul fiindu-mi atăta pedepsi.

Dar eu sănt a dumv.

întu toate

supus:

Gheorghii Carus.

Octv. 23.

« Moșul », adecă Gheorghe, trimete însă 107 galbeni și 15 lei, și atunci lui i se adresează samsarul de titluri, cu satisfacție, în Noemvrie:

Cu plecăcuni mă închin dumv. cc. Iordachi.

Dacă eu în viața mè aș fi simțit a să rădica doă sămțiri împotriva unii altia, acum însă cu adevărat mi s'au întâmplat, căci am sămțit și scărbă și bucurii că au stăpănit inima mè. Cè întâi am avut-o pentru îngreore ce aș arătat în a-mi scrie în privirea enteresului, iar, de al doile, că am luat vestire de întregime sănătății dumv. Am priimit 107 # și 15 lei pin d.d. Petrovici, ce mi s'au triimes de cătră d. cc. Nedelcu, nepotul dumvs. Fiț dar liniștit și credeț că și eu nu sânt acela care să nu-m păzasc datoriile și cât în curând cu așutoriu milostivului Dumnezău voi stăruu cu toată vârtute a aduce și în săvârșire. Ertăț cusururile acelui ce să cinstește vrând a să numi

Noemv. 5 [1839].

A dumv. întru tot supus
Gheorghii Carus.

(V^o.) Mai marelui meu dumi. Pstr. Iordachi Opișan.
(De mâna lui Opișan:) cu cè întru tot supunere.

De două ori însă prilejul se pierde: un ministru, cel care poate hotărî, a murit sau, pur și simplu, s'a pierdut « prilejul favorisător »:

... După eșiria dumle. din Eș, după câteva çasuri viind L. S. b. ¹⁾ Suțu, a fost a să purni lucrare precum ț'am spus, dar, din nenorocire bolnăvindu-să și cc. ministrul carele era, s'au și îngropat. Apoi poț gudeca cari au putut fi acela ca la niști așa întâmplări să poată săvârși cè mai mică trabă! Niști așa neprevăzute întâmplări trebuie să li criticarisăști însuș și apoi să fii gudecător ca să mă gudeci, și vei vedè că trebui răbdare. În sfârșit întâmplare ačasta au trecut; boerul scărbit trebui după câteva zile să să liniștiască și, luând traba pe mână, nu voi pregeta a privighè mai multu împliniria datoriilor mele cătră dumv.

. . .

CC. Nedelcu, cred că ai îndoeli și ti gășăști supărat, dar ț'a trece, și toati întâmplările să vor părè în curând ca nimică. Bunu-i Dumnezău, când și omul meșter!

Dar, la urmă, Nedelco tot Păharnic a ajuns, potrivit cu tariful.

Se înțelege desprețul lui Kotzebue pentru astfel de parveniri care se pare a fi fost foarte dese.

¹⁾ Luminăția Sa beizadea.

(19 April 1818.

Isprăvnicia Tutovei către Logofeția cea Mare.

A executat ordinul. Gheorghe Zota Pitar a mers la fața locului și au socotit dejma.) Și pentru chiria boilor ci di astă toamnă și păra acum i-au ținut la orândător cu carul împreună s'au socotit cu drept ca 30 lei chiria, cari bani să cuprind peste tot 91 lei, 24 par. Pentru care bani apucând pe orândătoriu ca să plătiască, s'au făcut nevăzut și s'au luat de la caasa (*sic*) lor un cal de călărie a unuia din orândători, anume Ghiorghe Grecu, acel ce au călcat peste petrele hotară, pe care cal prețaluindu-să înainte isprăvč. cu îndestui oameni, s'au socotit că noăzeci lei (că) face, și s'au dat acist cal pe sama porușnicului Vasile Căpățină, vechilul dumisale Vorc., ca să stê până când pricina aciasta să va înfășoșa înainte cinstului Divan ca să să pui la cale.

IV.

CONDIȚIILE ARENDĂRII

Din prezintarea actelor care privesc personal pe Gheorghe Bogdan se poate vedea cât rău a făcut unei mari averi nevoia neapărată de bani în străinătate, la anume termene, a acestuia. Moșiile au încăput pe mâna arendașilor.

Cel dintâiu arendaș nu ni e cunoscut. Un act din 19 Aprilie 1819, al isprăvnicii de Tutova către Logofeția cea Mare, arată că s'a făcut o socoteală de dijmă pe una din moșiile bogdănești de Pitarul Gheorghe Zota: e vorba de boi opriți de « orândătoriu », de un cal de călărie luat în schimb.

Cel de-al doilea, cu « capitalul » de care însuși vorbește în afacerea morii dela Moreni, c Oprișan. Contractul cu dânsul pentru moșiile tutovene Ciocani și Mărțocani, cu patruzeci și două pogoane de vie, precum și pentru o parte din Bordesaci, în Ținutul vecin al Tecuciului, îl avem încheiat prin Dumitru Bogdan. El se întinde dela Sf. Gheorghe 1821 la Sf. Gheorghe 1824.

Prețul e de 22.000 de lei în două termene. Arendașul se va folosi de boieresc și dijmă, « după ponturile gospod și obiceiul pământului », fiind scutiți slugile, Țigani și nu numai preoții, ci și dacsălii. Țigani « gospodari » vor primi pământ de arat și fânaț; ei vor lucra măcar douăzeci de zile pe an. Monopolul

cârciumii e cuprins în « vânzare ». *Nu se va da voie locuitorilor să se strămute*, toți fiind confundați deci în aceeași legătură de șerbie. Oprișan va beneficia de cei douăzeci de scutelnici și cincisprezece breslași ai lui Bogdan. El poate șede în casele boierești. Deosebit i se recomandă gria bisericilor.

Veniturile moșii Căceni i Mărtoșanii și Măcușii de la Țint. Tutovii cu toate săliștile ci sânt pe dânsile și cu parte ot Bordesaci, Țint. Tecuciului, li-am vândut în orândă pe trei ani începuți de la 1821, Apr. 25, și să împlinescu la 1824, Apr. 23, dumisale Iordachi Oprișan cu tocmala îndatoririlor precum mai gos să arată, care moșii sânt a frățâne-meu Gheorghe Bogdan Camr.

1. Pe fiișticare an să dei câte 22.000 lei, adică doăzăci și doă mii lei, în doă vadeli, gumătate de bani căștul d'intăi a Sfântului Gheorghe cu o lună mai înainte și căștul Sfântului Dimitrie cu o lună mai înainte.

2. Patruzăci și doă pogoane vie roditoare în doă ogrăzi, pe aceste moșii, s'au dat în stăpânire dumsale Pahlui, care iasti îndatorit a le lucra cu toată cheltuiala la vreme bună după trebuință, săpându-să cu doă sape și o prașală, și toată roada lor ci să va lua pe fiișticare anu să fie a dumisale, iar la împlinire anilor să le dei în bună stare împreună și cu toate heiurile și gardurile lor.

3. Toți lăcuitorii gospodari șazători pe aceste moșii sânt datori a lucra zilele boerescului și a da dejmă din toate după ponturile gpod și obiceiul pământului afară de preoți i dascalii bisăricilor, slugile boerești și Țăganii, cari toți aceștia să nu fie supărați intru nimic.

4. Țăganii gospodari să li să dei locuri de arat și fănațuri după trebuință, pe care datoriu să fie a-i aduci în stare de gospodărie, și ei să lucrezi fieștecari după cum să obițnuești și la alte așazări boerești pe moșie, cu toată mâncare lor de la duml. Pahr., cumpânindu-i ca și ei să aibă vremi a-ș lucra cu îndestulare pentru hrana lor, fără a-i opri ca să să împrăștie.

5. Orândă băuturi crăcmilor di pi aceste moșii iasti iarăș a cumpărătorului, neavând voi nimine alțai ca să vândă niciun fel de băutură și nici carni sau orice să va strângi la ogrăzi.

6. Statornicia lăcuitorilor di pi această moșii iasti dator a o păzi fără căt de puțână strămutare lor.

7. Slujba a doăzăci scutelnici și cincisprezăci breslași ci sânt a rangului boerii frățini-meu Gheorghe Bogdan Camr., cum și a slugilor boerești di pi aceste moșii, iaste iarăș a dumisale pentru trebuințele moșilor a le întimpina, afară de Ioniță Galățanu, căruia după cuviință să i să dei locuri a-ș face hrana sa fără a-i lua dijmă.

8. Întro această vânzari ce au dat și stupii boerești, boi plugurilor și puțani viti albi, cari număr și stare lor să arată prin osăbit izvod iscălit ce au dat, a căroră venit și rod să fie a cumpărătorului pân la

vadè și atunce iaste îndatorit a da capitile în stare bună după suma izvodului primirii.

9. Arăturile și sămănăturile boerești di pi această moșie la împlinire anilor iaste îndatorit a le da arate și sămănite cu feliurile sămânților în suma fălcilor ci i s'au dat după izvod iscălit ci i s'au dat.

10. La feli preoților, a dascalilor și chieltuiala bisăricilor di pe aceste moșii, pentru că slujând sfânta leturghie să să plătească de cătră duml. precum s'au urmat și până acum.

11. Toate acareturile ci să află pe aceste moșii, de a căroră număr, feliurime și stare voiu da și voiu priimi izvod iscălit, dator iasti a le păzi în bună stari și la împlinire anilor să le dei întregi, sănătoasă, nimică străcat, precum i s'au dat și, străcându-să, di va face și din nou nescaiva acareturi pentru trebuința dumisale, la împlinire anilor să rămăi a moșiilor fără a cere vre o plată. În casăle boerești esti slobod a șadă.

12. Hotarăle moșiilor să îndatorește a le păzi cu nestrămutare în ființa lor.

13. Datoriile căte să vor afla la împlinire anilor drepte asupra lăcuiitorilor nu iaste volnic a le opri din banii veniturilor moșiilor, ci ari a da, ce numai așutor cuviinșos să i să dei spre împlinire lor.

Urmându dar în coprindere ponturilor mai sus arătate întocma fără cât de puțân cusur și cu dare banilor la vadè, să stăpânească moșiile arătate păr la împlinire anilor, luându-și tot venitul din toată cu bună paci, și spre credință am dat dumisale contractul acesta iscălit.

(Aduș de altă mână:)

Balș Vor. 1820, Noemv. 8.

Iar Țiganii să aibă a lucra măcar căte doaozăci de zile pe anu, iar nu mai mult și în vreme lucrului acestor doaozăci de zile să aibă a le da Pah. de mănăcare, precum și pentru păduri apărători să aibă dumi Pah. a li păză bini i să le pui în bună stare, luând numai trebuințele pentru foc ori pentru binele ce va face pe aceste moșăi, iar nu alții.

... Vel Vorc.

Din cauza tulburărilor revoluționare Oprișan nu și-a plătit până în toamna anului 1822 căștiurile și nepotul de soră al lui Gheorghe Bogdan, fratele ne mai fiind în vieță, îi cere, la 18 Septemvrie, să arăte cu dovezi ce i s'a luat de cărmuire pentru nevoile oștilor turcești, rămâind a se plăti restul:

Cătră cinst. dum. Pahr. Iordachi Oprișan.

Moșăia Ciocani ce o ai luat cu contract pe trei ani, pe anul trecut și pe acest de acum dumita n'ai răspunsu căcturile moșăiei deplin. Și, precum de obște să vor hotără pentru toate moșăile scădere, în epohioa vremilor ce au urmat, asăminia și pentru această moșăi, ceia

ce să va dovedi că s'au luat den drepti numai producturile acei moșăi să vor scăde. Iar pentru tot venitul cuprins pi acești doi ani ce s'eu luat de dum. să faci o socotială anumi cuprinzătoare de tot iratul acei moșăi și cu scăderia producturilor acelor ce s'au luat din întâmplare vremilor, care să fie cu adeverițele dregătorilor și a zapciilor ce au luat, și acastă socotială să o triimiți pân la 15 a viitoarei luni Oc̃v. negreșit la casă împreună și cu câți bani gata să vor fi strânsu la dumta din iraturile moșăei. Și, fiindcă acum vremile s'au liniștit, să face cunoscut dumitale că de acum înnainte ai a urma întocmai după îndatoririle contractului, îngrijându-te la vreme a triimite banii căctului deplin, și de primiire cărtăi aceștiia vei triimite răspunsu fără prelungire.

Ștefan Roset Vornic.

1822, Săpt.

(V^o) Cinst. dum. Pahr. Iordachi Oprișan.

Altă scrisoare, din 10 Februarie 1820, a aceluiași Roset ține samă și ea de « răzvrătirile apostaiilor greci, rădicând războiu asupra prea-înnaltei și hrănitorei noastre Porți », de « venirea oștilor și războaiele ce au fost aice în țară de obște » și scade toată datoria pe doi ani la 26.000 de lei, din cari se și dau 12.500. Dar pentru anul al treilea Oprișan cere reziliarea « din pricină că lăcuiitorii au slăbit » și « alișverisherurile sânt fără preț », așa încât se acordă o nouă scădere pe anul curent.

Diplinu vechilu fiind eu din parte dumisali moșului meu Gheorghii Bogdan Cămr., dau scrisoarea acăsta dumisali Pah. Gheorghii Oprișanu adică, fiindcă dumnealui Pah. cu contractul din 1820, Noemvr. 8, ci am dat cătră răposatul moșu-meu Dimitrachi Bogdanu Vornicu pentru moșia Ciocanii ci esti a moșu-meu Gheorghii Bogdan, că au luat-o în orândă pi trii ani, începându-să de la 1821, Apr. 23, și să împlinesc la 1824, Apr. 23, și afară di alti îndatoriri cari să arată anumi în contracturile di spri amândoa părțale, dar să îndatorești pe fiști-care anu ca să de căti 22.000 lei, adecă doâzăci și doâ mii lei, și dar, fiindcă la începutul anilor di sus arătaț, când să e numita moșii în stăpâniri, s'au și întâmplat răzvrătirili apostaiilor greci, rădicând războiu asupra pre-înnaltii și hrănitorei noastre Porț, și cu venirea oștilor și războaiele ci au fost aice în țară de opștii la toate moșiile au fost pagubi și zminteli în venituri; asemenea și la moșiie acăsta Ciocanii au fost îndestuli păgubiri într'acești doi ani de la începutul răzmerițai 821 și până acumu, deci pentru toati acele păgubiri l-am scăzut pe doi ani optusprăzăci mii lei, rămăind ca să răspundă doâzăci și șasă mii lei, din cari am și răspunsu la mini doâsprăzăci mii și cinci suti lei, și mai esti îndatorit să răspundă triisprăzăci mii și cinci suti lei, cu vadē până la viitoare zi a Înnălțării Domnului nostru Is. Hrs.

să să istovască fără zmintială, și într'ăastă alcătuirii și tocmală s'au încheet acești doi ani ci să împlinesc la viitoarea ză a Sfântului Gheorghii, 1823, Apr. 23 iar pentru anul al triile ce să începi de la 1823, Apr. 23 și să împlinești la 1824, Apr. 23, pricinuind dumlui Pah. că nu poate să țăi moșii din pricină că lăcuiorii au slăbit, alișverișurile sânt fără prețu, pentru ca să nu-i mai rămăi cuvânt, i-am rădicat și din suma anului acestue doâ mii lei, rămăind să răspundă doăzăci mii lei într'aceste vadeli, adică șasă mii lei la începutul anului 1823, Apr. 23, iar cusurul ci mai rămăni, triisprăzăci mii lei, să aibă a-i răspundi rânduri rânduri până la viitoare ză a Sfântului Dimitrii, într'acestaș chip al statornicii tocmeli, pentru suma banilor, precum mai sus arată. Iar urmarea stăpânirii ari să o păzască dumlui în cuprindirea contractului vechiu data 1820, Noemvr. 8. Și pre încredințare tocmelii di sus arătati i-am dat contractul acesta în cari m'am iscălit, și asămine contract me'u dat și dumnealui.

1823, Fevruari 10.

Ștefan Roset Vornic.

El scria din Basarabia, unde trecuse de pe urma revoluției, precum Constantinică, fiul lui Gheorghe, se afla din aceeași cauză la Cernăuți.

Din când în când Oprișan, în neplată deplină, primia și scrisori mai aspre, pentru cari apoi Ștefan Roset se scuza prin «ștenahoria cea mare a moșului său» și repeta încrederea față de acel vechiu «prieten al casei»:

Pentru care și acum zicu că aceia ce am scris nu au fost den parti-mi decât, văzând pe alții streini că la aciastă vreme să filotimisăsc a sluji și a înlesni pe stăpâni moșiilor și pe d-ta știindu-te omu vechiu a casii, carile ai datorie firiască, ti-am văzut adiaforisând aciasta, m'am îndemnat a-ț scrie ceva mai însămnător, și crede că pătimire în inima mè nu iaste, decât am voit a face aducire aminte ca nu cumva lunecându-te să uiți credința aceia care trebuești a o păzi cătră casă, precum și pără acum o ai păzit. Pentru trii mii lei ci îmi scrii ca să priimăsc prin Sluger Pavăl Tulbure ot Fălciiu, eu, neputând a veni la Leova, având neapărate trebuiți aice la Chișinău, am trimis un om al meu carele să află stând acolo, așteptând trimitere banilor, căruia dându-i-să banii, va slobozi și sănetul de priimire cu iscălitura mè... Sânt încredințat că vei fi având înpotriviri și supărări din care să pricinuești neputința d-le, precum scrii, dar, dacă urmiază bunavoință, să găsește și înlesnire... Săpețulul ce scrii că l-ai avut la casa dumisale Hatmanului Costandinică trebui să fie la Cernăuț, denpreună cu lăzile dumis. Hat. i cu a casăi lui Bogdan, pe cât știu eu, de nu cumva le va fi luat Docan (?). Nu-ț pai rău când scriu ceva mai aspru, căci pricina esti... ștenahoriia cè mare a moșu-meu. Al doile, socotindu-te

de prieten a casăi, dar nu de străini, apoi dar nu-ț rămăi cuvânt de parapon, ce mai vârtos să socotești din curată dragoste ce am asupra ipochimenelor lui Gh. B. De voești, vino la carantina Sculenilor, unde pe la 25 a lui Mai pot să vin, dacă voi avè de știre și dacă este neapărată trebuință.

Acuma intervine tot ca deținător de « capital », adus din Bucovina sau Galiția, Armeanul Balasan, asemenea cu acei Armeni de cari vorbește, în astfel de legături, și Kotzebue.

La 1826 Gheorghe Bogdan, crezându-se păgubit — și pentru aceasta va trimete advocați italieni, un Adami, un Coccapani, pe cari-i va bănuși și pe aceștia —, cere sfârâmarea contractului și, din parte-i, sudit austriac, Balasan are sprijinul Aghenției.

Cercetarea făcută în Septemvrie al acestui an prezintă, și cu jurământ în biserică a pârâșilor, pe Oprișan ca uneltitor contra celui care-i urmasè: el a înteuțit pe Țigani, cărora li se cerea o săptămână de lucru pe lună, spuindu-li că după contract li s'ar pretinde numai douăsprezece zile pe an și ținându-i cu bani la Iași pentru judecată, așa încât Țiganii, încurajați, au sărit cu parii la vătafi și au călcat noaptea curtea boierească. Lipsa de la proces a lui Balasan și împotrivirea Țiganilor aduc astfel pagube care se înseamnă.

Se adauge rezistența sătenilor din Mărțicani la cereri de podvozi și « arături de 40 pași », din îndemnul câtorva cari se oferă și ca « advocați a veni la Iași », unde stau la hanuri pe socoteala cui i-a trimes, afacerea terminându-se prin « trupeasca pedeapsă la poarta curții ». Răspunsul unuia din cei bătuți, Stoica Budeiu, e de toată frumusețea ca mândrie de fost răzeș: « Voinicii se bat la poarta curții ». Toți declară că arendașul i-a « strâns » și că ei pleacă pe altă moșie, cum mai sânt precedente. Deși au pe la case « câte două și trei stoguri cu puțină osebire de cele de poștă », ei nu vor, la podvezi, nici acei cinzeci, șezeci de lei de frunțaș. Cercetătorii găsesc că totul pleacă dela unii exploatatori, « împilători », dintre ei, cari « împleticesc » pe ceilalți, în frunte cu vornicul, care-și făcea leafă de optzeci de lei pe lună. Celor ce pleacă li se ard casele ca să nu se mai poată întoarce.

Rânduiț fiind noi prin cărțile gpod a cerceta păgubirile pricinuite dums. cumpărătorului moșiei Ciocanii Ioan Bălosan dintru o

zavisnică lucrare necunoscută în parisie, după jaloaba ce au dat cătră cinstita cc. Aghenții, viind la fața locului, am aflat următoarele în-cungiurări :

1. Pentru Țiganii ce sânt trăitori pe moșii Ciocanii urmiază că ei la întrari d. Balosan pe moșie prin bună a lor învoire s'au alcătuit prin înscris ca, pentru obșteștile îndatoriri cătră večnicul stăpân, pâine i banii ce li-au dat și alte agiutoririle și faceri de bine ce li-au făcut să îndatoresc ca în tot cursul stăpânirii sale să fii datori a slujă cu rândul la al patrăle săptămână și pe cât vor trece mai mult să le plă-tiască, care tocmală fără niciun cusur s'au păzăt cu toată supunere în curgiri de doi ani, iar, în vara ačasta, nu numai că nu s'au supus a lucra, dar încă au și făcut și îndestule zurbalăcuri, sārind cu parii asupra vătăjilor fār pricină binecuvântată, călcând până și casa boe-riască la vreme de noapte și, întru un cuvânt încheind, necruțând tot felul de răutăț, după cum aceste cu încredințare s'au dovedit, nu numai din cercetările cu amăruntul, dar și din însuș mărturisire ce în urmă sânguri au făcut. De care a lor nesupunere întrebându-să de cătră noi pricina, au început a cădè cu rugăminte cătră cumpără-toriu de ertare, că au greșăt, potrivindu-să puiturilor la cale și sfatu-rilor lăturașe, adică a d. Pah. Iordache Oprișan, căci, întâlnindu-i într'ačastă vară, mai înainte de începiri nesupunerii lor, li-au zis că rău și fără cale urmiază a munci ei după acè alcătuire de învoială, căci numai 12 zile s'ar cuveni după contract, iar alta nimica să nu facă și că, îndemnându-i a merge la Iaș, acolo li-au întocmit și o jalobă, dāndu-le și 15 lei de cheltuială spre a avè cu ce stārui în giudecăt, zicāndu-le să mai șadă, când ei striga că pier de foame și că ce să facă și la ce cale îi mai pune, căci au sfârșit de cheltuială. Din care aceste toate învitate și toț Țiganii au început pe tot minutul a să lāți la nesupunere între dānșii supt nādejdile făgăduinților ce ades priimè, aducānd la ačasta și pildă pe trecuții de mai înainte doi ani: pără a nu să învita de d. Pah. că întru toate îndatoririle lor au urmat supu-nere cu cè mai plăcută priință, de care și însuș cumpărătoriul n'au tăgăduit. Noi însă, socotind că ei pentru a să apăra numai în a lor vinovății închipuesc acest fel de zavisnică clevertire asupra d. Pah., li-am pus înainte dacă ei pot încredința și prin giurāmânt, a cărora răspuns au urmat că nu numai ačasta după toată rānduiala va săvārși, dar încă și sângur d. Pah. nu va putè tăgădui; spre care dar și rānduin-du-se cătră preoții satului cu carte de blāstām ce era scoasă în biserică, au și giurat, după încredințare arātaților preoț, prin osābit a lor în-scris. Așa dar, întru deplină măsură încredințāndu-ne de chipul zur-buluirii Țiganilor, ni-am întors a cerceta păgubirile ce s'au pricinuit cumpărătoriului, după cerire ce faci prin jalobă și în cuprindiri cārții gpod, atāt din ačasta învitate, precum asāmine mai mult din pricina neafării cumpărătoriului pe moșii, în toată curgire vremii, fiind la Iaș; în giudecățile acestor pricini, am aflat aceste mai gios următoare, însă :

4 șuri mari, ce cuprind 56 stânjâni și patru stoguri mici de grâu din anul trecut rămasă netrierate, din pricina ploaii toamnei trecute, care în vara aceasta, de au și fost secită, dar din pricina nesupunerii Țiganilor și a neființei cumpărătorului pe moșie, au rămas și acum, carile, apucându-le niscaiva ploi sau vreme de iarnă, pot ave săm-șitoare pagubă. Bani aceia ce au scăzut din primăvara acesta până acum, cu mâncare șoricilor și alte hirosiri. 2 șuri mari, câte de 16 stânjâni domnești săcară, tot din anul trecut rămas netrierat din însuș asemenea pricini ce s'au arătat mai sus, carile sânt supusă întocmai stricăciunii. 60 pogoane păpușoi din această vară neprășite nici ca cum, din care nu să alege cu nimic, și, spre a lămuri cătă păgubiri din acesta urmază, am pus de au cules un pogon de păpușoi prășă și, măsurând cu oboroaca, au eșit 46 oboroace și, bătându-să, au eșit 70 dimerlii în grăunță, după care să tahminuește paguba d. de 210 chile păpușoi, scăzându-să însă aceia ce va putè găsă prin dudău prin pogoanile neprășite. 40 pogoane fasoale din acesta vară neprășite, din care au eșit numai căti 2 dimerlii, iar din acele prășite au eșit căte 22 dimerlii. 150 fălci iarbă au rămas necosată.

Șapte cai s'au furat din pricina Țiganilor ce n'au păzăt rândul lor.

Doă cărduri de boi ce ari d. pe suhat, fiind gata încă de mai înaintea cu doă luni a să porni din pricina neființii sale, au rămas nevânduți și până acum, pe cari i-am și văzut.

Moara de pe apa Tutovei ce să numește la Cărlăoani, fiind cu totul stricată, au fost început de-a o face încă de astă primăvară, și din pricina neființii sale pe moșii au rămas nefăcută, precum s'au văzut și de cătră noi.

Osăbit de aceste ce li-am văzut mai arată d. Balasan că ar ave 10.000 ocă sari la ocnă, carele dacă s'ar fi aflat la moșie, ar fi putut-o aduna fără chirie prin iconomiile ce ar fi putut face în vara acesta și pentru aceia rămăne a o aduce cu plată. Păgubiri acesta este vederată după cele mai îngosăte scăderi ce s'au făcut de noi: îndestulare cumpărătorului pentru dănsăle urmiază a să închipui de stăpănire, căci, precum ni-am încredințat din cercetările făcute, urmează că, din căte sămănături au făcut în anul acesta și au rămas pe câmpu, îndoită au avut în anul trecut, carele, aflându-să pe moșie, cu chip lesniços au străns-o toată, neputând încăti (*sic*) cuvântul că s'au întins cu sămănătura pe cât nu s'ar putè dovedi cu strănsul.

2-le. Neînvoirile ce urmiază între lăcuitarii din Mărgiucani cu cumpărătorul, după încredințările ce am putut dosloșă, urmiază a fi din săngură a lor firiasca rē cugetare cu care să mărginesc întru o nătângie spre dobândire a unor folosuri ce să stânjănesc de însuș a lor așezământuri obștești, și mai cu dinadinsul bănuitori sânt aceștia, anume: Stoica Budăiu, Crăste Sărea, Neculaiu a Dimii, Costandin Albu, Costandin Rotariu, Vasăle Gheorghii, Ioniță Dimitrică, Radul Tudorei, Costandin Sava, Mărdari Sărea, Manoil Tanase, Tudor Piciu, Dumitraș Drăghici, Tudor Drăghici, Ivan Savva, Stănistă (*sic*)

Necară, Ioniță Nechita, Ștefan Nechită, carii, privind la un persoanalicesc pentru dănsii interes, învitiază pe ceialanți, închipuindu-le dreptăț neînființate, a să arăta nesupuș datoriilor lor și a porni giudecăț, la care îndată aceștia sânt gata a fi și advocaț a veni la Iaș, unde acolo cheltuesc îndestui bani în socotiala obștiei cu trândava lor șidere prin crășmi și hanuri și după îndelungata zăbavă să întorc cu vre un feli de obiçnuită poroncă cătră isprăvnicii, precum și ačasta ce au scos-o acum, arătând cătră ciialalți că au cheltuit sute de lei cu rușfeturile, dar cu toate aceste spre mai multă încredințare am luat în cercetare jaloba ce au ei din nou dată, din carele luându-să sama cu amăruntul, s'au găsăt însuș aceleș pricini, adică de podvozi, arătură de 40 paș și alte asemenea ce s'au mai lămurit prin înnadins cercetările rânduite în anul trecut la fața locului, carele niște asămine atunce înfătoșându-le di Vel Vist. prè-înnălțatului Domn și cunoscând a lor zădarnica pornire, au hotărăt aducere întru împlinire a înfrânării lor prin trupească pediasă la poartă Curții, puindu-li-să dar de cătră noi înnaite că în zădar și fără cuvânt să înpotrivăsc cu o nesupunire nepilduită în alt loc, când pentru însuș aceste arătări ce le fac acum au mănecat bătae în anul trecut, și când însuș ponturile gpod ce le au în mână hotărăsc pentru acei 40 de paș, și când mai vartos pentru podvoadă urmiază și osăbită carte domnească; la cari ni-au răspuns unul dintre dănsii, anumi Stoica Buduiu vornic, întâiu că voinicii să bat la poarta Curții și al doile toț într'un cuvânt cum că, fii și în ponturi 40 de pași, însă ei nu să primesc. Văzând dar că toate sfătuirile noastre nu-i aduc nici la un feli de bună cunoștință, ci mai vartos îndărjându-se prin voroave atingătoare de cumpărător, i-am lăsat tot în aceiaș nesupunire, rămăind ca stăpâniri cum va bine socoti să pue la cale spre neîmulțire păgubirilor cumpărătorului. S'au mai văzut de cătră noi prin aceiaș jalobă, arătând ei că cumpărătoriu i-au adus în păgubire, încăt i-au stăns, și că de acesta vor fi săliț a să duci de pe moșii, precum au urmat și alți dintr'ânșii, la care pont de arătare noi ni-am mărginit întru o deosebită deșteptare a afla știința acestui adevăr, căci asămine înpregiurări ar privi mai cu dinadinsul în folosurile stăpânirei decât a cumpărătoriu și dar, mergând sănguri în satul lor, am văzut o neasămăluită deosăbire în a lor adunate producturi, căci osăbit de acelealte obiçnuite și știute folosuri a lăcuitoilor cel mai mare număr dintr'ânșii nu mai fân îș au pe lângă casale lor, câte doă și trei stoguri, în puțână osăbire de acele de poctă, carele socotindu-le în cel mai îngosăt preț, poate face a fiștecărue 300 și pân la 400 lei, lucru ce pe la multe alte moșii lipsăști, apoi, socotind pân la cel mai mic condeiu, dinpreună și cu podvoadile ce pricinuesc și folosurile ce alcătuești un gospodar pentru cumpărătoriu, nu să sue suma mai mult decât 50 sau 60 lei a unui fruntaș, care și pentru aceste fac strigari. Pentru carele urmiază bună încredințare că o parte mai mare dintr'ânșii, ce înpiliază pe ceialalți atât în cisle, precum și în toati celelalti și alungaț nu să vor duce, decât ačasta strigare o întovărășăsc și ei spre mai multă

învitari celoralanți, spre a le da de cheltuială în zădarnice umblări prin giudecăț și întunecare lor mai mult la asupririle ce le fac, pe carele ei neînțelegându-le din ce cuget, țăntesc cuvântul de sărăcii asupra cumpărătorului, după pedosnicile tălmăciri a celoralanți, și dar ducere unora ca acestora poate s'ar și prepune precum zic, dacă pe înpilătorii lor de cătră stăpănire nu să vor pune în pripă în rânduială, căci atât din cercetare anului trecut, cât și aceștii de acum să dovedește că și ciialalți până acum duș nu urmiază din altă decât iarăș o asemenea înpregiurari, precum asemenea și alte mai mari, adecă datorii înechiti pe la unei și alții din boeri; carele din pricina celorlanți înpilători s'au înplicitic, încât, pe cât neconținut plătesc, pi atâta tot datori să gășasc, precum de pildă nu însamna aice o mică înpregiurari, din care să poate înțalegie totul a jacurilor dovedite prin îndestule cercetări urmati de acești învrăjbitori, și anumi între alte îndestule cheltueli încărcate asupra satului, apoi și vornicul îș trăgè liafă pe lună câte 80 lei, lucru nepilduit nici întro o parte de loc. Într'un cuvânt înciind, răotate și nesupunire acestor însamnaț mai sus este atât de nemărginită, încât până și casăle ce au rămas a celor duș, în pizmuire le-au dat foc și au ars, nevrând nici la cercetare a veni după liniștitele chemări ce li s'au făcut până prin isprăvnicii s'au adus.

3-le. Pentru stupi s'au aflat că d. Pah. Oprișan au priimit de la d. Hat. Cerchez, desfăcătoriu al acestii moșii, 543 de matce, după cum să dovedește atât din izvodul priimirii, cât și din mărturisire prisăcarilor, din care cumpărătoriu al Bălasan i-au dat numai 263, deci pentru rămasăle matci de cătră noi s'au făcut acăsta înciupire:

lei bani

11.685,11 au luat d. Balasan pe trei ani dela 263 stupi, însă:

1.442,5 pe anul 1824, analoghisindu-să câte 5 lei, 58 bani.

560 pe 70 ocă ciară, câte 8 lei oca.

882 pe 63 vedri mieri, câte 14 lei.

1442.

3.819,30 pe anul 825, analoghisindu-să căti 14 lei, 63 bani.

891,90 pe 87 ocă ciară, căti 10 lei, 30 bani oca.

1017,60 pe 110 ocă ciară, căti 9 lei, 30 bani oca.

1910,— pe 95 vedri mari, căti 20 lei vadra.

3819,30

6.423,96 pe anul 826, ci să analoghisăsc căti 24 lei, 42 bani, însă:

945,90 pi 97 ocă ciară, căti 9 lei, 90 bani oca.

1029,6 pi 111 ocă, una litră ciară, căti 9 lei, 30 b. oca.

444,9 pi 222 vedri, 9 ocă mieri, căti 20 lei vadra.

6423,96

11.685,11 fac ce au luat bani și are și 626 măci în prisăci, tot dintr'acei 263 stupi.

11.685,11.

12.596,60 socotiți după prețurile de mai sus ce să cuvine ds. Balasan pentru 286 stupi rămași la d. Pah.

Oprișan în curgiri de trii ani, însă:

1568,30 pe anu 824, folosul a 286 stupi, căti 5 lei, 58 bani.

4154,18 pe anu 825, folosul căti 14 lei, 63 bani.

6874,12 pe anu 826, folosul câte 24 lei, 63 bani.

12596,60 fac, cari urmiază a să despăgubi d. Balasan de la d. Pah. Oprișan, dinpreună și cu rodul de trei ani a 268 stupi, după analoghie acelor ce i-au avut luaț 669 stupi, cu cari să împlinești suma de 549 în natură.

4-le. Pentru Țiganei înprăstiet, cercetând, am aflat aceștiie: Floarea și Ilinca, surori, feti lui Vasăle Ștan, să află la d. Spătr. Safta Sturza, luate în urma posesiei d. Hat. Cerchez, dintre care Țigance Ilinca să află la Pogana, iar Floarea peste Prut, dată de d. Spătr. d. Panaiti Catargiu, pentru cari au și dat d-ei Spătrs. altă Țigancă la Ciocani, anume Safta, însă, nevrând a trăi cu bărbatul iai ce i s'au dat la Ciocani, au fugit iarăș la Pogana. Safta, fata Grosului, luată la anul 826, și Ilinca, fata lui Vasălache, să află la Tunsăști, la d. Pah. Oprișan. A nuța, fata lui Costandin vizitiu, să află fugită la Gădinți în anul a cesta, iar Ștefan Ștan vizitiu, Dumitra, Țiganca lui, Costandin sãn lui, Iancu, tij lui, și Gheorghii au fugit la Vale Sacă, Ilinca lui Neculai Bursuc și Vasălca lui Grigoraș Băla, luate de mult la Tunsăști, și au dat alte Țigance la V^a le Sacă.

Aăasta fiind a noastră cercetare pentru cele poruncite prin cărțile gpod, făcându-să aăasta prescrieri, s'au dat d. Balăsan. Iscăliți:

Iordachi Theodoru Comis, Ioan Liga Caminar.

1826, Săptv. 23, Ciocanii.

Apucăturile lui Balasan apar și din următoarea plângere, nedată, a lui Oprișan, un statornic dușman al Armeanului, către Vodă însuși. Se vede cum procedau, în interpretarea dreptului de ispas pentru stricăciunile făcute de vite străine pe moșia lor, mulți dintre deținătorii de pământ. Ei fixau singuri prețul de răscumpărare a animalelor oprite: în acest caz, cinci lei. Oprișan amintește care sânt datinele și observă că ispasul nu se poate lua pentru scăpătări fără voie și mai ales pentru partea anului când e gol câmpul și de sămănături și de fânețe, cum e cazul pentru doi boi ai lui, a căror amendă a plătit-o, și totuși Balasan îi ține și mai departe, întrebuițându-i la cărașia lui pe la Târgul Ocnei.

Prè-înnălțate Doamni,

La luna trecută, Apr. 24, plugari mei aducându-mi la casile meli di la Bărlad lemni de foc, pisti nopti fugind doi boi și, căutându-i, i-au găsit la Ciocani în boi orândatoriului di acolo, și, mergând plugariul la vătaful orândatoriului, n'au vrut să-i dè, cerând 10 lei. Viind, me'u spus. I-am scris din parte mè răvaș di poftă, arătându-i că la acè vremi n'au putut să străci nimică, nifiind nici țarină, nici fânaț: tot nu i-au dat.

Pe urmă, aflând eu că la moșie Ciocanii au făcut obiceiul d¹ orândatoriul că orici vită prindi pi moșii a satilor megișiti ia căti 5 lei di vită, urmând pisti anu aciasta, nu numai la vremi cându-i țarină sau fânaț, pentru cari dr. ispravnici în anu trecut au și făcut cercetari și au găsit o somă mari di bani luoățu cu aciastă rânduială și, vrând ca să îndreptezi lucru, n'au isprăvit nimică,

N'am mai prelungit și eu mai mult și am triimis acii 10 lei ca să-mi dè boi și, când au mersu cu bani, boi era gata să-i porniască la Ocnă cu carăli ci trimete și n'au voit ca să mi-i dè, și di atunce și pără acum stau boi mei tot acolo, purtându-i di dărvală.

Prè-înnălțati Doamni, noi știm că obiceiul pământului esti: o vită dacă străcă în țarină sau în fânaț, ispășăști străcăcune, și cel cu vita plătești. Al doile, iarăș îi vinovat cel ci dă înnadinsu vitili sali pi moșii streină, iar, când cineva din întânplari scapă o vită (precum boi mei), nistrăcând nimică, nifiind nicio ispășiri, căci n'avè ci să ispășască, fiind vremi di primăvară, și să să girimitis[as]că oamenii păr la atăta, îi lucru nilegiuit, mai vartos că eu i-am dat banii, acii 10 lei, și tot nu m'eu dat boi, mă rog ca să fii poroncă la locul cuviinșos aice în Eși să să sfârșască pricina, căci dovezile li am aici, că, rămăind a să mai scri carti la fața locului și iarăș să mai viu pi la Eși, nu-mi agiungi prețul boilor să cheltuesc, că totă aciastă pricină faci și pi celălalt norod, căț au plătit căti 5 lei di vită, de nu mai intră în judecățu, că, di și au arătat dumisali ispravnicilor, precum zic mai sus, niciun folos n'au cunoscut. Iacă eu pără acum cu acești doi boi, pentru că numai au agiunsu pri moșie Ciocanii, am cheltuit pesti 100 lei, atăt la fața locului, căț și cu vinire aice în Eși. Večnică pomniri va rămâne Înnălțimii Tali.

Prè-plecat
la mila Înnălțămii Tali,
Gheorghii Oprișan Pah.

(Rezumat alături. Orândatorul e Balasan. — Se trimete la Departamentul pricinilor străine.)

La 1827 Gheorghe Bogdan ica hotărîrea de a-și înlătura arendașul, «neguțatoriul Balasan Armeanul», pentru datorii către doctorul Peretș, care apare acum, și, căpătând o «carte

gospod» din 31 Iulie și una a Vistieriei din 3 August, la 4 August, se adresează lui Opișan ca un «iubitor prietin» unui «iubit prietin», Vistierul Neculachi Roset, alt nepot, cred, căruia i se trecuseră aceste datorii, dă sarcina executării hotărîrii, isprăvind astfel: «Eu cred că d-ta vei primi această su-părare, pentru care voi fi cunoscător dumitale».

Isprăvnicia de Tutova dă pentru expulzarea arendașului acest ordin:

De la isprăvc. Tutovii,

Cătră toț mazilii di pe moșie Ciocanii.

După poroncile ce am priimit, atât prin luminata carte gpod, cum și prin osăbită carti a cînstitei Vistr., vine acolo boer rânduic ca să ẽ moșãe Ciocanii din stăpâniri dumisali Ioan Bălăsan și să o dẽ vechi-lului dumisale biv Vel Vist. Neculachi Rosit. Deci vi să poroncește ca să dați toată ascultare boerului rânduic la cele ce va poronci întru alcătuire teslimarisării moșăii.

827, Avgt. 6.

(Iscălitura.)

Dar Balasan refuză să primească pe Opișan, căruia-i atribuie îndemnurile la nesupunere făcute locuitorilor și paguba ce i s'a făcut astfel, de nu mai puțin de 50.000 de lei. Lui Pereț nu i se știe dator, dar recunoaște că i-a plătit un acont de 824 de galbeni; cu dânsul n'a avut judecată. Dacă se încearcă violența, «desnădejdea» lui îl va duce la un «mascaralac». «Mă împotrivăsc cu totul» spune el, invocând în treacăt și situația lui de sudit austriac. Admite numai, până la judecată, un delegat oficial pentru a păstra averea:

Iau nu pot, că sânt supus Austrii; luminatelor poronci gpod nu mă împotrivăsc. Atăta numai arăt că dumv. ispravnicii, fiind de loc de aice, știți încungiurările meli și nisupunire lăcuitorilor ci sânt pi această moșii, fiindcă iau nu știu să fi având nicio înfătoșari cu dum-nealui doftoru Peres la cinstitul Departament, și nici de vre o carti di giudecată nu am științi. Dlui Pahr. Opișan astăzi să arată dum. vechil d. Vist. Rosăt, să să oprască a nu mergi la numitili moșii, de și dumv. l-aț orânduic împreună cu alț boeri ca să margă să-i teslimarisască această moșii. Căci cinst. arăt că iau, ca un stăpân ci mă știu pi lucru, nu-l voi îngădui nici di cum și să va întâmpla mari mascaralac în vremi când dumta, cucoani Alecu Sturza, în anul trecut, aflându-ti dumta dregători, știi bini că, după cercetare ci s'au făcut de cinovnici Depertamentului, Coms. Iordachi Theodor și dm.

Camr. Ioan Liga, cu carte di blăstăm la fața locului, s'au dovi[di]t mii băgubiri pricinuită piste cinzeci mii lei; numai dum. Pahr. Iordachi Oprișan, după însuși mărturiile rânduiților, di când am întrat stăpân pi moșiile arătate, apoi iarăși acum Pahr. Oprișan să să afli di vechil pi aceste moșii, să-mi mai stinghircă interesurili, și, în anul acesta, când sănt tocmai în lucrare lor, să mai înbulziască și pi lăcuitori di a nu să supuni datorii lor, ačasta mă poate aduci într'o sângură dijnădajduiri, unde, mai mergând d-lui la fața locului, după poronca ci dumv. i-aș dat, să viu și iau în dijnădejduire di a faci un mascaralăc, ca unul ci-m cunosc toati păgubirili urmati numai din pricina dum. Pahr., după cum și în scris am zădarnicile meli alergături din pricina dum. Cinstita isprăvniciei însă va binevoi de a-i opri cu totul mergire la aceste moșii, și după poroncă să să înștiințezi la locul cuviinčos că iau mă înpotrivăsc cu totul de a-l priimi întru ačastă lucrari până la 12 a următoarii luni, când iau însuși mă voi afla la Eși la ziua însămnată și, după cercetare ce să va face, de voi rămănè vinovat, va hotără stăpânire aceli de cuviință după cum s'au hotărât și altor cinstiți creditori cari mi-au fost numărat în natură bani și, văzindu-să îndreptățili meli, s'au pus la cali cu vadelili cuvincioasă, dându-mi răgaz ca să nu viu în vre o smintială ca să poată păgubi. Căt mai vartos doftoru Peres la o pretenții fără cuvânt ci ari de a-i plăti iau vânturi fără a lua în natură mai mult decât una mii galbini, din cari pără acum i-am și numărat 824 galbini. (Dacă vine Oprișan, ar putea face Balasan « vre o nebuniască mișcare ». Dar primește « un cinovnic rânduit din parte cinstiții isprăvniciei, cari să șadă la moșiile arătate spre a fi cu privighere a nu să clinti un pai măcar. Di pi ačastă hărtii ci slobod cătră cinstita isprăvnicie mă rog să ni să dei și mii o copii întărită ».)

Deci, la 8 August 1827, Oprișan, care se arată însărcinat să iea moșia « și să facu și cunoscut și lăcuitorilor de pe moșii ca să fie supuși în poroncile vechilului », înștiințează că nu-și poate îndeplini misiunea de frica unui scandal și din cauza opoziției starostelui austriac de la Bârlad, Andricu, care a fost de față:

De pe drum m'am înștiințat că orândătoriul moșii Ciocanii, dumnealui Ionu Balosanu, să află la târgul Bârladului. M'am întorsu înapoi și am mersu la dlui, i-am făcut cunoscut poroncile și să mergu la Ciocani ca după poronci să puiu la cali. Dlui întru un cuvânt mi-au hotărât întâi că aceste cărți de poroncă nu sănt și prin știre cinstiții c.c. Aghenții și să nu mărgu la moșii, căci, întâmplându-să ceva mai multu, să socotești în dreptățile sale, că nu va fi supus supt nicio învinovățiri. Fiind față și dlui Munsiu Andricu, starostili sudiților nemțăști, au adaos a zici și dlui că nu pot mergi fără când va vorovi și dlui cu cinstita isprăvniciei. Apoi, văzând eu aceste înpotriviri, am

socotit că, mergând la Ciocani, să nu cumva să aducă întâmplări a să face vre o bătălie. Pentru aceasta am stătut și înștiințaz cinstita isprăvnicii și mă rogu cu grăbiri ca să am răspunsu în ce chip să urmez, căci stau așteptând, și în urmă să nu fiu eu în vinovații.

Peste doi ani Balasan era încă pe moșie. Ce făcea acolo, închis ziua, ieșind seara, bătând și țărani și Țigani, se vede din următorul act:

Cătră cinst. isprăvnicii de la
Costandin Hobjălă.

Dar pentru că am dat poroncă să tai nueli și pari, să îngrădiască ariia cu stogurili, cum și stogurili cu fân, că li strică vitili, sau rău am făcut? Cum țărani sânt răi și cu totul di împotrivă, aceasta esti cu adivărat și cu obrăznicii; cu toate aceste tot cu dănșai s'au adunat toată păine și s'au luat sfârșăt, iar nu, cum vrè Armanu, să-i bată pi țărani la tălpi și pi Țăgani, că Armeni voè să rămăi păine pi câmp, să să prăpădiască, căutând tot pricini. Căci Armanu toată zăoa șadè în casă, zicând că esti bolnav, și numai pi răcoari ieșă. S'au mai sporit 15 stoguri fân pisti soma ce esti în catagrafii. Eu sânt datori după catagrafiia ce am dat cu iscălitura mè ca să nu lipsască măcar un pai. Mă cunosc învinovățăt atunța. Iar, pentru că am dat di am tăet nueli și pari la interesul moșăi și toati producturile, cum și păduria esti a moșăi, n'am luat la casa mè. 200 di harbuzi am luat: îi voi plăti și pi aceia. Alt interes n'am avut, da alergătură distul.

Costandin Hobjălă.

1830, Avgust 15.

Dè atunci multe se petrecuseră: însărcinarea lui Vodă Sturdza însuși cu vechilăcul, ceea ce face pe Gheorghe Bogdan să-l atace violent, — tăgăduindu-i și calitatea de adevărat Domn —, venirea și repudiarea celor doi Italieni. Astfel Oprișan, ocupat cu isprăvnicia Tutovei, trece dreptul său Banului Ioan Gheuca, îndreptându-l către Conachi însuși, care « curmă voinicește judecățile », devenite « acum bune », și o face « unde vede mai ales că au lucrat șiretlăc, apoi acolo zdrobește ».

(V^o:) Cătră cinst. isprăvnicii de la Costandin Hobjălă.

Cu frățască dragosti mă închin dumⁱ,
arh. Bane.

Doresc fericire și întregime sănătății dumv. ca să mă bucur slăvind pre puternicul cerescu Împărat.

Iubiti și frati. Te știu om curat și următoriu pe talpa dreptății și ti-am sămțit voitoriul meu di bini și, în scurt zicând, pentru toți.

Deci, cu toate că am avut vorbă amândoi și bună încredințari, mi-ai făgăduit și ai priimit să fii vechil în locul meu în pricinile dumisali cuconului Gheorghî Bogdan ci ari a pretendarisă de la Bălăsan Armanu și di la Domnu Sturza : iacă vechilăc den parte mē dar îț triimăt și vechilăcul ce me'u triimis și mii dum. cc. Gheorghî, însă dum. n'ai să-l arăț nimăruē vichilăcul acel de la cconul Gheorghî dicăt să-l cetești și să-l ai știut. Eu îț fac dⁱ însămnari ci să pretenderisăști, apoi îi mai socoti și dum., dar știu că Bălăsan a să cărniască, dar dum. arată prezădentului când i-i da carte că el stăpănești și ce nu ari în contract; sălești și grăbești ca să scoț dreptu, iar osteniaia dmⁱ nu ti îndoi, căci eu am să-ț dau lucru să ti mulțamești. Eu socotesc dintru aciasta să căștigi bun folos pentru multă vremi. Eu aceste țî li făgăduesc cu agiutoriul lui Dumnezău pentru că ti iubăsc. Dar acum de o dată îț vei lua la Sfântu Dimitrii una mii lei din căștiul moșii Văi Săc și în scurt, fiind slujbă bună credincosă și priincoasă, apoi oamini săntem, mie mi să pari că pără acum pe nîmi n'am amăgit, dar mai vartos pe iubitu meu, căruia purure îi voesc binile. Dum. adecă ori să mă înștiintăz di lucrari; aștept vinire dumisali Vorc. Conachi ca să-i vorovăsc în pricină : când a veni la Eș, să aib bună pliroforii. Dacă vreme mă va agiuta, bini esti să ti sălești cu grăbiri, căci judecătîli di acum sănt buni, nu să prelungesc, dar Loft. Conachi li curmă voinicești : undi vedi mai ales că au lucrat șăretlăc, apoi acolo zdrobești, căci în pricina aciasta numai șăretlăcuri au lucrat vechilii de l-au sărăcit pe cc. Gheorghî. Dum. cetește cu luoari aminti însămnare mē, că-ți lămurești di undi să începi și undi să sfărșăști.

A dⁱ, ca un frati, slugă
Gheorghî Oprișan Pah.

Îț însămnez prin osăbit izvod de ce hărtii îț trimet.

(V^o :) Cinst. și al meu ca un frati dumisali arh. Banu Ioan Gheuca cu frățască dragosti.

(Pecete cu o femeie ținând o ramură de-asupra unui scut cu inițiale; jos: 1808?)

La 1 Septemvrie 1829 Oprișan dă și un act public pentru acea trecere de drepturi:

Și, fiindcă eu mă aflu ispravnic la Ținutu Tutovvii, slujba nu m'au ertat nici mă iartă de a putē căuta aceste pricini și, cu nădejde astăzi, măini că voi eși din slujbă ca să pot căuta această trebuinți, s'au prelungit pără acum și, văzând această întărziere, ca să nu să mai prelungăscă, fac în locul meu vechil pe dum. Banu Ioan Gheuca, care are să lucreze întocmai cu putere aceia care mi să dă și mie de la dum. Caminar, prin vechilăcul ce mă rânduēști, și orice început în lucrare sau,

zicând, folos, cu alcătuire ce a vroi să facă, să-mi facă mie întâiu cunoscut, și vreme cum ne va povățui și dreptate a da, să punem la cale, și spre încredințare dum. Banului i-am datu acest în scris vechilăc, și am iscălit.

Cu acest prilej i se dau, la aceeași dată, lui Gheuca și hârțiile de sprijin după acest « izvod de câte hârții triimit dums. Banului Ioan Gheuca în pricina ce are dum. Camr. Gheorghe Bogdan cu Balasan Armanul și cu alții »:

1. Vechilăcul iscălit de însuș dum. Camr. pe treisprezăci feță, bez a 14, ce scrie cătră mine, din 1 Fevr. 1829.

2. Copia contractului ce au dat Balasan cătră duml. Caminar Gheorghe Bogdan, întărit și de Măriia Sa Vvd. Sturza.

3. Copie de jaloaba cuconului Costandinică prin care ceri a i să da moșiile necuprinse în contractul lui Balasan...

8-le. O enstrucție din parte mè arătătoare de cerire ce are a face duml. Banu.

9-le. Vechilimeo iarăș din parte mè, din 829, Săp. 1.

Legăturile Oprișanului cu Conachi se vor vedea mai târziu, când se vor prezinta și două scrisori ale priceputului și talentatului boier. Afacerea de moșie se complicase și prin aceea că fiul lui Gheorghe Bogdan cerea să i se deie în samă moșiile afară din contract.

Gheuca primi sarcina, dar, nefiind vorba de un interes al prietenului său Iordachi, numai dacă i se da 400 de galbeni olandezi:

Cu plecăciune mă închin dumli cuconi Iordachi.

Am priimit cinst. scrisoare dum^{li} împreuni și toate hârțiile atingătoare di dreptățile dumisali Cămnr. Gheorghii Bogdan în pricina ci ari cu Bălăsan Armanul, orândatoriul moșii Ciocanii, întocmai după izvodul iscălit de dumta, pi cari li l-ai triimes. Răspund dum^{li} că această pricină nu iaste una din particularnicile dum^{li} interesuri, pentru care purure mă cunosc datoriu, și iaste un interes străin și havalè pentru dumta; pentru aceia, după a iai înpregiurări, iau mai gos decât cu patru sute olandez nu o voiu putè căuta, și a mè va fi numai osteniala și credință, în care cred că poți a te mărgini dta, iară folosul și nefolosul va rămănè pe norocul dum^{li} Cămr., din cari bani dou sute olandez îi ceiu acum înnainte, iară dou sute după sfârșitul giudecății, și pricina să să înciapă după răcorire lipiçoasă boali. Fiind bună priimire dumⁱ așa precum scriu, apoi îmi triimete dou sute

olandez, căci iar de a mă curăspundarisă cu orândatorii Văii Săci nu am chip, fiindu a d^{li} mai mică slugă.

Ioan Gheuca Ban.

829, Săpt. 30.

În aceste condiții de priimești, poftesc triimete și înscris după rânduială, ca să văz în ce am să mă mărginesc, și la vreme să încep lucrul. (V^o :) Cinstit și mai mare dum^{lui} cc. Gheorghii Oprișan biv Vel Pahr. cu plecc. la Bărlad.

La 1830 Oprișan revenia însuși la vechilâc, și plângerea lui în această calitate către Divanul judecătoresc ni dă o icoană semnificativă a abuzurilor săvârșite de un arendaș în această vreme, când, între două sisteme de legiuire, luatul cu hapca era mai ușor pentru oameni fără conștiință, de speța descrisă de Kotzebue.

Se vede că, luând pe paisprezece ani moșiile Ciocani, Ivești și Pogonești (de fapt Pogănești), probabil și Movilenii sau Măciucașii, o slobozie, arendașul se mai așezase pe moșiile Țiganca, Bădiani, Tătăreni, Monireni, Burdusari, pe parte din Zbogomești, pe niște vii și își însușise patruzeci și opt de vite. Pe Țigani, datori după contract numai cu douăsprezece zile de lucru pe an, îi luase pe tot anul la muncă, «bătându-i cu feliuri de schingiuri, din care au și murit unii din bătăile lor, iar alții au epilipsis». Cere deci «venitul pe șase ani și venitul vitelor și a stupilor și roada, asemenea și a viilor și slujba Țiganilor». Pentru cercetare, alege pe boierii Ioan Jora și Ienacachi Lambrinò, și cu participarea starostelui:

Copie.

Către cinstit Divanul judecătoresc a cnej. Mold., Jalobă.

Vechil fiind din partea dumisale Cămn. Gheorghii Bogdan adresarisăc cinstitului Divan acele vrednice de toată tânguirea păgubirile ce i să pricinuesc de cătră Ion Balasan, sudet austriacesc, posesorul moșiei Căcanii.

1-*iu*. În contractul din 1824, Apr. 23, care are pe 14 ani, îi hotărăște cuprindere moșiia Căcanii, moșiia Iveștii și Pogoneștii, iar nu mai mult.

2-*le*. Stăpânește șasă moșii mai mult fără să le aibă în contract, anume:

No.

1. Moșiia Țiganca de piste apa Bărladului.
2. Moșiia Bădiani.
3. Moșiia Tătăranii cu sat.

4. Moșiia Movilenii.
 5. Partea din moșiia Zbogomeștii de pe pârăul Pereschivului.
 6. Partea de moșiia Burdusani din Țânt. Tecuțului.
 3. 10 pogoane vie la Chilieni, ce nu are în contract.
 4. 32 boi cu 4 pluguri ce iarăș nu le are prin contract.
 5. 16 vite albe, ce iarăș nu le are în contract.
 6. 265 stupi, ce iarăș nu-i are în contract.
 7. Țigani sânt dați în contract să lucreză câte 12 zile proaste pe an și să le dei loc de arat și iarbă de coasă, iar dum^{lui} îi pune de lucrează pe tot anul, nu numai pe Țăgani, dar și pe Țăgance și copiii lor, bă-tându-i în feliuri de schinguiuri, din carii au și murit unii din bă-tăile lor, iar alții au epilepsis, bez că li-au luat vite și altele supt feliuri de chipuri, încât au rămas săraci cu totul, din carii sânt față.
 8. Pe moșiia Ciocanii și Ivestii, când li-au luat, era într' amân-doă satele cu sloboziia Movilenii no. de 300 gospodari; astăzi nu să află mai mult în satul Ivestii, ce să zice Măcucașii, decât vr'o 70 oameni și în Ciocani vr'o 15, iar ciialalți toț au fugit de multele bă-tăi și asu-priri, în lucrul boerescului și alte jacuri, care și acești puțani ce au rămas stau gata să fugă. În scurt, acest feliu de robie, acest feliu de schinguiuri, acest feliu de nemilostiviri ce au urmat, atât asupra lăcui-torilor, cât și asupra Țiganilor, îi vrednic cineva lăcrămând să jăluiască.
- Mă rog cinstitului Divan să să rânduiască doi boeri la fața locului, să cerceteză toate, pe d. Post. Ion Jora și pe d. Spatar Ianacachi Lam-brinò, și să fie împreună și d. starostele de județ, poruncindu-i-să de unde să cuvine, fiindcă numitul Balasan esti sudet, să aibă poruncă să stei față la toată cercetarea, căci după dreptățile ce cunosc că are dum^{lui} Cămnr., eu ceiu venitul moșiilor pe șasă ani și venitul vitelor și a stupilor și roada, asăminea și a viilor, și slujba Țiganilor, și să sigu-repsască cu vrednic chizăș că la împlinirea anilor vor fi vitele întregite cu no. oamenilor precum li-au luat.

Iscălit: Gheorghii Oprișan Pahr. 1830, Apr. 1.

Ordinul isprăvniciei pentru predarea moșiei arată că Pereț își cedase dreptul lui Neculachi Roset, în numele căruia a lucrat Oprișan:

Cătră cinstit duml. muisù Ioan Bălăsan,

Fiindcă prin luminată carte gpod și alăturată carte cinstitei Visterei ci ni-au vinit ni să poruncește ca pe dta cu totul să te dipărtăm din stăpănire moșai Ciocanii și să să dei în stăpănire dumisale doftorului Peris, pe cari și duml. doftoru au dat-o dumisali biv Vel Vist. Necu-lachi Rosit și duml. Vist. rânduiaște vechil pi dl. Pahr. Gheorghii Oprișan,

Deci din parte noastră s'au rânduit pe duml. Medelnicer Costandin, cari, viind acolo și făcându-ți cunoscut poroncile de sus arătate, vei

faci teslim atât moșia cu toate celi lipite de dânsa, cum și cu toate produhturili ci vor fi pe dânsa adunate pără acum de dta, cu izvod anume, ca și dⁱ Medelnicer să o facă teslim dumisali Pahr. Oprișan, vechilul din parte dumisale biv Vel Vist. Neculachi Rosit, și dta mai mult nu ai să te amestici întru cât de puțin la numita moșie.

Încă în 1830 afacerea nu era terminată, și Pereț căpăta sechestrul, cu a cărui aplicare era însărcinat tot « prietenul » Oprișan:

Iubite prieteni,

Asupra pretențiilor meli în protiva lui Balasan, cari sânt bini cunoscute dumli, acum am căpătat poronca ocăruierei de a să secvestrui toată avere lui Balasan mișcătoare și nemișcătoare pe moșie Ciocanii, a căriia lucrare fiindcă ari a să faci prin dumv. dregătorii de Tutovva împreună și cu starostile de sudeți de la Tecuciu, cari are să vie acolo împreună cu poroncile ci sânt de cătră cărmuiri la dânsul adresarisăte, eu, întemeet pe curățâniia preteșugului ce am cunoscut că porți cătră mini, te rog ca să priimești a fi vechilul meu în pricină, și astăzi, ca un vechil cum și un dregătoriu ce pentru a mē norocire s'au întâmplat a te afla astăzi, să binevoești a stărui cu osăbită sălînță spre lucrare poroncită și a să faci catagrafie în cât să poate a fi mai adevărată, cuprinzătoare de toate ale lui, până și la stupi, fiindcă pe temeiul aceștii catagrafii au să să vândă și la mezat, și să nu iasă atunce vre o nepotrivire, și, dacă s'ar întâmpla ceva întârzieri până la sosăre co poroncile a starostelui de sudeți, dumta să fii cu privigheri ca nu cumva Balasan să înstrăineză cele de pe moșii. Aastă lucrare făcându-o, dumta o vei adresarisi-o dumsle Vel Vist. Alecu Sturdza ¹⁾, iar eu cred că îți voui rămâne cu nemărginiri îndatorit, fiind al dum^{le} ca un frate

4 Iuli 1830.

slugă: Perez (litere latine).

« Monsiiu » Pereț punea pe Oprișan în legătură cu boierul A. Sturdza, care i se adresează și el, dar în tonul potrivit cu distanța, așa de mare, dintre ei doi:

Arh. Pahce,

Dum. doftorul Peres, unul din cei întâiu prieteni ai miei, după pretențiile ce are asupra lui Balasan, au căpătat poronca cărmuiri cătră dumv. dregătorii de Tutovva și starostele sudeților de Tecuciu ca împreună să secvestruie toate ale lui Balasan aflătoare pe moșie Ciocani, până după izbăvire pricinei, și mi-au arătat că vechil din parte sa au însărcinat pe dumta în pricină.

¹⁾ Scris crȘp.34.

Aşa dar, fiindcă enteresurile dum^{le} monsiu Peres sânt însuş a meli, eu şi din parte mē recomanduesc pricina dum^{le} şi te poftescu ca în cuprindere poroncilor slobozite pentru secvestruire ačasta, cu osăbită sălinţă să te sârgueşti a faci cē mai priinčoasă lucrare cătră enteresul pricinii şi, făcând şi lămurită catagrafii de toate, precum prin poroncă să arată, să să triimată drept la mine, împreună cu raportul ce va ceri trebuinţa a să face din parte isprăvc., şi eu îl voiu adresarisa unde va fi rânduit.

Enteresurile dumisale, precum am zis, sânt a meli şi ceia ce vei face în pricină este pentru mine; nu mă îndoesc dar că te vei enterarisi cu osibire în pricină, pentru care voiu şi rămănē foarte îndatorit, precum asămine pentru din înpotrivă dumta vei fi răspunzătoriu cătră mine, care sânt a dm^{le} ca un frate şi slugă

4 Iuli 1830.

A. Sturdza.

Şi nu e mai dulce aceastăaltă scrisoare a lui Sturdza, din 1831:

Arh. Paharnice,

Spre răspuns pe pitacul dumitale din 26 a trecutei luni Mart, fac dumitale cunoscut că nič cum nu m'am supărat pentru că ai fi îndrăznit numai după zisa doftorului Peres a-mi triimite publicaţiili Ciocanilor, ci m'am supărat pentru că eu după cuprindere pitacului dumli nu am priimit niciun plic cu asămene hărtii.

1831, Apr. 4.

A dumitale frate, slugă

A. Sturdza

Se constată atunci pământuri « vândute » fără drept, sume neîmplinite, stricăciuni:

O bucată di loc la hotarul di spri Pogoneşti ci să chiamă Buhaiu, vândută cu 150 lei di Balasan: bani i-au luat.

O hliză di la Burdusaci, Țânt. Tecucului, vândută di Balasan cu 40 galbini: bani i-au luat.

(Semnătură.)

O moară cu 2 petri la Ciucani, uiumul să strângi pi an 70 chili; nu s'au găsat uium.

O moară străcată la Movileni şi cu iaz di peşti.

Herestē mari di 2 mori scoasă la Ciocani şi Mărţicani.

Iar dejmurile lăcuitarilor nu s'au putut socoti; nu s'au găsat sămănaţi popuşoi boiereşti nici den anu trecut: vr'o 5 chili s'au găsat, s'au lăsat pentru casă.

(Semnătura.)

1830, Iuli 17.

Dar Balasan vinde ceara de supt sechestru și, spre disperarea vechilului Hobjilă, oamenii de pe Ivești, datori după « pont » a căra pe zi optsprezece clăi de grâu, fug, așa încât el cere ajutorul unui călăraș:

Cătră cinst. isprăvnicii de la Costandin Hobjălă.

Cinst. poronca isprăvnicii din 5 Avgost am priimit și celi scrisă am înțales. Mi să scrii cum di am îngăduit pi Arman di au luat čara di au vândut-o; eu am scris dumv. că în lipsa mè di acolo au luat čara di au vândut-o. Al doile, mi să scrii cum că pentru toati ci au luat Armanu și au vândut voi fi eu în răspundiri. Dar celi ci au vândut mai înainte secfestrului pot eu să răspund? Căci ačasta cari au făcut-o cu čara mi-au fost înșălătură și eu am scris dumv. ca să fii oprit. Deo-săbit mă rog dumv. ca să mi să triimată un calaraș cu čacmăn vr'o 2 zăli, că pi Ivești nu pot să-i aduc la cali nici di cum: s'au îndărăpnicit cu totul. Di cu sară li să dă poroncă ca păr în zăo să iasă la carat grâu la arii, ză din pont, după alcătuire ci am făcut cu dănșăi, căti 18 clăi pi ză, și ei păr în zăo fug la chirii. Să am cinstit răspunsul.

1830, Avgust 7.

Costandin Hobjălă

Oprișan, acum reprezentant al altui « capitalist », acest doctor francez de origine spaniolă, e însărcinat să facă, la timp, și vânzarea la mezat a produselor:

Am priimit scrisoarea dumitale din 22 Iuli și îți rămăiu foarte îndatorat pintru toate ostănelili ce ai binevoit a-ț da pentru enteresurile meli în săcfestrul venitului de pe moșiia Ciocani.

Eu nu pot încă a-ț hotără ce să cuvine a face spre vânzarea acestor producturi, avându mai vartos a să vinde la mezat păn la sfărșitul vadellii contractului. Pentru ačasta dar poftesc pe dumneata ca nimică să nu să vânăz din toate aceste mai sus pomenite pănă ce nu vei priimi formalnică poroncă cum să urmeazi întru ačasta, rugându-te a privighiia spre a nu să irosă nimică de pe ačastă moșie, atât pentru cele ce sânt a să stränge și pentru celi ce s'au străns, și nu mai puțin pentru stupi, vitele ce să află acolò i veniturile a crăcmelor și altele ce-ți sânt cunoscute dumitale.

Îndată ce vânzarea la mezat să va sfărși, mă voi grăbi a-ț face cunoscut chipurile ce va trebui să întrebuițazi la ačasta; pănă atuncea, dacă mă socotești trebnic spre a sluji întru ceva aicea, n'ăștept decât poruncile dumitali spre a le îndeplini, fiindu

Iași, 10 Avgust 1830.

al dumitale ca un frate și slugă
Perez.

Între acestea, se hotărîse de judecată scoaterea în arendă a moșiei răposatului Gheorghe Bogdan pe termen de opt ani, cum se vede din această nouă scrisoare a lui Peret:

Cu frățască dragoste mă închin dumitale.

Din 8 a curgătoarei răvaș dumle am priimit, am înțales cele însămate. Pentru cari foarte mulțămesc de îndatorire. Fac însă cunoscut și poftesc di ertare, că dumta n'ai băgat de samă cuprindere răvașului meu, că adică hotărâre stăpânirii esti a să vinde moșae la mezat aice în Eșii, păr la anul 838, împreună și cu toate producturile ce vor fi pe moșai. De aceia s'au făcut și catagrafii cari mi s'au triimis.

Apoi fără îndoială că Hobjălă ce au fost vechil din parte dumitale și vechilu consulului rusăsc ce au făcut catagrafie au să fii priivighetori, pentru cari au să păzască și să poarte de grijă, căutând moșăia ca pentru săne. Și plata osteneii li s'a hotărâ de cătră stăpânire din vânzare producturilor, că-i știut că duml. Hobjălă nu poate să munciască de-gaba. Poflesc dar pentru hatărul meu să mă înștiințaz de lucrare ce urmiază și să însărcinezi pe dum. Hobjălă, pentru arătură de toamnă, dejmuri i orice alti a moșăiei, a le căuta cu toată silința, stând de obște pe moșai ca când ar căuta pentru săne, încredințându-l că osteneiala i să va da de cătră stăpânire, țaind socoteală curată de toate.

830, Avst. 16.

Al dumitale ca un frate i slugă
Perez.

(V^o:) Cinstit al meu ca un frate duml. cc. Iordachi Oprișan Pahr.,
ispravnic de Țânt. Tutovvii, cu frățască dragoste. Tutovva.

Oprișan cerea acum ca Peret să se ocupe de vânzarea productelor, dar doctorul se apără că nimic nu-l privește decât mezatul, când sentința va fi definitivă:

Cu prietiniască dragoste mă închin
dumitali, arh. Pahar.

Scrisoarea dumitale din 17 a următoarii luni am priimit, însă mi-au pricinuit o îndestulă lucrari, văzând că dumta mă săleşti de a pune la cali producturile moșai Ciocanii, ca când ar fi dată în stăpânire mè, când știut este dumitale că, cu porunca depărtamentului, dumnea-voastră dregătorii împreună cu starostile rosăsc aț pus secvestru pe moșai și producturile ei, rânduind pe Hobjălă privighitor și purtător de grijă întru strângere și nerăsipa producturilor aceștii moșai, la cari eu nu sânt volnic a mă amesteca la cel mai mic lucru, până când nu să va da cè de săvârșit hotărâre ca să să vândă prin mezat și, atunce, rămăind asupra mè, pot ca să-mi pun toate enteresurile după cuviință la cale,

iar acum toată privighere și purtare de grijă rămâne asupra dumilor-voastri și a omului ce l-aț rânduie, ca să nu să pricinuiască vre o păgubire, că răspundere va fi asupra dumv.

1830, Septv. 21, Eșăi.

A dumitali ca un frate și slugă, Perez.

(V^o:) Cinstit al meu ca un frate dumis. arh. Pah. Gheorghii Oprișanu, cu prieteniască dragoste, Bărladu.

(Pecete cu o frunză de stejar și: Je ne change qu'en mourant.)

Numai când ar lua el însuși moșia la mezat, spune Pereț, ar putea să iea asupra-și căutarea:

Cu prieteniască dragoste mă închin
dumitale, arh. Paharnice.

Dorită scrisoare dumv. din 28 a trecutei luni Săptvr. am priimit-o și pentru moșia Ciocanii ci să află supt săcfestru eu, precum am mai scris dumv., adaog și acum a face cunoscut că eu întru cât de puțan nu mă pot amesteca întru cătare iai până când nu să va da sfârșit mezatului și, când va rămâne din mezat asupra mè, apoi atunce rămăni ca să mă pot amesteca, iar până atunce toată purtare de grijă rămâne asupra dumv., ca unii ci din poronca stăpânirii dinpreună cu starostele rusăscu ați pus săcfestru pe acè moșii. Pentru care poftesc și eu pe dum. ca să binevoești a ave privighere să nu să facă vre o păgubire în venitul moșii.

1830, Octv. 2, Iașii.

A dumv. bun prieten
Perez.

(V^o:) Cinstitu al meu bun prietin dums. arh. Pahr. Iordachi Oprișanu, ispravnicu Ținutului Tutovii, cu prieteniască dragoste,

(Pecetea obișnuită.)

Bărladu.

Dar, anunțând publicația mezatului, Pereț se îngrijește de păstrarea grâului aflător și de sămănăturile pe 1831:

Cu frățască dragoste dumitali arh.
Păharnic Oprișăni.

Îm pari foarti rău că n'am putut să te văd mai înainte di porcediri dumitali, cum mi-ai fost făgăduit, findcă am avut a vorbi mai mult cu dum. Cu toate acesti mă rog prè mult a sfârșă un čas mai înainte publicatiia cari s'a trimes în Țanutul a dumitali pentru vânzare vinitului a moșăi Ciocani și a trimeti înapoi fără nicio prilungiri Logofetii cei Mari pentru să să dei sfârșit a numitului mezat un čas mai înainte. Deosebit te prè rog, viind vreme sămănăturii, a poronci ca să samini cât să poate, alegând grău care este mai bun

sămănături pe numita moșii, și să să facă păstrari pentru acel grâu cari s'au vândut, înștiințându-mă cât au eșit cura[t] grâu, înștiințându-mă și câte părechi de boi au triimit (*sic*) de pulg ¹⁾ (*sic*) Balasan, cât (= când) au intrat. Te rog prè tari, dacă n'ai un om să-m aducă răspunsul dumitale, să-m trimeți în pe (*sic*) plicul a Vistirii, și sănt

1831, Mart 6.

A dumitali ca un frate,
Perez.

(V⁰:) Cinst. dumisali Păharnicului Oprișan la isprăvnicia Tutovii să se dei, la Bărlad.

(Pecetea obișnuită.)

Și el înoiește îndată aceste recomandații:

Cu frățască dragoste mă închin dumitali,
arhon Paharnice.

Sânt vr'o câteva zile de cându am scris dumitale și, fiindu-că mă tem ca nu cumva să nu fi priimit dumta scrisoare mea, pentru ačasta din nou scriu dumitale, rugându-te de a binevoi a-m triimete cât să va putè mai în grabă prin adresul cinstitii Visterii țidula de publicații care era să să facă în Ținutul dumitale pentru vânzare a veniturilor moșii Ciocanii după poronca ce ți s'au fost triimes de la cinst. Divan gudecătoresc, căci mezatul acesta nu poate a să sfârși fără ačasta.

Deosăbit foarte te rog pe dumneata ca, cându va veni vremea să-mănăturii, a binevoi a porunci ca să să alegă grăul cel mai bun pentru sămănăturile ce au a să face și a porunci nu mai puțin și pentru grăul care să va triera și care este vândut după știința ce ți au dat consulatul rusăsc, să nu să irosască, fiindu lămurită socotală de ceia ce va eși, și foarte mă vei îndatori, rămăindu

Al dumitali ca un frate i slugă, Peres.

Eșii, 1831, Mart 10.

(V⁰:) Cinstit dumli arhon Paharnic Iordachi Oprișan cu frățască dragoste să să dei la Bărlad.

(Pecetea obișnuită.)

Din condeiul lui Conachi e, în același an, cererea «Epitropiei casăi răposatului Hat. C. Palladi către cinst. dumlui Pahr. Iordachi Oprișanul», prin care se cere lui Oprișan să lămurească despre reaua administrație a lui Balasan, — cam ce relevase la Valea Verde și Kotzebue: împrăștierea locuitorilor, «stricarea de acareturi», «tăierea pădurii»:

¹⁾ «Au primit de plug.» Partea din urmă a scris-o deci cu mâna lui doctorul.

Epitropiia, prin auzări particularnice s'au înștiințat și shedon s'au incredințat că posesorii de moșiia Ciocanii din acel Țănut ar fi adus-o într'o proastă și ticăloasă stare cu înprăștierea lăcuiitorilor, atît Moldoveni, cît și Țăgani, cu stricare de acareturi, cu tăerea pădurii i altăle asăminea.

Epitropia, vrând a avè o adevărată și lămurită pliroforie întru ačasta, de la cine ar fi putut-o cere și nădăjdui decît de la un om cu știință, cu haractir cinstit, nu mai puțan și cu dureri asupra casăi bogdănești și pällădești, precum ești dumneata?

Și dar să face dumitale poftitoare cerire să priimești însărcinarea de a merge însuș dumneta la pomenita moșie Ciocanii și ca pentru a dumitale însuș interes să cercetez cu cè mai mare scumpătate pentru toate catahrisurile urmate și toate păgubirile pricinuite casăi de spre acei posesori și într'un cuvânt în ce stare au priimit ei moșiia și în ce stare să află astăzi, după care cercetare apoi cu înștiințarea dumitale pre larg arătătoare și cu izvod alăturat să binevoești a da Epitropiei o lămurită pliroforie și deplină incredințare întru toate spre cè mai înainte în urmarea dreptății punire la cale, întru care și Epitropiia va cunoaște nu puțană îndatorire din partea dumitali.

Costachi Conachi Logft. . . , Ghica Hat. Secretar: Iuliano.

16 Iunii 1832. No. 154. Eșii.

(V^o): Cătră cinst. dumnealui Pahr. Iordachi Oprișanul, Bîrladul. No. 154.

Peste vreo lună (15 Iulie), Epitropia, în care acum găsim pe Mitropolitul Veniamin și Ioniță Coroiu, îi arată lui Oprișan că s'au numit pentru cercetare Postelnicul Iordachi Giurge și Spătarul Enacachi Lambrinò, împreună cu starostele de sudiți. El e rugat «ca un om vechiu și cu dureri asupra aceștii casă, mai vârtos că din mâna dumitali au luat moșiia și din izvoade iscălite de posesor pi celi ce i-ai făcut teslim, precum plugurile cu boi și alte vite și stupi și lucruri, nu mai puțin ai știință și în ce stari i s'au teslimatarisit moșiia și în ce stare să află astăzi». Va fi vechil, «cerând dreptate casii și a lăcuiitorilor și despăgubire a îmbilor părți».

Vechilimeaua formală are data de 18 Septemvrie 1832.

Dar Oprișan vrea să păstreze, ca om al familiei păgubite, rostul de acuzator și deci cere ca doi boieri să facă ei cercetarea oferită lui:

Copie.

Cătră cinst. Epitropie casăi răps.
 Hat. C. Paladi,
 Pahr. Gheorghî Oprişan.

Poronca cinst. Epitropii den 16 a următoarii lui Iuni, astăzi, la 29, am priimit cu multă plecăciuni cu dum. Pah. Toader Ioan. Am în-țales celi cuprinsă, ca să merg la moșie Ciocanii și să fac pătrunzătoare cercetari la tot felu de catahrisuri ce s'au urmat pe acē moșii de cătră posă[so]rul de acolo. Eu gata sânt a urmă întocma, dar, fiindcă la ačiasță moșii esti multă strănbătati urmată de cătră posăsăr, atât în benaleli moșii și înprăștiare lăcuitorilor și băntuiri Țiganilor și fe-liuri de gloabi și întri lăcuitori și între Țigani și cu cumplite bătai, și eu fiindcă sânt omu casăi știut și mărturisăt de toți, nigreșit a să zică posăsărul că l-am asuprit la cercetari, și, ca să lipsască cuvântu acesta den mijloc, dacă s'a socoti de cătră cinst. Epitropii în bini, să să rânduiască formalnică poroncă cătră 2 boeri di aice să intri în cercetari tuturor catahrisurilor, și eu, ca un casnic, să fiiu rându-duit vichil, să ceiu dreptățili casăi, mai vartos că din mână me au luoat moșia, esti știut cu căti i-am făcut teslim. Iar, dacă nu va fi socotința me priimită, voi avē poroncă ce fel să urmez, și eu, precum zăc, gata sânt.

832, Iuli 30. (Ciornă.)

Cineva, cercetând starea averii rămase după moartea lui Gheorghe Bogdan, constată cu indignare « tâlhăriile ce a deschis în casa răposatului », înștiințând, în Septemvrie 1832, pe Oprişan :

Cu frățască dragoste mă închin dumitale,
 arhon Paharnice.

Și pe scrisoare d'intăi și pe ačasta de al doilea din 17 a curgătoarei tot odată pe amădoă răspund dumitale. Nici pentru Țigani, nici pentru Ciocani, lăsari sau uitari nu esti, dar, de ai ști tâlhăriile ce am deschis în casa răposatului, de mirari ț'ar fi: nici noapte, nici zioa nu-i odihnă, și încă de ai mai ști căt de cu greu hărțiile de la Divanurile moldovinești aduc, dar s'au împlinit cerere dumitali și să alăturiază dumitale și carte cătră starostele de suditș și vechilimē cătră dumta și izvodul dumitali, care acum nu-l poț aneresi, care să rându-duceți și un člen din boerii giudecători care s'au scris mai înainte de cătră dumnealui Vel Logft. Conachi, și dumneata vei mergi la dumnealor și vei pune în lucrare celi spre folosul nevrâșnicilor copii. Aceste doă cărți cu grăbire te rog să le triimeț dumta la dumlui Medč. Vidrașcu, însă să nu le zăbovești, ca să nu înciapă la culesul viilor,

macar că din scrisoare dumitale am înțales că și acolo este ca și aice, și sânt al dumitale

ca un frate și slugă

832, Săptv. 22

...Spăt.

Iaș.

Aceiași, probabil, se ocupă de opoziția lui Balasan, pe care o găsește ieșită dintr' « o minte smintită și nestatornică »:

Cu frățască dragoste mă închin
dumitali, cc. Gheorghii.

Am priimit frățasca dumitali scrisoare împreună cu alăturatele hârtii, după opisul iscălit de dumta, triimesă spre dărămarea pretențiilor lui Balasan, din care de și nu să poate înțelege nimic decât o minte smintită și nestatornică, aneresând rândurile cele mai de sus pre cele mai de jos și nistojând (*sic*) o hârtie pe alta, cu toate aceste li-am oprit, ca să le cetesc mai cu luare aminte, și, de ne vor fi spre vre un folos, să le întrebuițăm, cari, de nu, apoi să vor întoarce iarăș înapoi dumitali. Ar fi fost bine să fi luat osteniala însuș dumta împreună cu hârțiile, cari ești om vechiu a casăi și știi toate încunșurările acestor pricini.

Iar eu sânt

a dtali ca un frati și slugă

22 Fevr. 833.

Eșii.

(V^o.) Cinst. mie ca un frate dumisale Pahr. Gheorghii Oprișan cu frățască dragoste.

Acum și mănăstirea vecină, Răchitoasa, caută să se judece pentru Ciocani, Dariți, Bătănești și Băiceni și, știind că li e ușor călugărilor să se judece ca unii cari nu dau din banii lor, Oprișan cere sfatul lui Conachi, în calitatea acestuia de « episcop casăi Hat. Costandin Păladi ».

« Vechilimeaua » i se dă (pecete cu « Pecete episcopii casii răposatului Hatman Costandin Păladi, 1831, Septvr. 19 »), în numele Mitropolitului Veniamin și al lui Conachi.

Cu multă plecăciuni mă închin dⁱ, cc. Costachi.

Cu vinitu m. Răchitoasa m'am înfăoșat la judecătorie Barlad. Pentru pretenția ce faci de moșie Ceucanii, Dariți și Băteneștii, Băiceni și pentru ca nu cumva să să închei de la fața locului vre un jurnal cu amestecătură (fără să sămtă judecătoria scoposul meu), am mai

prelungit ca să stè cu lucrarea jurnalului, ca să am vreme să mă întâlnesc cu dumta, având a vorovi și a-mi da povățuire. Eu eram să vin la Țigănești, apoi m'au înștiințat că dum. în grabă ai să treci la Eși. Mă rog poroncești-mi când va fi trecere dumⁱ prin Bărlad, ca să știu să păzesc cale, căci cere trebuința niapărat a mă întâlni. Duvagiilor acestora ci sânt den parte mănăstirei le urlă în cap mari nădejdi, dar eu socotesc că niciun fel de dreptati n'ari: cu toate aceste călugărei, pentru că ei niciodată nu cheltuesc din punga lor, mai totdeauna îș înplinesc scoposul.

1836, Apr. 26.

A dumitali prè-plecat slugă
Gheorghe Oprișan Pah.

Și, la 21 Iunie, altcineva, ocupându-se și de vechea afacere cu Balasan, scrie astfel despre conflictul cu călugării și ajutorul lui Conachi:

Pentru pricina Răchitoasii, am văzut celi însămnate și, fiindcă d. Logf. Conachi să află dus la Mărzăști, îndată ci va veni, îț voi arăta ce-mi scrii și îl voi face să vorbască cu Hat. Cerchez și voi trimiti aici carte.

În ce privește pe Balasan, vânzarea pe baza sechestrului își urmà cursul. La 20 April 1838, « Epitropiia casii răposatului Hatman C. Paladi » scrie lui Gheorghe Oprișan:

(Se decisese a se vinde vitele) și alte pojăii a casii de la fostul posesor a moșiei Ciocanii. Balasan, însă, luându-să acum în băgare de samă că prețul boilor au căzut, s'au socotit că acei treizăci și doi boi boerești să nu să vândă, ci să să ție păstrați la moșia Mădărjacul de lângă Eși, însărcinându-să posesorul a le purta de grijă până să va vidè sporire în preț.

V.

BOIERI DE ȚARA-DE-JOS

Prin afacerile care i-au fost încredințate, Oprișan a ajuns în legătură cu câțiva membri ai boierimii tutovene, oameni asemenea cu figurile frumoase din romanul lui Kotzebue, ca Vornicul Alecu Dolban.

Găsim astfel pe ruda domnească din margenea Bârladului, din satul Zorleni, Vornicul Alecu Calimah, ale cărui legături le-am prezintat cândva în volumul VI din *Studiile și documentele*

mele. În 1820 el se interesează de niște interese ale familiei Cerchez-Donici. Era vorba de sechestrul pus cu cruzime de Oprișan pe averea socrului Cerchez, ceea ce produsese supărare și la Curte, trebuind să se facă recurs la mijloacele de împăciuire ale juristului Vornic Donici:

Arh. Pahce,

Scrisoare dumli am priimit, că ești sănătos m'au bucurat și toți celi scrisă am văzut, în care pricină cercetând de vreo mișcare a Cam. Cerchez spre întărire dieții socrului dumli, n'am aflat decât socrul dumli scrie o scrisoare aice, jăluindu-să că fiica dumisale, soția dumli, l-au supărat prè mult, secvestruindu-i toate, de care s'au fost supărat Măriia Sa Vodă, și scrisoare dumli aciasta au prins bucluc, căci îndată au mers la dumlui Vorc. Donici și, plioforisându-să de pricină, după multă sălă ci i-am făcut, abè l-au rădicat și s'au făcut lucrari cuviincoasă, rămăind a să faci răspuns consulatului pe câte ci au dat, că dumlui Spăt., socrul dumli, nimică nu poate înstriina din lucrurile ci au dat zăstre ficii dumle și prin osăbită scrisoare cătră răpousatul Spat. Ioniți Cananò au făgăduit, di pi cari notă să va scoati copie și să va triimiti duml. ca să o ai în loc de sănet, pusă neapărat, care trebuiește a să vidè izvodul de zăstre i scrisoare acè cătră răps. Cananò, precum te vei plioforisă din însămnare Vorc. Donici. Deci dumta numai de cât puni să scoată copie di pi răvașul acela i izvodul de zăstre și, incredințându-l de isprăvc., îndată să li triimeți aice, dar întârziere să nu să facă. Aceste am făcut și din curății mè te înștiințaz pre larg; în decât dumta alții să nu știe.

820, Apr. 18,
Ieș.

A dumli îndatorit: Calimah Vorc.

(V^o.) Cinstiti dumisale arh. Pah. Iordachi Oprișan cu dragoste la Bărlad.

E vorba și de o potolire a pretențiilor unei maice Athanasia care e la Donici,—se pare, deci, o rudă a lui Oprișan.

Anume schimburi de cai, cerute, arată a fi plata intervenției:

Arhn. Pahr.

Intriga prietenului dumⁱ au agiuns până și pe la lăcașurile sfintii, zădărând și întărtând pricină fără pricină și, cu toți aceste, prinzând eu de veste, s'au făcut cele de cuviință mijlociri și pe maica Athanasia, ce să află aice, să află acum la dumⁱ Vorc. Andronachi Donici, nefăcând nicio mișcare, după planurile ce întinsășă creștinul clironom. Deci, sfātuindu-ne amândoi împreună cu Vorc. Andronachi, am gășât de cuviință ca pentru toate pricinile aceste, fără cè mai mică zăbavă, să te scoli dum. și să vii aice, pentru 4, mult 5 zile. Cu grabă îți scriu

dar acești puțini slovi, ca să grăbești și dum. a veni îndată fără zăbava aice, luând și răspuns de la ispravnici cătră depart. pricinilor streini, pe cartea ce s'au trimes cu Grigorași, întocma cum ț'am scris atunce. Aceste te înștiințaz, iar eu sânt

820, Apr. 30.

A dumitali îndatorit: Calimah Vornic.

S'au mai înfătoșat și alt prilej foarte folositori dum., care, viind, îl vei cunoaște.

Osăbit te înștiințazi că am rămas numa în doi cai, căci ca o pradă m'au încunșorot. Te poftesc a da cei doi armăsaraș negri ce ai și, plăcându-mi, sau în bani ne vom învoi, sau îți voi da pe roibu cel briaz, care îți place, di armasari, căci celui castaniu i-am găsit soți.

(V^o:) La 30 April la cinci ciasuri di zi s'au pornit țimirașu.

Cinst. dumisale arh. Pahr. Iordache Oprișan cu dragoste la Bărlad. (Pecete turcească.)

O ultimă scrisoare, din 27 April 1820, privește tot această afacere:

Să să dei la isprăvc. și sălești a-le faci răspunsul cerșut, adică pe ce temeuri și dreptăți faci pretenție soțiia dumli cucoana Ruxanda și supt care cuvinte s'au pus săcvestrul, iconomisând dumt. că în înștiințare ce vor faci dumlor isprăvc. să zică și aciasta (după cum să va pliroforisă cinst. dipartament din copiile scrisorilor de dovezi ci au triimes soțiia dumlui, încredințate de dumlor, după oarecari urmare, ca prin aceasta să să poată statornici dreptățile acele ce dintr'o'ntăi au căștigat soțiia dumli), și acé adiverință să o triimeț cum mai în grabă aici la mine ca să să facă celi ci încă mai sânt de cuviință.

Spătarul Ioan Cuza, întrebat în ce privește dania de lângă Iași a Elisavetei Romașcu, mărturisește în 1826 în sensul dorit de Oprișan, neuitând să sublinieze că o mărturie a lui nu o dă decât după cea mai atentă cercetare:

Copie.

Cătră cinstita Logofeția cè Mari
Spat. Ioan Cuza.

Luminată carte Marii Sale lui Vodă din 18 al aceștii curgătoare luni Iunie am luat cu multă plecăcune, întovărășită și cu o copie de pe danie călugăriții Elisavet ce face dums. Pah. Gheorghii Oprișan un loc de la Eși, care au fost încredințată de mine, am înțales și celi cuprinzătoare asupra întrebării ce mi să face. Drept aceia fac cunoscut cinstitei Logofeții ca să să arăte Mării Sale lui Vodă că eu niciodată nu obiçnuesc a pune iscălitură pe acest fel de hârtie păr nu văd i-pochimenul ce o dă și cetesc cu lămurire toate cele cuprinsă, iar mai

vărtos aceștii călugăriță aducând întâmplare să am perierghie, i-am făcut mai deosăbite întrebări, puindu-i înaintea și multe din înpotrivă ponturi și ia au rămas tot neschimbată din hotărâre sa și cu mare mulțămire cătră Pah. Oprișan pentru căutare și ajutoriul ce au cunoscut mai mult decât de la un fiu din trupul său, și m'au rugat cu tot dinadinsul să încredințaz scrisoare de dani; pentru care după poroncă în cuget curat nu lipsăsc a înștiința de tot adevărul.

1826, Iunie 27.

O scrisoare din 1^{iu} Iulie 1844 a lui Oprișan arată legăturile bănești cu comisul Ionică Beldiman.

Cea mai onorabilă mărturie pentru acela care pornise răzeș sărac și om de casă ca să ajungă în relații cu lumea boierească înaltă e însă scrisoarea din 1839, prin care Conachi-i recomandă pe «fiul», adecă ginerele său Nicolachi Conachi-Vogoridi, ca să-l inițieze în rosturile de moșie:

Arhon Paharnice,

Știind plecarea dumitale cătră răposatul Căminar Bogdan, nu mai puțin și cătră clironomii săi, căroră ai săvârșit multe îndatoritoare slujbe, nu mă îndoesc că și acum, la prilejul înfătoșării fiului meu Nicolachi acolò, ca un mădulari a familiei bogdănești, te vei arăta cu osăbiri sărguitoriu. Pe aciasta răzimată vă și poftesc ca pentru moșiile ce se găsăsc în părțile acele, potrivit poroncilor Divanului ci ari Nicolachi de a se măsură și a se prețului stare lor de astăzi, să stăruie a se urma asămene lucrări în cât mai în grabă și cu o chibzuiră așa de nemerită încât să-mi pricinuiască mulțămire a dumitali sărguință, dând cuvenita pliroforii și povățuire de trebuință către Nicolachi ca un cunoscător și ispitit ci vă găsiți în acesta, după cari voi rămâne cu recunoștință în potriiva slujbii care o aștept și la proeresul și vredniciia cè cu osăbire a dumitali.

Al dumitali: Costachi Conachi Logft.

1839, April 7.

VI

ȚIGANII IN PRAGUL LIBERĂRII

O parte din aceste acte privesc, ca de obicei pe această vreme, pe Țiganii cari nu odată au atras și atenția lui Kotzebue. Încă dela 1811 Oprișan e cumpărător de robi.

Izvod de câte suflele Țigani laeș s'o venit în parte dumlui Gheorghî Oprișan, ce i-am cumpărat în tovărășie de la dumlui Alecu Grețanu Spatr.; 1811, Mart. 10.

Țigani ci am cumpărat de la dum. Alecu Grecianu Spat. la anu 1811, Fev. 1, cari sânt trecut în hrisovu ci am de la Mărie Sa Scărlat Calimah Vvod, cari esti din anu trecut, 1813, Iuni 23. (Nume: Radu Petrinjăl, Barbu Băngoïu, Vărvara Doroftie, Opre sãn Hrăste Hăngan.) Gheorghî Oprișan Medčr.

Ei sunt «vătrași», oameni muncitori, pe cari proprietarul are a-i hrăni, făcându-li și împrumuturi. Îi vedem și făcând var.

Unii sânt bucătari, vizitii.

Arh. Pahr.,

După înștiințare ce ai făcut dum. epitropii pentru primejdie în cari să află Țăgani de la Ciocani din pricina lipsăi de pâine și din pricină că isprăvnicie nimică n'au făcut în pricina ačasta atingătoare de datoria lui Bălăsan.

Iată că scriu dumⁱ că pentru de a scăpa pe Țăgani de primejdii, măcar că nu să află încă în stăpănire casă, să binevoești a le cumpăra triizăci chile mălaiu din mălaiul cel bun de la Țara-Romăniască de vânzare, și să ei un zăpis de la dănșăi în isprăvnicii, prin cari să arăt și primejdie în cari s'au aflat Țăgani și (neîmplinire, șters) adiaforiia întru hrana lor di cătră Bălăsan, încă că au adus pe epitropii în nevoi de a-i împrumuta pentru ca să-i scoată din primejdie foamitii, cari zăpis încredințându-l de ispravč. cu vadè până la toamnă, sau și mai târzău, îndată ci piste zăci zăle mă vei afla că am trecut la Țăgănești, să mi-l triimeț ca să-ț dau banii, sau că vei rândui pe cineva aici să-i priimască de la epitropii, numai zmintială să nu să facă, poftesc arh. Pahr., ca să scăpăm pe biețăi [Ță]gani, în cari nu cred că nu vor fi și sămănță de a dli din tinereță, și a lui Bogdan.

1833, Iunii 15.

A dumitali ca un frati:

Costachi Conachi Logf.

(V^o.) Cinst. frate dumn. arh. Pahr. Iordachi Oprișan cu frățască dragoste, la Bărlad.

Adecă noi robii Țigani vătraș de la moșia Ciocanii încredențăm cu acest zăpis al nostru cătră cinstita epitropii a casăi răposatului stăpănul nostru Hat. C. Paladi, precum să să știu că, după lipsa de pâine ce au urmat în anul acesta, rămăind noi în cè mai [mari] deznădăjduiri că vom peri de foame, niavând niciun ajutor din parte posăsorului ačestii moșii Ciocanii, am căzut cu rugăminte și ni-au împrumutat cu 800, adecă opt sute lei, de ni-am cumpărat pâini, scoțându cu viața noastră și a copiilor noștri. Pentru cari bani ni-am pus vadè cum să vor răspunde la viitoare lună Ghenar 1834, fără zmintială, iar,

dacă nu vom fi următori a da banii la numita vadè, să aibă a împlini ori cu ce va găsi la casăli noastre, întru care sântem chizăș platnici unul pentru altul. Am rugat și pe dumnealui ispravnicu de Țint. de au încredințat zapisul și spre încredințare ni-am pus numili și degetili noastre, arătând fieștecare câtu îi datori din banii aceștia :

Eu Ioan Săul, bulucbașa, platnic lei par.	1833, Avgust.
Eu Vasili Săul	» 41,12.
Eu Manoli Său	» 27 —
Eu Dumitru Băgu	» 24,14
Eu Costandin vezăteu	» 31,38.

(Urmează și alte nume: Iordachi Dâra, Gheorghii Colibei, Sandu Coraighi, Ioniță Nebunu, Toader Chirachi, Tudor Beliu, Vasili Toronică, Pavăl Biță.)

16 Ianuar 1834.

Epitropia C. Paladi către Oprișan. Pentru 800 de lei « care prin dumneata s'au împrumutat Țiganilor de pe moșia Ciocanii la lipsi de pâine ce pătimè, acum, aflându-să și casa în strămtoriri de bani », îl roagă să ceară banii de la datornici. (Semnat: Conachi.)

La 1848, într'o afacere de schimb, e vorba și de lăieși din « Țara Ungurească ».

Dumisale Ioan Gheuca pentru schimbul ci i-am făcut di mi-au dat moșie Scotohana č-am rămas drept datoriu cu patru suflete di Țigani, un sălaș, cari sălaș bătrân să-i fie, mă îndatoresc în vadè di un an fără zmințeală să o fac teslim; însă Țiganii lăeș di cei uniți, din Țara Unguriască să-i fie, și, când îi voi faci teslim, am să-mi eu sănet. Acesta, și spre credință am iscălit. Și tot atuncia am să-i dau scrisoare din parte mè de schimb, după rânduială, căci acum nu i-am dat, din pricină că n'am știut numele Țiganilor.

1848, Fevr. 20.

(Iscălit:) Gheorghii Oprișan Medčr.

Costandin Mărzac Pitarul, într'o adresă către Divanul Cnejjiei Moldovei, își cere dela Vistierniceasa Catinca Ianculeu un Țigan :

Mă rog dumv. ca să ni să facă împlinire atât de Țăgani, de slujba lor de la gudecată incoace, cât și de cheltuiala č-am făcut, căci, luându-mi-să bucătariul și vezăteu de la casa mè, acum dau bucătariului pe lună 15 lei și vizăteului asămine 15 lei pe lună.

« Modorăni » sau Modorani cu cai apar în documentele ce urmează. Ei atacă precum am mai văzut, și curțile, care se apără de ei cu armele.

Cătră cinstita isprăvnicii a Țănutului Tutovei,
Sădr. Nedelcu Oprișan.

La 11 a trecutii luni Octv. și anu 1844, viindu un no. de 40 șatre Țăgani modorani, čata lui bulubașa Vasăli Tataru, și așăzându-să pe moșiia Chetrăanii, parte răzășască, dănd drumul la 50 capite cai în țarina mē și la arei, mi-au făcut străcăcuni mărturisăță prin ispașie ci în copii alăturez pi lângă ačasta, întărită de dlui privighitor ocolului, cari cai oprindu-să până să vor înfățoșa vinovații țăgani să mă despăgubască, m'am trezit năvălindu-mă nămolul Țăganilor cu fimei, copii, înarmaț de čomegi, ca să mă ucidă în casa mē, în vremi când eu mă găsăm numai cu un rāndaș în ogradă, și să ei în sălă cai. La asămine înpreğurare ġudeci cinstita isprăvnicii ci au trebuit să fac. Am luat și eu armi în mână și am dat veste de au alergat omini mei și cu acest chip m'am putut înpotrivi furii lor și me i-am putut săğurișă viața, iar drept îndestulare mē am oprit doi cai și trii șali tarniți. Înpreğurările m'au cerut chiar atunce a pleca la Eși în interesurili meli, de unde abei acum în sărbătorile aceste m'am putut inturna. La sosăre mē m'am încredințat de omeni mei că casa mē s'au păzăt cu pușcaș și omini strajari di opștii de frica Modorănilor acelora, din cari în mai multe rānduri s'au primblat noștile căti cinci șasă prin sat și în prijma ogrăzii... Astăzi tocmai cătră nopti au venit prilej ca spusa ominilor să să adeverască, puind pāndași mei pe patru și prinzāndu-i din crăcma ci o am chiar în prijma casii meli, urmare din cari să poti încredința cinstita isprăvnicie că iei venisă înnadins spre a-ș îndepłini scopusul lor sau să mă prādi pisti nopte sau să-mi dei foc în casă și, răo lor plecare dānd prilej, supt a mē biruință prinzāndu-i, îi treimăt supt paza în priimire cinstitii isprăvnicii.

Ispașiia ci s'au făcut de cătră noi ġos iscăliții prin puniria degitilor pentru stricăcuni ci s'au urmat în țarină de cătră vitile de cai, în no. de cinzăci capiti, de la patruzăci șatri Țăgani modorāni din čata lui bulibașa Vasăli Tataru, cari au fost stat pe moșiia Chetrenii, parte răzășească, socotind în frica lui Dumnezău: adică una mērtă grāu în arie boierească, una mii căpătānă varză, din vārzăria di la vali de arii, zăce chili popușoi, la douzăci grāmăzi, măsurăți și călcați cu pi-čoarele, și douazăci ġlugi hluiji, — aceste toate arătati mai sus s'au străcat de cătră cai Modorănilor mai sus arătaț, cari prinzāndu-să li s'au oprit doi cai, trii șali tarniți pără vor despăgubi pe dum^{lui} boerul Nedelcu Oprișanu din păgubiria mai sus arătată, cari de cătră noi s'au socotit în adivăr fără părținiri:

Eu Radu Nechita vornicel.
Eu Costandin Patrichi pasnic
Eu Radu Apostu.
Eu Gheorghii Chiri.

Eu Costandin sãn Costachi Miron.
Eu Costin Miron sau Cibotari.
Eu Gheorghii Miron sau Scutar.
Eu Vasăli a Bucuri.

Eu Toadir Chiri.
Eu Ion Miron.
Eu Ilii Corne.

Eu Ion Străuianu.
Eu Mihălachi pădurar.
Eu Vasăli săn Dumitru Chiri.
Frați fiind și noi iscăliți, cu
mănile noastre am iscălit,
... Anton Sucevanu.

(Pecetea satului.)

Am înpănat a doa zi în toate laturile a urmări pe tâlhari, cari, mergând în Țănutu Tecuciului gonașii mei, la sat Frumușălu, undi s'au întâlnit cu un lingurar..., și luându-să de vorbă de acesti prădări, au mărturisăt numitul lingurar în viu grai oaminilor mii că însuș cu ochii lui au văzut în fapt de zăo la bordeili ațelor Modorăni cari s'au slobozit de supt închisoarea grosului is. de Tutova cum au adus calu și celalanti lucruri prădate.

(Nedelcu Oprișan către isprăvnicie.)

La 28 a trecutii luni Fevr. 845, noapte, la 8 časuri turcești a [u]nui slujbaș volnic ș'au (*sic*) încunjurându-i casa niște talhari țăgani modorăni, tot aciia cari au sărit cu bunt mai înnainte asupra-mi după jaluba ce am și dat-o îndată atunce isprăvniciei și pe Țăgani de faptele lor. Aăastă pridari urmată au fost așa, că, într'alt chip neputându-să lipi de casa slujbașului, anumi Ion Străuianul, i-au prins oai cu melu ei din vitile sale și, tăindu-le, au înpărțăt la căni numitului slujbaș, undi liniștindu-să căni, au intrat Modorăni în tinda casăi și i-au luoat calu și, zdrobindu-l cumplit, l-au prădat și din casă de toate pânzurile, laviceri și altele ce au avut, luându-i și zăce carboavi; cari mai șos să va însăamna anumi toate prădăcunile. Jaluba mē dată de mai înnainte și tot pentru acești Modorăni am înfășoșat și izvod anumi de toț prădatii... Nicio punire la cali nu am nici până acum și supt ce chizășii s'au slobozit Modorăni de supt închisoarea grosului eu nu știu.

3 cui de fer pentru furi de cai,
1 cui de fer închipuit a descuiē feluri de zăvoară,
1 chilă de tăet la fer, lăcăț și altili.
1 părechi desagi de părnoi (*sic*).
1 comag de cornu.

(Între obiectele prădate:) 6 burneți, 4 scorturi laț de lână, 160 coți pânză în fășii de bunbac, 80 coț pânză de în sadē, 90 coți pânză de călți, 40 chite de cănepă nelucrată, 90 cairi de lână cheptănată, 4 ghemă-tocuri de lână toarsă, 1 oghial cit nou de târgu, 1 așternut de lână de țară, 1 chebi, 2 fiară de plug, 1 mânta de sucman, 1 părechi cibote de Brașov nou.

Lingurarii nu sânt stricători, ca aceia, ci se tocmesc, bulibașa și « cetașii » împreună, la secere pe moși:

Adică eu Onul Ceuș, împreună cu Săma sãn Ilii bulubaș di lingurali a haznimii (*sic*) ci ni aflăm cu lăcuița la sat Oșăștii, Țânt. Vasluiului, încredințăm prin acest adivărat zapisu nostru dumisali boerului biv Vel Pahr. ca să fii știut că prin bună tocmală ne'm alcătuit cu di ca în vara viitoarei să avem a-i săcera triizăci și una fălci grău cu preți căti șasăsprăzece lei falce, trei ocă brânză și doă dimerlii făină la falci, cari bani să cuprind patru suti noăzăci și șasă lei. Acum deci noi sântem îndatorit ca, la vremi ce ni va da di știri, noi gata să vinim la săciri cu cetașii noștri, la cari am împărțat bani; iar, când vom face vre o smințială la vremi, atunci toată păgubiri ci să va pricinui dumisali di spre noi, să avem a răspunde. Și spre încredințari ne-am pus numili și degitili.

1832, Ghen. 7, Bărlad.

Eu Onol Cauș lingurar.

Eu Săma sãn Ilii lingurar.

Acest zapisu a numiților lingurari pentru tocmala cu dumⁱ Pah. s'au scris di cătră mini când ș'au priimit 320 lei arătați mai sus.

Pascal Gane (?) Stol.

*Kai êpò ημονν παρόν και επέγραφα: Γεώργιος Δάνος.*¹⁾

O socoteală din 1850 arată ce se poate găsi la o casă de Țigani:

Din Țigani cumpărați di la Sărd. Gheorghe Docan și Pahr. Popa:

Cei rădicaț la închisoari: Tănase Țurcanu giudi. Lucrurile ci li s'au luat: 1 părăchi cioboti di Brașov, 1 părăchi colțuni di abă. Un băciu di cură, bun de giude. Un frău cu doă zabali și dezghin. Un căpăstru cu pană bună di cură. O chebi mari bună.

Grigori Țurcanu: Un taclit nou bun nipurtat, 4 irmilici de argint cu pungi cu tot.

Niță Țurcanu, scripcaru: Un mănz cal murgu de doi ani, rămas de la o iapă a sa ci au perit de iarna trecută. Un brău nou albu. O căculă bună noă.

Neculai Țurcanu: O iapă murgă cu catăr cal a iai, cumpărată di doi ani di la Ion herghelegiu boeresc. Un harapnic nou. Doă frânghii de cānipă. Un calup de sopen bun. O căculă.

(Alte nume: Gheorghe Șoșoi, Neculai Țurcanu Haretu.)

Din Țigani cumpărați di la Spat. Alecu Grețanu, Ioan sãn Dumitru zurbagiū: O chebi scurtă de Țara Munteniască, de 45 lei. O căculă di chelcē bună.

Costachi Căldăraru sãn Ioan zurbagiū: Un frău di cură fără zăbali. Doă ocă cositor, o litră țipirig. O șorț pestelcă di Țara Munteniască, vărgată cu arnič albastru. Un tulpan topit galbăn. O părăchi pantofi noi.

Dumitru săidăcar, brat Dinu Sfărlache: O căpițală de cură noă fără dārlogi și zăbali. Doă frăi de cură. Doă chingi fără cātărămi. O

¹⁾ Și eu eram de față și am scris: Gheorghe Danu.

căpițală de cură noaă din chele dum. Ioniță Oprișan. Un brič de ras. O cheli de bou bătută.

Gheorghii sãn Dumitru Sfãrlace sãidãcar : 1 testemel galbãn nou topit. Lucruri luati di la ceialãlți Țigani :

Di la Vasãli Țurcanu : 1 caprã a fãta, murgã, cumpãratã di la Neculai moraru din Coču, 2 frãnghii de cãnepã.

De la Gheorghii Țurcanu Pleșcan : 1 mãnză niagrã cam surii, cumpãratã de doi ani de la Vasãli Velicã din Chetreni.

De la Dinu sãn Gheorghii Sfãrlace, cãldãrar : 1 basmã bunã. Un frãu bun cu zabali de Țara Munteniascã. 2 ghizdani cu hãrtii și alti cãrți...

(1850, 15 Iulie.)

Pe la 1850, vremea liberãrii, Oprișanilor li fug Țigani și prin Muntenia, Bucovina, Basarabia și Ardeal.

La 27 Iunie, Nedelco Oprișan roagã Departamentul din Lãuntru sã permitã vãtafului Radu « cu doi giuzi dintre Țigani mei locali ca sã urmãreascã și sã-i aducã la urma lor » pe sãlașele fugite dela dãnsul : « 13 în Valahia, 16 în Transãlvania, 8 în Bucovina, 7 în Basarabia ».

Felul de a trata Țigani al lui Balasan se încadreazã prin pâra ce urmeazã :

Arãtãrile în scris pentru bãntuirile ci aratã cã au pãtimit Țigani di spre duml. Ioan Bãlosan, orãndatoriu Ciocanilor ; 826, Iuli 17. No. 1. Ștefan vezetiu aratã cã de trei ori l-au bătut cu cãmagul fãrã vinã ; întâi l-au bătut ducãndu-sã di la Eși la Bãrladu, cu cãmag, numai pentru cã au dat cu bicu într'un cal, al doile la Focșani, al triile în sãptãmãna trecutã, pentru cã nu vra sã fii vizãtiu, ducãndu-i și vizãtiu sã tocmascã, și n'au priimit pe altu, umblãndu iarãși sã-l batã, umblãndu fugariu din pricina bătãilor ; și-i ceri, di nu ari voi sã slujascã la alții, cini va gãsã, mãcar sã fii cu ciialanți Țigani la rãnduri ; dar nici a slujã pi Bãlãsan nu slujãști.

8. Neculaiu Bursucu herariu tij l-au bătut Ion Bãlãsan însuș cu mãna lui, puindu-l cu pãntecile pi butuc, zãcãndu di moarti, pricinuindu-i cã n'au pãzãt facire herãlor pentru moarã.

(Altul bătut, « scoțãndu-i pușcași la muncã, spãriindu-i toț copiii umblãndu cãte șapte vãtafi cãlãri cu biceli în mãnã »).

23. Dumitru Bãște au arãtat cã l-ar fi bătut la Ivești, la arii, pricinuindu-i cã nu au adus cai la arii dimineața și, viind Bãlãsan cu vãtajii la arii, au strigat ca sã stei toți din furci, și, stãndu, li-au zis cã cari nu va asculta de vãtajii lui, sã-i batã de moarti, și duml. viind la Eși ni lãsa pi mãna vãtajilor, bătãndu-ne și schingũndu-ni cu totul, fiind de schinguire, neavãndu undi sã ni jãluim.

La 26 Maiu Constantin Paladi însărcinează pe Oprișan cu cercetarea Țiganilor. Li cere plata de bani împrumutați, «su-puindu-i a lucra zilele acele proaste hotărâte precum o fac, iar nu mai mult».

VII

CLĂDIREA CASELOR NOUA

Pe la 1840—41 Gheorghe Oprișan își făcea case la Bârlad, cu «han de cărămidă» și «hrubă de piatră». Avem contractul lui, din 1801, cu «Ungurul» Anton Pușcașu, «calfă de pietrari»:

Adică noi Anton Pușcaș și Ignat Lazăr, calfi di pietrari din satul Vladnicul, Țint. Bacăului, cari mai gos vom iscăli ungurești, prin acest contract ci dăm dums. boeriului Iordachi Oprișan biv Vel Paharnic facim știut că ni-am alcătuit cu dumlui ca să-i zădim casăle ci duml. vrè a faci din nou la ograda dums. în târgul Bârladului cu următoarii îndatoriri: Întăi, casăli săntem îndatoriț a li faci întocmai după planul și măsurili ci ni va da duml. boeriul, atât pentru mărimia i înălțămia zidirii, cât și pentru lărgimia și lungimia odăilor, o șala și unblătorili. 2-le partia di la vali, unde ari a fi întraria în casă, avem a faci o șală și doă odăi, din cari una ari a fi boltită ca să slujască di ghevghir, iar cè al doile cu bagdadii. 3-le casăli noi avem a le da gata tencuiri, văruiți, cu sobi buni și toati odăili cu bagdadii. Al 4-le, pentru grabnica lucrari noi ne îndatorim ca să avem de obștie la lucru doisprezăci pietrari cu plata în bani di la noi, cu cari vom sta nelipsiți la lucru până vom da casili gata niacoperite și, îndată ci să vor acoperi, iarăș cu asămine no. di meșteri să stăruim să li tencuim, să li vărui, să facim sobile și bagdadiile la toati odăili, precum și orici altă ar trebui. Al 5-le, tot materiialul trebuinços, piatră, cărămidă, var, lut, năsăpu și orice altă ar trebui, precum și tot no. di salahori căț vor fi de trebuință la no. di doisprezăci pietrari, au a fi a dums. boeriului. Al 6-le, pentru toată lucrare aceștii zădiri dumlui boeriul ari a ni plăti în bani, doă mii șapți sute lei, din cari acum am și priimit arvonă una mii lei, iar cielalți bani să mi-i răspundă rânduri, rânduri după sporiul lucrului și osăbit pentru hrana noastră și a toți meșterii petrari ci vom avè căti gumătati ocă carni de fiișticari om pi ză sau căti una litră brinză oi, căti una ocă făină popușoi di om pi ză, căti un pahar rachiu, căti una litră vin, iarăș de fiișticare pietrar pi ză, și osăbit pentru casăli noastre, a doă calfi, ari a ni mai da doă chili popușoi și patru vedri brânză di oi. Iar noi avem a ni apuca spre săvârșiria lucrului aceștii zădiri la primăvara viitoari, când dumlui boeriul ni va da știri, căci

la oricarii abatiri a noastră din cuprindirea contractului smintelile ci s'ar da dums. boerului vor fi în răspunderia noastră sau, dacă din lipsa no. di pietrari ci noi sântem îndatoriți a avè în lucru s'ar zăbovi lucrare zădirii, dumlui boeriuł pi socotiala noastră va puni pietrari, a căror plată o va împlini cu orici s'ar găsa la casăli noastre.

1840, Ghenar. 5.

Anton Puskás m. p.

Lazár Ignác kömives.

Eu Burnecu Țăfa purtă... tră nu și... pus dăjetu.

Eu Pasnicu Alecsa čubutar, adevărez.

După rugămintia ci ni-au făcut iscăliți prin acest contract l-am scris eu și adiverez di martur.

N. Ștefănescu.

Întărire de « poliția oraș Bacău, C. Caimăcanu; 14 Ianuar.
(Pecete cu fum.)

Zapis.

Adică eu Anton Pușcașu, Ungur, calfă de pietrari, care mai jos în voi puni numili și degitul, încredințaz cu acest zapis al meu ci dau la cinstită măn dums. boeriułui Gheorghe Oprișan biv Vel Pahr. ca să fii știut că m'am alcătuit cu dum. ca să-i fac în târgul Bărladului un han di cărămidă și o hrubă de piatră, care hrubă să fii urmărită pi măsurile ci duml. în va însămnna, zădită bini, și boltită, iarăș, bini, undi să nu pătimască vre o struncinare, pentru că, orici întâmplare sau primejdii ar pătimi, să fii în a mē răspundire, făcându-o cu a mē cheltuială. Asămine mă îndatoresc ca să-i fac și odăile hanului cu temelie de piatră, iar păreții dă cărămidă în măsurile ci dum. va ceri și în numărul odăilor câte duml. va voi; care odăi să fie boltite bini, unde să nu pătimască străcăcuni, căci, de vor pătimi, apoi răspundire rămăne pentru mini de o potrivă ca și pentru hrubă. Să am a li tencui bine și a faci și sobile într'ansăle, la care ogiacurile să fii iarăș precum duml. li va cere, adică cu ursoace în pod sau scoasă afară. Grosăme păreților la odăi am să o zădem din câte cărămizi dumn. va ceri. Și, în scurt, tot lucrul ci voi face la hrubă și odăi să fii după plăcere dum. Tot materialul, adică piatră, cărămidă și celalte câte va trebui spre zidire acestor binale să aibă duml. a me-l da, precum și salahorii ci va trebui, unde să nu mă zăbovăsc în lucrul din pricina lipsii materialului sau a salahorilor. Pentru tot lucrul acesta duml. să aibă a-m da 1400, adică una mii patru sute lei bani, și un mascur, iar tainul să me-l dei așa precum me-l dă și pentru casile ci zădesc dum. Începire acestui lucru are a să urma din parte mē cu oameni ce voi avè de îndată ci voi mântui casile de tencuit. Facire sobilor de prin odăi și lucru ci va trebui a să face la scări.

Pentru care acum înainte am priimit de la dum. arvonă patru sute doăzăci și șasă lei în doisprezăci galbini olandej, și, pentru credință,

neștiind carte, am dat acest zăpis, în care am rugat pe scriitorul lui de mi-au scris numile și eu am pus degetul.

1841, Dechemv. 9 zili.

Eu, Anton Pușcaș, calfă de chietrari, adiverez.

Rugat fiind de iscălitul, am scris și sănt mart[ur]:

Panaiti Țiroiu.

(Socoteală de plăți:)

La 1843 listă de « chetrari »: Ioniță Muntean, Pavăl Rusu, Vasăli Rusu, Andrei Vacă, Grigori Tifăfăt (*sic*), Toaderi Luță, Ivan Rusu, Mihai Țăganul, Costandin.

Varul îl fac țeranii:

Zăpis.

Adică noi care mai ăos ni vom puni numile și degetile, lăcuitori din satul Miceștii, încredințăm cu aceasta la mână dumⁱ boerului Gheorghi Oprișan biv Vel Pahr. spre a fi știut că prin bună tocmală ni-am alcătuit cu dumⁱ ca să-i facim șasăzăci chili var di tencuială, cu preț hotărât, căti noă lei chila, pentru cari ni îndatorim ca varul să fii alb, bun, curat, și ars bini, și din arătata sumă să avem a găti pe ăumătate la 15 zile a viitoarei luni Apr., când avem a-i da de știri dums. ca să triimată cară să-l rădici, iar cealaltă sumă di ăumătati, adică 90 chili, să avem a-l găti la lasatul Săcului di postu Sănchetriului, când iarăși săntem datori a-i da di știre a să triimată cară să-l rădice.

Măsura varului ari să fie cu dimerlii cantarii (*sic*) și fiiștecari dimerlii să fii cu burneac (*sic*), iar, când noi nu vom fi următori a-i găsi arătata sumă de chili var la vadelile ci însămnăm și s'a pricinui vre o zmintială în lucru casilor care li începi de la viitoare lună April și vor șadē meșterii lucrători din pricina noastră, atunci săntem datori noi a răspunde la orice pretenții va faci asupra noastră, ca niște niurmători tocmelii, fără să avem vre un cuvânt di răspunsu.

Banii după tocmală, cari cuprind cinci sute patruzăci lei, i-am priimit acum înnaainte toți deplin în mâinile noastre, și pentru credință ni-am pus numile și degetili, adiverind și pecete sătiască, chezăși unul pentru altul.

1840, Fevr. 12 zili

Eu Ion Bălariu adiveresc.

Eu Dumitru Oțâl

Eu Lupu Țurcanu

Eu Ioniță Țurcanu

Eu Ion Țurcanu

Eu Ștefan Epure.

} adiverim.

(Pecete cu: « Ținutul Tutova, satul Micești ».)

Dă mini s'au scris și sănt mart., Panaiti Țiroiu.

La facere acestui zăpis m'am întâmplat și eu față: Vasăli Cantacuzinu (?), mart.

Dar și la 1843 Nedelcu punea «vărari» să-i facă «var de tencuială». La 19 Martie 1843 avem un contract pentru niște «var de tencuială pe vale Buzii»:

câte zăci lei din fiiștecare chilă și măsurati cu dimerliia din șai-sprezăci ocă și cu hotărâtă vadè păn la 15 a viitoarii luni Mai...

Eu Grigori Vărariul răspunzător.

Eu Gheorghii... săntem chezăș unul pentru altul »

Era vorba de lucru la niște case de locuință, meșter fiind un cazacliu de pe la Odobești:

Contract.

Adică eu care mai gios în voi pune numile și degetul încredințaz cu acesta ci îl dau la mâna dums. boeriului Iordachi Oprișan biv Vel Pahr. ca să fii știut că prin bună tocmală m'am alcătuit cu duml. ca cu petrarii mei, care să fim la no. 6, și cu materialul și salahori dum. să-i tencuesc casăle pe din afară și pe din lăuntru unde mai este cusur și să-i fac uluci prin odăi în prețul podului, și să-i fac și umblătoare, și să zădesc și stălpii. În scurtu tot lucrul ce va cere trebuință afară de sobe să am a-l face după a dums. plăcere, și dum. pentru osteneala mè să aibă a-m de șapte sute lei bani i câte trii litre făină popușoi de fiiștecare chetrarii pi zi, una litră udătură și una vadră rachiu și cinci vedre vin pentru toți chetrarii, în cursul vremi cât voi lucra. Începire lucrului am să întru de Luni, Iuni 7, în care am să stau până la istoviri, cu meșterii niclintit, pentru că, la din potrivă, când eu nu aş urma cu stăruință precum zic, atunci nu numai că să fiu lipsit de hacul meu, dar să am a-i plăti și zilile salahorilor ci li-ar treci zadarnic, datoriu fiind însă duml. a-m da materialul trebuinčos fără zmințeală. Și pentru credință, scriindu-mi numile, am pus și degitili.

843, Iuni 4 zile.

Eu Costandin Ilie Cașacliu, adeverez.

Și am iscălit di martur: Panait Țiroiu.

(Socoteli.)

La 1844 e vorba de cârciuma de la Tunsești, pentru care se face învoială cu Anton și tovarășii lui, pietrari, și un «blănar»:

Adică noi cari mai gos ne vom puni numile și degitile încredințam cu acest zapis al nostru la cinstită mâna dumnealui cconului Gheorghe Oprișan bil (*sic*) Vel Păhc. precum să se știi că ne'm tocmit cu dum ca să-i facem di petră crășma di la moara dumisali de la Tunsăștii în măsură di mare di patru stânjăni și gumătate în toate părțile și în lunttru cu câti odăi a voi dumnealui, pi cari avem a o da gata cu sobi cu

tot, văruiță, iar herestea ce a trebui și adusă să fii a dumisali, precum și salahori ce s'or socoti că trebui; iar și dum. să ne dè, — făcându-și gălicu di petră a hrubi —, și dumnalui să aibă a ne da plată trei sute lei și mâncari, precum să obișnuști la meșteri, iar noi să fim nilipsiți cinci chetrari până s'a istovi lucru, și sintem chizeș unul pentru altul. Și, pentru mai adevărată credința, niștiind carte, am rugat pi scriitor di ne'u scris numile, și noi ne'm pus degitili.

1844, Fevr. 25.

Eu Martin chetrar, adeverez.

Eu Anton chetrar, adeverez.

Eu Gheorghe blănari, adeverez.

Eu Zahariia chetrari, adeverez.

Zapisul acesta înaintea noastră s'au scris, cari s'au încredințat și cu pecete sătescă:

Eu Costandin Poiană, pasnic.

Eu Simon Bujor vorc. (pecetea satului).

Și eu am scris cu bună primiri și tocmală a numiților din sus arătați și am iscălit. Ion Anton.

Se dreg și case acolo.

Adecă eu cari mai gos m'am pus numile și degetul dat-am adevărat și încredințat zapisul meu la cinstita mâna dum. cc. Gheorghe Oprișan biv Vel Paharnic, știut să fii că m'am tocmit cu dumnealui să-i ten-cuesc casile la Tunsăștii pi unde s'o ceri trebuința, cum să fac și ogiacurile, și să fac și o sobă și odai din dos, și tocmala am să-m dei 80 lei, cari acum am primit la facere zapisului 20 di lei. Și eu deci mă îndatoresc ca, când m'e poronci, să fiiu gata, să fac pi lucru după tocmală. Și, pentru mai adevărată credința, niștiind carti, am rugat pi scriitor di me'u scris numili, și eu am pus degetul.

Eu Sava chetrariu, răspunzător.

844, Iuni 28.

Și eu am scris cu bună primiria a numitului di sus arăt[at] și am scris,

Ion Anton.

Pentru var e o învoială din același an (5 Martie 1844):

Însă varul să fii bun, arsu bini, var de răndu...

Eu Ion sin Nicolai văraru, răspunzător.

Eu Ion sin Pavăl Cosor, răspunzător.

Eu Ioan și Toader, cojocari.

Eu Andrii sin Necolai, vărariu.

Eu Ștefan sin Mariia vădana.

(Din satul Florești; pecete).

Întăresc și Costandin Pană paznic, Simion Bujoi Vornic.

Tot odată, cu Johann Schlesinger lăcătușul, bogatul proprietar își clădia case noi la Bârlad.

Eu Ioan Niamțu lăcătuș încredințaz cu acest contract la cinstită mâna dums. Spătarului Iordachi Oprișanu că pren bună tocmală ce am avut cu dumnealui m'am alcătuit ca să-i fac la casăle celi noă din Bârlad broaștile la uși cu bălămalile lor, precum și toate hiarăle la ferești, atât bălămali, precum și încuetoarele și deschidirea țămurilor. Îi sânt îndatorit la fiișticari ușa a faci broștile după plăcere dumisale și pruba ci-m va da, asămine și la ferești iarăș după pruba ci-m va arăta, și cu herul meu, decât dumlui să aibă a-m plăti de fiișticari ușa căti șapteză[ci] și unul lei și de feriasă căti patruzăci și cinci lei; din cari tocmală acum înnainti mi-au dat arvună 9 adică nou galbini olandej. Deci mă îndatoresc ca pără la Paști să măntui tot lucru č-am așzazat la uș și la ferești. Și spre încredințare m'am iscălit însuș cu mâna me nemțăști. Cari acastă tocmală am săvărșit-o pren știre dums. staros-telui nostru de județ. Iar cusurul de bani ci s'a mai faci ca să să de rămăne să-l priimăsc rânduri după sporiul ce și eu voi înnainti cu lucru. 1844, Dechemvr. 10.

Johann Schlesinger Schlosser, 9 Dukaten habe ich hier genommen. (Lungi socoteli până la 1846.

La 1850, la o regulare de socoteli se mai îndatorește a face «dou broaște la hambariu dums. la Cociu» și la casele de acolo alt lucru. Se declară dator și față de «Herr Neldelke».)

Un Evreu «alămar» lucra la «alămuri»¹⁾:

Socotelili din 1845:

Am dat Jădv. alămariu Nahman... I-am dat numai pi alămurili ferestrilor la uși de la casa cè din sus lângă a fimeilor... Am dat Jădovului ce puni steclele la ferești, căti 14 par. unchiu (*sic*)... Am dat lui Ion Botezatul în tocmala crivatului... Am dat lui Ștefan Pelipici chetrariu să-mi pui lezpezili celi di piiatră, cu tocmală cu sorocovățu di lespede... Înbrăcăminte odăi de sus: 208,18 pi 28 # coț adămască și 42 # coț pânză. 24 lucru așternutului di pi crivat și înbrăcat a 4 scauni... Au să-mi răspundă Iancu Jădv. și Mihalachî chetrariu ci-i zăci Mogăalde pe 80 vedri vin, 7 ocă, căte 2 lei, 30 par. vadra. 84 lei am dat pi 600 ocă sari... Am dat pi 2800 drainițe, căti 11 lei, 20 par. miia, pentru Tunsăști... Am dat arvună lui Aron Jădv. să-mi boiască albastru pi din afară păreții a umblătorii, ci și scânduri și cu păreții scărilor i stălpu... Lui Ion Botezat să driagă scrinu... și să pui alămurile la săltare....

¹⁾ Un Evreu arendaș la 1857 pe Stănuști: Aron sin Avram.

Ion Botezatul și Neculai Țuțu fac sobele.

Zapis.

Adică noi care mai ȝos ne vom puni numili și degitili încredințăm cu acest zapis al nostru ci dăm dum. boeriului Marile Spatr. Gheorghii Oprișan ca să fii știut că cu bună învoire m'am tocmit cu dum. ca să-i facim opt sobi la casele ci are din nou zidite, adică șasă la odăile din rândul de sus cu doă și șala cè mare și doă în becurile de ȝos, cu tocmală hotărâtă cāti șasăzăci lei una. Sobile avem a li faci după forma ce duml. ne va da, însă să fii bine făcute și tencuite, ca să nu scoată fum, pentru că la asămine întâmplari săntem datori a le preface cu a noastră cheltuială și moteriu (*sic*) oȝacurilor să li scoatim afară di asupra acoperemântului, la a căroră ridicare să li chibzuim cu cè mai mare cumpănire unde să nu vie lemne printr'ănsul, ca să să pricinuiască vre-o întâmplare tencuindu-le, și oȝacurile bini, atât supt acoperemânt, căt și di-asupra. În lucrul ari a ni da dum. salahorii trăbuitori, precum și nou să ni dei tain, câte una ocă făină popușoi de fiușticare meșter pe zi. Asămine și udătură la zile de frupt, câte una litră brânză de oi de om, iar la zile de post legumi, precum și câte un pahar rachiu dimineța. Și pentru credința că vom urma, scriindu-ni-să numile, noi am pus degitele. Iar, când noi am face vre o smintială în lucru, atunci nu numai că să fim lipsiț, dar și lucrul căt vom face să rămăi deȝaba, fără a pute pretindirisi vre o plată. Acum înnainta am priimit de la dum. drept arvonă noăzăci și opt de lei.

845, Ghenr. 10.

Eu Ion Botezatu, adiverez.

Eu Neculai Țuțu, adiverez.

Poftit fiind de iscăliți mai sus, am scris și mă însămnez mart.

Un alt contract pentru scaune, mese, etc.:

(23 August 1845.)

12 scaune 18 lei unul, 2 jălțuri 27, 1 masă rătundă 80, 8 tabureli de pus lângă ferești 28, 4 taburele mici pentru piçoare 12, 4 stupători bune mari 12, 4 stupitori mai mici 6, 4 canapele mari 120, 1 crivat cu săltare pentru etac 120, 1 gardirop de tei cu lustru și bronzură 140, 3 mesă de cărți 75, 3 sfeșnicare di cireș 10, 1 scrin cu broaște 140, 1 dulupaș pentru etac 70. (Le va face din lemnul dat, « căt de puțan nepotrivate în calită (?) ¹⁾ cu modelurile arătate; cari gardiropul, sfeșnicarile și stupitorile aceli mici vor fi masive... Asămine și tacămurile de fher a scaunului și a gardiropului vor fi a dumisale ». Iscălește « Ion Botezatul din târgul Bărladului ».)

¹⁾ Calitate ?

Un Gottlieb Schlosser lucrează însă la ghevghir.

Eu cari mai ȝos însuș cu mână me mă voi iscăli nemțăști știut să fii că cu bună tocmală m'am alcătuit cu d. boeriul Spatr. Gheorghi Oprișan ca să-i fac ușa la ghevghiriul dum., de her, cu broasca ei; asămine să fac și balconul tot de her după plăce[rea] dums., cu această tocmală, adică tot herul trebuitoriu la ușa și la balcon să-l cumperi boeriul, iar mii să-m plătiască căti un leu pe ocă, cântărindu-să după ce voi lucra herul, precum și mănecare trebuincoasă, și căti dou gărafi vin pe fiișticari ză. Și de întocmai urmari am iscălit nemțăști. Și la tocmală și faciria acestui zăpis am priimit înainte și un galbăn de triizaci și cinci lei pol. 1847, Fevr. 4.

Johann Gottlieb Schlosser.

Poftit am scris acest zăpis, Gheorghi Theodoru.

Tij am mai priimit cizăci și șasă lei și unsprăzăci părăli, bez galbănul pomenit mai sus, iar aceste am priimit de am scos halaturile de undi au fost zălogite.

(Și alte socoteli.)

VIII

JUDECAȚI LA ÎNCEPUTUL REGULAMENTULUI ORGANIC

Kotzebue arată, poate cu exagerare, valoarea judecăților, pline de șicane, din Moldova vremii sale.

Actele Oprișenilor întăresc părerea aceasta.

La 1826 vedem că după cererea lui Gheorghe Oprișan se cercetează niște plastografi:

Cu multă plecăciuni sărut cinst.
mână dumⁱ cc. Costachi.

După poronca dumⁱ făcându-să de cătră dum. Ban Chirica scrioare ci mi să dă mii din parte dum. în pricina cercetării plastografilor, iată o triimăt, alăturez și čorna cu slova dums. Banului.

Mă rog fă bunătati a o iscăli, doar m'oi porni și eu mări acasi, că mi-am prăpădit toată adunare câmpului din anu acesta. Mă rog, mă rog fă bunătate, doar m'oi porni, că m'am sărăcit cu cheltuelili, și în toată viața voi sluji poruncilor dumⁱ.

Prè-plecată slugă dumⁱ: Gheorghi Oprișan Pah.

826, Avst. 11.

Arhon Păhč.

Iată mărturia iscălită și să mergi dumneata sănătoșăl.

Costachi Conachi Vornic.

Împlinirile ca aceea de la Aga Alecu Miclescu, probabil un răstrăbun al mieu, Ioan Arghiropol fiind soțul unei Micleşti dela Bogdana, se termină cu împotrivire și bătaii zgomotoase, de pe urma cărora mazilii împlinatori se trezesc cu capetele sparte.

Copii di pi raportul privighitorului din ocolul Sămilii, din 18 Mart, cu No. 157.

Am priimit poronca cinstiti is. din 23 a trecutii luni Fevr. cu No. 2033 poroncitoare ca după poronca cinst. Dipartamentu fără să mai fac cunoscut d. Agăi Alecu Miclescu, ci să mergu dreptu la odaia d. și să împlinescu acei 4 boi a d. Pahr. Iordachi Opișan cu sămbriia lor, di la una Avgt. 832, căti zăci lei pe lună, cuprinzând 240 lei. Iau, după cuprindire poruncii, știind că d. Aga pi mini pătimesti ca dor mă va pretindi (prindi) pi a[colo], precum am mai făcut știut cinstittii is. de 19 a trecutii luni Ghenar cu No. 45, undi am alăturat și însuș răvașul dumisali, ci intri alti îmi hotărăști că ari a mă puni și la tevniță, am rânduit cu acei poroncă pri polc. Costachi Ibănescul împreună cu 6 mazăli și, mergând dreptu la odaia d., odaia apropi di casă fiind, n'am găsat boi la odai, ci era duși laturi, la del; cari mergând, au găsat boi, și, arătând păzitorilor poronca, când au vroit să iai pi boi, d. sămțisă și, rădicând Țăganii și satu, au sărit cu parii și, prinzând pi 5, i-au zdrobit cu totul în bătai și însuș d. cu mâna d. au datu în polc. vr'o trii băltagi, zicând că, di aș fi și eu, m'ar tăia bucăți. Iar doi dintri mazăli d. bătându-l și cei 5, împreună cu oamini d., n'au băgat samă; socotindu-l că numai acei 5 mazăli sântu, au luoat boi 5 mari; întâl-nindu-mă și eu cu dănșii, i-am dus la ograda d. Pahr. și, strângându oamenii, s'au prețaluit 695 lei, prețaluit căti 5 unu, fiindu-i tari proști, și i-am dat în mâna cc. dumisale, iar cvitanția di primire au rămas pără va vini d. Pahr. din târgu și apoi să-m dei. Decăt cu raport am grăbitu a trimete la cinstita isv. să pui la cali pentru bătaia mazi-lilor, căci iai nu sântu vrednici di a-ș munci pentru casăli lor, hotărând că di acum înnainti orișici poroncă va mai vini, nu să vor mai supuni ascultării, fiindu-li viața în primejdei di asămine lucruri. Al 2-le și pentru mini mă rog cinstittii isprăvnicii ca cu mijloc (?) ci va socoti să fiu pus la cali, căci d. Aga ari scopos di a-m da viața în primejdei, iar poronca cinstitei isv. ci iara pentru împliniri boilor au luat-o d. din mâna polc. Costachi. Pentru cari înconșurări nu lipsăscu a înștiința cinstita isv.

Iscălit: Constantin Theodoru căpitan.

Întocmai cu originalul.

«Prelungirile» interesate sânt la ordinea zilei: la 16 Iunie 1833, arhimandritul Daniil, egumen de Răchitoasa, scrie astfel către Divanul apelativ al Țării-de-jos:

La 3 Februar 1831 a cerut « Divanului giudecătoresc de atunci » cercetare « pentru parte de moșie Ceucanii și parte de moșiia Deventenii și altele părți de pren prijur ce are sfânta manastiri la Ținutul Tutovvii pe apa Tutovie, afierosite de fericirii ctitori, fiind alăturate cu așazăre răposat Caminar Gheorghii Bogdan, pătimesc înpresurare de cătră clironomii săi de spre cealaltă parte de moșie... Au urmat tot prelungiri di spre parte înpresurătorilor megieș supt cuvânt că n'ar fi de față scrisorile... Am făcut rugăminte cinst. Divan să mi se dei o carte cătră cinstita isprăvniceii acestui Țănut ca să facă cercetare la fața locului spre doslușire adevărului și, binivoind cinst. Divan, s'au și slobozit poroncă supt No. 696, 1831, Fevr. 10, însă din pricina întâmplării boale de holeră nu s'au putut lucra atunce nimică ».

Repetă cererea.

Uzurpările de pământ aparțin lucrurilor obișnuite:

Cu prietenească dragosti mă închin du^{li},
șupăni Gavrilă.

Fac cunoscut dumnilor vostri pentru suhatul ot Simila (?) că am fostu eri la viti și au vinit și dumlui cc. Toderășcu... și el hotărăști acolo la vad o bucată di loc, și zici că esti a lui; și am avut multi vorbi din înpotrivă cu dănsu. Ti poftesc pi dumta ca să vii aice la târgu mâini diminață, să punim la cali, să nu-l lăsăm să mute hotarul suhatului, că eu datoriiă îmi fac cătră dvoastră di vă înștiințaz, și să am cinstit răspunsul dumitali.

1835, Mai 10/18.

Al dumli bun prietin,
Ștefan Cerchez.

Dar mai interesante decât toate hârțiile judecătorești sânt cele ce privesc judecata Epitropiei Bogdan-Paladi cu călugării dela Răchitoasa.

Se arată greutățile întâmpinate din partea cutărui judecător « crud, varvar și neomenos » și se enunță părerea că « astăzi nu se caută dreptăți, ci cine dă la bani, acela are dreptățile » (Iunie 1835):

Am văzut cele însămnate în pricina cu călugărul. Ai cuvânt la toate, dar ce putem face? Astăzi nu să caută dreptăț, ci cine dă la bani, acela are dreptățile. Călugărul negreșit că poate da, dar, epitropiia fiind îngrădită de pravili și având a-ș da samă, nu poate băga în săni asămine condei și de aceia luptă și ia cât poate cu condeiul, iar, dacă nu să ia în băgare de samă dreptățile și pravilile, ia nu are alta ce să facă.

În pricina aceasta, acum lipsind dumnealui Logft. Conachi, lipsind și părintele Mitropolitul, eu sângur ce pot face? Bine ar fi dumta ca un vechil din partea casei să dai o hârtie la Divan, cerând o vadè până după vremea lucrului, când atunci dumta trebuiește neapărat să vii, ca unul ce dumta ai știință de toate aceste pricini și de dovezile ce are călugărul, și știi ce întimpinări să dai, căci epitropiia, neavând nicio știință, nu poate face nicio pregătire și poate să piardă judecata, iar, dumta viind și apărând dreptățile casii după știința ce ai, dacă va ceri trebuința și deosăbite lăturalnice mijloace cătră judecători, să va face vre o închipuire și nădăjduesc că ne vom apara cu acest chip de călugăr; numai te rog profthasăște cât mai în grabă jaloba cătră Divan. Am văzut și raportul dumitali pentru starea acareturilor ot Ciorăști cu izvodul alăturat și m'am îngrozăt. Cu toate aceste dumnealui Logofătul Conachi să va tratarisă și acesta mai înainte de a să striga moșia la mezat.

Tot așa în scr.soarea lui Antohi Coroiu către Gheorghe Oprișan, pentru procesul cu Răchitoasa (9 Iulie 1835).

Nădăjduesc că să va triimeti cercetare, neputându-să în altu feliu și trebuesc a să lua cu adivărat buni măsuri di cătră epitropii, fiind un vajnic enteres a casăi.

Epitropia cu toată vârtute nu va cruța ostentiala și alti mijloaci ca să nu piardă casa dreptățile ei, însă, așa precum è, să află îngrădită de enstructăi și formi cari purure vedem a ei lucrări și numai aceli bini-cuvântate pot fi priimiti de clironomi; în vreme, apoi, pe un lucru măsurat a să da ici colè, lasă că cu anevoe esti, dar, vrând nevrand, va fi mijlocitoare iar alti cheltueli întrebuițate, precum a venitului și a lucrăturilor ei, aceli toati sânt să să facă, și nu pot să nu le priimască clironomii.

Te rog, cc. Iordachi, să faci bunătati a stăru și dum., ca unul ce această moșai să află închegată de dum. și știi toati înpregiurările mai bini decât orișicare în apărare și sprijănire dreptăților acestor orfani.

Pentru acareturili de pe Ciorăști m'am fost îngrozăt de stare lor cu adevărat, și, de a să faci așa precum ceri trebuința, trebuesc o mulțame de bani și, datoriile fiind însă neplătite, jălesc vreme și prilejul, că, de ar fi numai a Ciorăștilor, n'ar fi nimic, dar răps. Paladi li-au lăsat toati acareturili de pe la toati moșăile în cè mai proastă stare, și epitropia în 4 ani n'au putut plăti piste un milion și să facă și acareturi, însă nădăjduim pe Dumnezău că, în grabă mântuindu-să casa, au a să facă și acareturile.

Pentru bisărica din Ciorăști, cu adivărat esti cè mai întâiu de a să puni în lucrare facire ei, însă, adunându-să epitropii, având bunătati și dum. a vini, să va faci întru toati înlesniçoasăle închipuiri, precum între noi am vorovit. Eu voiu înștiința pe dum. îndată pentru orișice mișcări, cerând a te afla față.

Cu frățască dragoste mă închin dum.,
cc. Iordachi.

Dorita scrisoare dumⁱ am priimit împreună cu acei 2 copii de hrisoave și o copii de rezoluțai i o mărturii; în pricina cu Rechitoasa, voi urma precum îmi scrii.

Tare-aș dori însă ca mai înainte de a ne giudeca aice să poți veni și dumneta ca să sfătuim și să punim mai bini la cale. Scrie-m, te rog, pe cându ai pute vini, ca să prelungesc pe pricină.

Am mai triimes dumⁱ un plic cu scrisori de a răps. Bogdan, corespondențai: dacă nu-ț trebuesc, ar fi bini să ni le triimeț.

Gan[e] au vinit la mini și mi-au spus că, giudecându-să la giudecătorii în toati pretențaiile epitropii ce face asupra lui Balăsan, s'au închis jurnalul, nu știu cum și ce. Fă bunătate și cercetiază, că tari mi-i frică de briciu.

Pricina mè cu Pahr. Oatul acum la 1 Săptemv. cu agiutoriuul Domnului au luat sfârșăt, cu mari nevoi câștigând dreptăile di protimisăs. Toți boerii s'au unit, iar Epurianul au stătut înpotrivire cu capul, și au rămas ca un cuc săngur, și tare s'au îndrăcit. Giudecă om, giudecă haracteri! Domnul să-i dè bine. Altă dată îmi va fi spre învățatură a mai ruga pe un așa crud, varvar și neomenos. Ačasta o scriu numai pentru a dumⁱ știință, pentru că ti știu că mă iubești și ai să ti bucuri.

Nu mă uita și, iubindu-mă, mă sfătuești la celi de folosu, că știu că ești bun prieten și creștin. Iar eu sânt al dumⁱ ca un frate și slugă.

1836, Septemv. 5.

(V^o.) Cinst. meu ca un frate dumⁱ cc. Iordachi Oprișan biv Vel Pahr. cu multă frățască dragoste.

APENDICE

NOTE DESPRE FAMILIILE BOGDAN, CERCHEZ ȘI DONICI

I. FAMILIA BOGDAN

Adaug câteva acte, rămase încă nepublicate, cu privire la Gheorghe Bogdan și familia lui:

1. † Io Mihai Racoviță Voevoda bj. mil. gdr. zeml. moldavscoi. Dat-am carte Domnii Mele boeriului nostru dlui Vornicului Bogdan, cine va trimitia să hie volnic cu cartea Domnii Mele a plini 2 buț deșărte, câte de 120 de vedre but., de la Patriche Șerpe, care ni este de cățva ani datori la . . . , însă și păr acmù nu i-au dat dumisale. . . , iar, negăsindu buțile, să pliniască prețul buților ori cu ce ar găsi de la casa lui Patriche, și nimene să nu cutedză înprotiva cărții Domniei Mele, iar, de ar avè ceva a răspunde, să vie denainte Divanului Domnii Mele.

Ias, lt. 7235, Iuni 13.

2. Facem știre cu această mărturii hotarnică că, din luminată poronca prè-înnălțatului Domnului nostru Mărie Sa Costandin Dimitrii Moruz Voda, fiind rânduiți ca să mergem la Țănutul Tutovii la o moșie a dum. Marii Bogdănesi Vornicesi, anumi Stănueștii pe apa Pereschivului, deci, după poroncă mergând la numita moșii și încunșurând toată moșie cu măsura, am stătut de am cercetat toate scrisorile dum. Vornicesi Marii Bogdăniasi (și au închietu toată moșia Stănueștii), și, arătând Irina Bănciloi, fata lui Basoc, un zăpis de vilet 7209, Mai 17, de la Chiriiaacu Bețăv, în care zăpis arată că au vândut lui Grigori Basoc o parte din poeana Bejănesi, din núc în șos șumătate, parte Căzacului, și mi-au mai arătat și o carte de la răposatul Constandin Duca-Vodă din velet 7210, Iuli 26, ce scrii cătră răposatul Mitre Apostul Vel Vornic, zăcând că s'au jăluitu Grigorii Basoc pe o socră a lui, anumi Mičasă, cum că i-ar fi luat dijmă de pe acè parte ce o cumpărase el de la Bețăv, parte Căzacului, și, văzând și noi aceste scrisori adevărate și aducând și oameni marturi de au mărturisăt cum că n'au lipsăt acè parte de la stăpănire lor, i s'au dat parte din dial la casa preotului

Vasălii, adecă din pîiatră ce s'au pus hotar din dial de casa preotului Vasălii Obreji în ȝos pin poiană păr în capul poeni din ȝos, unde s'au pus și pîiatră hotar, din vale de drum în fundul Văi Săci și dia acolo drept spre Apus în zare dialului, unde s'au făcut și buoru într'un stejar și de acolo pe zare dialului în sus spre miiazănoapte păr în capul piscului, unde s'au pus pîiatră hotar, de s'au despărțat de moșiie Sănăteștii, și de acolo drept în sus spre miiazănoapte piste Vale Fântănei, și de acolo în sus păr în capul poenii din sus, unde s'au făcut buoru într'un copaci, unde desparti Țănutul Tecuțului de Tutova, și de acolo în ȝos prin poiană păr în pîiatră ce s'au pus hotar din dial, etc.

3. † Adică noi oamenii de Șerpeni, bătrării carii sântem stătători aicea pre acest loc din moși, din strămoși, carii mai jos ne vom iscăli, dat-am adevărată mărturie noastră la mână lui Vasile Băncilă zet Grigorie Basoc, precum să să știe că, noi trăind aicea, precum am zis mai sus, noi n'am apucat să dijmuiască mănăstirea Răchitoasa în Poiană, nici Hatmanul Bogdan, precum că Poiana aceasta este făcută din codru întreg, și-i făcută de Bejan, și acest Bejan este om strein, și am cumpărat-o eu, Grigorie Basoc, și cu cumnatu-mieu Patriche de la acest Bejan, și noi ținem mult la mănăstirea Răchitoasii: au fost igumen Veniamin și igumenul Gavril și alții până acum și n'au dijmuuit nici mănăstirea Răchitoasa, nici Hatmanul Bogdan, fiindcă acești bătrâni carii sintu mai sus iscăliți au avut judecată la Duca-Vodă pentru această moșie, care și carte domnească avem. Și, pentru credință, ni-am și iscălit: Eu Toader Patriche, eu Nistru Condre, eu Safta, fată lui Patriche, eu Irina, fată lui Ion Basoc. Și, când s'au făcut această mărturie, ne-am tămplat și noi oameni streini, anume eu Ilie Tilibaș, eu Crăste Stănilă. Așa știm, așa mărturisim cu frica lui Dumnezeu înaintea judecății. Și am scris eu Isac cu zisa lor.

Let 7286, Iunie în 3 zile.

съ знает се¹⁾.

4. Copie.

29 Iunie 1777. « Monahul Parthenii, egumen sfintii mănăstiri Răchitoasa », « cătră Costandin Mărzacul », pentru « doi Țigani anumi Ioniți și Sandul, fičorii lui Paladii, cari Țigari au fost împărțit igumenul Gavril și cu dumⁱ Ion Mărzacul la velet 7259, Fevr. 3 ». (Nume țigănești: « Măriuca fată, lui Ioniți Budălaș. ») « Cari acest zăpis s'au făcut de înainti dumisali dumⁱ Pahr. Costandin Paladi i dumⁱ Jicnicer Mihalachi Cerchez, ispravnici de Ținutul Tutovii.

Eu monah Athanasi, vechil ot Răchitoasa ».

(Întărire de boieri: Costandin Paladi Pah., Mihalachi Cerchez Jicnicer.)

¹⁾ « Să se știe. »

5. Cu smerenii mă închin Sfinții Tale, părinti Sălivestru.

Mai întâi sânt dorit de a ști pentru întrezime sănătății Sfinții Tale, aflându-să întreagă să mă bucur, și, fiindcă după judecata ci am cu Șitrariu Lupul Coroiu și cu Ion Ciute pentru hotarul de moșii, anume Benget, care să află în stăpânire mē, nu să știi cu adevărat de la ce vreme au luat răposatul socru-mieu acest hotar în stăpânire dumnealui și cu ce chip, poftesc pe Sfinția Ta ca, întru una din sărbători ce or fi țaranii adunați la biserică, să li faci întrebări tututor (*sic*), bătrâni și mai vrăsnici, care or fi țiind minte de atunci, să arăte în frica lui Dumnezeu, nepărtăluindu-ni nici mii, precum și nici lui Coroiu și lui Ciute, ci întru adevărul să mărturisască de la ce vreme stă[pă]nit-au socrul meu acē moșai și cu ce chip, adecă câți ani sânt de atunce; asămine să arăte de au stăpănit Coroiu și Ciute de la acē vreme încoace: voesc să zacă și să dovedească că au stăpănit vederat prin știința socrului meu ori că știu că însuș socrul meu au poroncit vătăvului de atunce să-i îngăduiască să stăpânească, și la ce ani s'au întâmplat această închedecare de stăpâniri. Atât numai Sfinție Ta să li arăți că, di [n']or arăta adevărul, ei tot păcate vor avē, cum, și de l-or arăta înpărtinit, și mai mult sânt greșăți înaintea lui Dumnezeu, iar, spuind întâmplările nesmintite, precum au fost, și de Dumnezeu sânt blagosloviți și nici mie mi-a părē rău. Aceste toate spuindu-le precum au fost, Sfinție Ta pentru hatărul meu să li ei în scris și, după ce or întări acei oameni cu degetile lor, să întărești și cu iscălitura Sfinții Tale și să-mi trimiți prin vâtaf Ion, și foarte mi'i îndatori. Întălegi Sfinție Ta că eu cu cerere mē nici de cinste Sfinții Tali mă atingu și nici pe țarani voesc a-i innămoli în păcate, pentru că eu dreptul ceiu, iar nu să mărturisască strānbu, și sânt dorit a ști că te aflī apurure sănātos și-ț pāzāști turma întreagā.

A Sfinții Tali plecat: Gh. B[ogdan] Cam. 1801, Noem. 13.

Eu mulțămăsc dumitali pentru cercetare îmi faci, pentru că nu m'ai dat uitării, și dau laudă milostivului Dumnezeu că mă aflū sănātos, di la cari rog ca să trimatā și dumitali multā sănātate. După cum m'ai poftit dumneata, trimisāiu dumitali mărturii de la oamenii cei ce au știut pentru hotarul moșii Bălțata ce pricinā ari; cari pe cāt au știut, au dat acāstā mărturii în sfānta bisāricā.

1801, Nomvr. 30.

Și sânt a dumitali
obbg-o servo

P. Silvester paroco di Vallessacca.

(V^o:) În mână Sfinții Tali părintelui Silivestru, preot catolicesc ot Vale Sacā, cu smerenii să să dē.

1814, Dechv. 27.

6. Sama vātafului Dimitrache Oprișan de banii datoriiilor ce au rămas ca să-i înplinească din sama ci ș'au făcut la 812, Dechvr. 15.

Sama datoriilor casăi dumisali frăține-meu Gheorghî Bogdan Camr., ce au rămas asupra vătafului Dumitrachi ca să-i împlinesc[ă] de la sama ce ș'au încheet a moșei Ceucani... , 1812, Dechemv. . .

1772, 30 pe 398 ocă și 150 dramuri ceară ce s'au vândut lui Vlad mumungiul (*sic*) cu preț 4 lei, 18 par., bezi 6 ocă ce n'au așuns la sobă, fiindce (*sic*) era vechi. . .

Dela satul Praja. . .

539 de la breslașei ot Cioncani. . .

De la sat Fătăciuni. . .

De la satul Migredenii. . .

«Bătrânul» de care e vorba în scrisoarea din nota ¹⁾ pare a fi Gheorghie Bogdan.

7. [Dumitrachi Bogdan către fratele Gheorghie Bogdan.]

Cu frățască dragoste mă închin dⁱ iubiti frati.

Întru bucurie nispusă am primit frățasca dumⁱ scrisoari și dintru sufletiască mulțămiri am cetit toati celi prin frățască împărtașire mie făcute arătați. Crezi, iubiti frati, că lipire mè de dum. și a sângiului legătură nemică în lumi nu poati nici să o slăbască, nici împutinari să-i aducă, și nici sântu vre o mângăeri mai puternică decât a-ț vorbi și a ni vedè prin scrisori și asămine a priimi și de la dum., pentru că nici unul, nici altul nu ni rămăni legătură mai puternică și mai de mângăeri decât o frății, și a unii frății așa ca a noastră.

Nedejde a ti înbrătoșa în curând aice era sângură mulțumire mè, dar acum și aciasă nădejde au început a slăbi prin glăsuire scrisorii dumli cè di pi urmă, și, când stare sănătății meli și alti înprejurări casnici m'ar erta, hotărât că aș vini numai să ti văd și să ti înbrătoșaz și, întru neputința săvârșirei acestui lucru, nicio mijlocire nu-mi rămăne alta decât a ruga pe Dumnezău cu nești ochi umezi de lacrimi să îlesniască întâlnire aciasta, prin închipuiri ce să va putè. Aceste așa

¹⁾ Cu frățască dragoste mă închin dumⁱ arh. Pah.

Am luat frățască scrisoare dumⁱ, am întâles cele ce-mi scrii dumta. M'am bucurat pentru întregime sănătății dum. Am văzut și toate cele însămnate și prè rău mi-au părut, și aceste între dumv. nu le poate dezlega nimine altul decât giudecata, și, în vreme cât trăește bătrânul, ar fi bine să să sfârșască, mai ales că fiiștecare viața sa nu o cunoaște cât poate fi omul trăind, ar fi bine tot să să lămuriască cât să poate. Este să vie la Eș dum. Camr. Cerchez, după cum îmi scrie și după cum mi-au scris și mai înainte de pricina ačasta. Viind dumn. la Eș, voiu vorovi cu dumn. cele de cuvintă.

Puind și înștiințare dums., mă aduc de față în giudecata adevărului în ființa dums., și sânt al dumⁱ ca un frate și slugă:

Gheorghî Herm[eziu ?] Cămr.

Apr. 16.

(v^o.) Cinst. al meu ca un frate dums. arh. Pah. Iordachi Opișan cu frățască dragoste.

Tutova.

atât din parte mè, cât și din parte surorii noastre și a cumnatului nostru, iar, apoi, pentru celi însămnați mie în pricina moșiilor dumⁱ, eu nu găsesc altă închipuire mai înlesnitoare decât a să lăsa în stăpânire și purtare de grijă a lui Costandinică ¹⁾ și a primi pe tot anu câte 2.000 ug., până când să va plăti și datoria făcută, atât în cumpărătura moșii Măciuceștii, cât și Dumenii (?) (șters: altili), și, după aciasta, apoi să priimești și 3.000 galbeni și peste trei mii, cât să vor mai sui moșiile pe tot anu. Aciasta socotesc că esti cè mai îndemănată înlesniri, aciasta frățăști o și împărtășesc dumatile. Scrie-mi, iubiti frati, mai ades, hrânind nădejdeli și așteptare înbrătoșarii noastre, dăruindu-mi aciastă mângăeri atât de trebuințoasă inimii meli.

Mi să mai însămiază în scrisoare dum. încă că sau că aș avè îngrijire politicești sau că aș avè interesul Visterii. Cè d'intăiu lipsăște cu totul și cè de al 2-le nu esti nicicacum. Pentru că, de ar fi fost, urmă a fi până acum, iar nu pe la sfârșitul lucrurilor a o mai nădăjdui. Acesta esti adevărul, și crede unui adevăr prin gură frățască rostit.

Eram să tremetem pe Medër. Gheorghe Opreșan ca să fii la dum. precum am fost înștiințat pe Zmăranda, dar, fiindcă s'au întâmplat a să bolnăvi, au rămas păr să va însănătoși și dacă va ceri trebuința.

1818, Ghenr. 28.

(Ciornă.)

8. Adică eu Mariia bărărița, fata Irinii ci au fost fata lui Ioan Basoc, fiœor lui Grigori Basoc, și eu Sandu blănar, nepot iai, și eu Ștefan Patrichi și eu Costin Patrichi și eu Costandin sin popa Antohi Patrichi dat-am adivărat și încredințat zapisul nostru la cinst. mâna dⁱ cuconului Dimitrașcu Bogdan biv Vel Vornic precum știut să fii că, di nimine siliț, nici asupriț, ci di a noastră bună voi i-am vândut d-lui parte noastră din moșii ci avem rămasă din hotarul Stănuiaștii, în capătul di spre Apus, anumi ci să chemă Poiana Bejănes[i], pi cari parti o avem hotărâtă și alesă în cuprindere hotarniciei ci avem de la Ștefan Mirce Vornic di Poartă și de la Dumitru Chicuș capt., din let 7288, Ghenar 11, cum și altă hotarnică ci avem de la Gheorghe Portasi biv poroșnic, din let 1804, Iuli 16.

Cu tocmală 220 lei bani, adică doă suti doăzăci lei, pi cari bani i-am priimit toț diplinu, acum în mânăli noastre. Deci di acum înainti d-lui să aibă a o stăpâni ca pi o dreptă ocină și moșii a dumisali în veci, ni clătită și nirășluită.

1818, Mart 26.

Eu Mariia bărărița.

Eu Sandu blănar adeverez.

Eu Ștefan Patrichi adeverez.

Eu Costin Patrichi adeverez.

Eu Costandin sãn Popa Antohi Patrichi adeverez.

Eu Costandin Velică adeverez.

Vasile Cr. Suluger

¹⁾ Paladi, fiul lui Gheorghe.

9. 4 August 1818. Scarlat-Vodă Callimachi către Ioan Paladi biv Vel Agă. Arată că Dimitrie Bogdan biv Vel Vornic s'a plâns că i se încalcă moșiile Stănuștii și Șărpeni, în Ținutul Tutovei, de egumenul Răchitoasei, la « o bucată de loc ce să numește Poiana lui Bejănos în trupul Stăuștilor, trimețând Țigani și luând dejmă în țării din grădinile lăcuitoarelor moșii dumisali ». Să facă cercetare.

Vel Logft.

Pecete octogonală cu chenar.

Același ordin mai pe scurt se dă, pentru a împiedeca abuzul, ispravnicilor.

9. 1-iu Septembrie 1818. Doi delegați trimeși de isprăvnicie la Stănuștii, la « Poiana Bejănesii », arată că « rău și fără din cali au trecut peste zăre și peste hotarul vechi de au luat dijmă di pi dreptă parte dumisali Vornicu[lu]și Dumitrachi Bogdan vechilul mănăstirii Răchitoasăi, și, nu nu mai că au luat dijmă din toati după obicei, dar încă au luat un car cu doi boi cu doă chili di perjă cule[se] în car, și au bătut și omul cel cu carul, încât zaci di moarti, fiindcă era cu 33 de Țigani cu vechilul Răchitoasăi, și acei 33 de Țigani au fost toți [cu] čomagi în mână, și noi după cercetare ce am făcut am găsit că rău și fără cale au întrecut peste hotarali vechi și au luat dijmă și au bătut omu, și noi nu lipsăm a înștiința cinstita isprăvnicie ».

Se dase ordinul de cercetare contra « Grecului de la Glăvănești », la 28 August, lui Pah. Costandin Cimbale și vătafului Costin Goču.

Printr'un ordin domnesc din 22 Februar 1829 către ispravnici se decide că se vor lua carul și boii « fără să vă uitați la orice fel de împotriviri a lui », împlinind și dijma. Se vor lua măsuri și « pentru obraznicia lui ».

12. 2 Septembrie 1818. Isprăvnicia de Tutova către Logofeție pentru cearta lui Dumitrachi Bogdan cu Răchitoasa. « Și nu numai că au luat dijmă, dar, gășind acolo pe un pristav a dumisali Vornicului cu un car cu doi boi și cu un om, pristavul, având cal, au fugit, iar carul cu boii i-au luat, cari și păra acum esti la Glăvănești, și pe omul cela cu carul au pus orândatoriul pe Țigani și l-au bătut țigănești, cari acum omul să află pătîmind. Apoi, dacă orândatoriul ačala de poronca gospod nu să supuni, de isprăvč. nu vra să știi, moșiiia o vedi înpîitrită și cu hotarnică și cu stăpăniri de atăta vremi și, fără ničō cercetari de judecată cu cari să-i dē puteri, nu numai că au luat dijma, dar și pe omul ačala l-au bătut, precum arată mai sus, și au luat și carul cu boii, noi aice n'am putut da niciun sfărșit; rămăne precum s'a socoti de cătră cinstitul Divan. Triimetem și mărturiia rândușilor de cercetare ce au făcut, ca să vă vadă ».

13. 16 April 1819.

Precum s'au socotit aceli luoti di pe locul cu pricina ci ari dum. Vorc. Dumitrii Bogdan cu mănăstiri Răchitoasa.

Lei par.

- 25 pe 1 dimerlii mazări pre tahmin.
 6,5 pe 7 dimerlii grău, câte 18 lei chila.
 19,20 pe 46 dimerlii popușoi, câte 8 lei chila.
 3,10 pe 6 dimerlii săcară, câți 11 lei chila.
 1,14 pe 3 demerlii orzu.
 5,10 pe 343 de căpățini varză.
 5,8 pe 80 căpățini usturoiu.
 2,16 pe 4 dimirlii căpă, socotite 48 ocă.
 1 pe 800 nuci.
 13,32 pe 3 chili, 3 dimirlii perjă, câți 4 lei pol chila.
 7,20 pe 33 ocă vin cu 4 lei pol, luați de amănă bani.
 20 pe 1 ocă tiutiu și 6 fuiore cănepă.

14. Cătră cinst. dumⁱ Pah. Iordachi Oprișan.

S'au priimit scrisoare dum^{le} din 20 a următoarii luni Săptemvri, împreună cu sineturile de câți bani ai răspunsu din iraturile moșii Cocianii la curte gpod, din poroncă, de a căroro priimiri să alăturiazii dumatiale și adiverința osăbită arătătoari în sumă după cuprindire săneturilor, pe care să triimit tot cu nepotul dum^{le}, cari mi-au și adus săneturile. Am văzut și celi cuprinsă asupra neîndămării ce ai avut de a veni însuș dum^{ta}: bine ar fi fost însă să vii, cerând trebuința a da și socotială obștiască de toți banii cum e-i istovit de la închiere condractului și până acum la împlinire lui, cari socotială, de vei ave mai multă întârzieri cu venire dum^{le} la Eș, să faci această socotială, încercând toate iraturile pe trii ani după condract și scăzându-te cu ceia ce ai răspunsu anumi, după săneturile fiiștecăru, având a-l triimite la tată-meu spre știința dum^{le} și a mè. Și, când această socotială îi vei face lămurită precum arăt, atunce îi de prisos și venire dum. pi la Eș să ti mai cheltuești și în zadar numai întru această pricină și să-ți lași interresurile ce ai.

1825, Săptvr. 28.

Costandin Paladi Hat.

Sălești-te de a sfârși comisie în cari te-am rânduit.

(V^o:) Cătră cinst. dumⁱ Pah. Iordachi Oprișan, Bărlad.

15. Copii de pe opisul iscălit de dumlui Pahr. Gheorghe Oprișan de scrisorile triimisă la epitropii și pe care acum să triimet înapoi după însuș cerere dumisale.

No.

1. 1829, Fevr. 1. Scrisoare vechilimè ce-mi dă scrisă cu însuș slova și iscălitura răps. Camr. Bogdan pe 13 fețe hârtii, bez al 14-le față, ce-mi scrii mii în persoană și-mi zice să-m iau pe an (?) înnainte ce mi-au făgăduit, iar în o vechilimè zice să mă jăluesc în multe pricini, pre larg să arată.

2. 1829. Altă vechilimè tij cătră mine și tot de la răps. Camr. Bogdan, care sânt în limba franțuzască, cuprinzătoare în 4 fili de hârtii, adecă 8 fețe, tot în pricinili ce-m scrii și în o vechilimè moldovenească.

3. 1828, Fevr. 8. Un răvaș tot de la răps. Camr. Bogdan, în care îmi scrii că au întrat vrajbă între creditori săi: nu vor să-i dè bani să întăriască vechilimeoa ce-m triimiti în limba talienască; tot în acel răvaș arată că Adami era cel mai rău și fără ispravă om a Romii; s'au înșălat creditorii să ni opriască ca să nu-i triimet eu toate vechilăcurile ce au scris, după cererili și cu știința creditorilor am făcut vr'o trii zili sânt; putem eu să fac ceva fără ni[ci] să o știi iai; sînt 2 iscălituri într'acel răvaș.

4. 1827, Fevr. 6. O scrisoare tot de la răps. Camnr. Bogdan cătră mine Pahr. Oprișan și cătri Medě, Brăescul, scrisă pe 4 fili de hârtii cu doă iscălituri, ce zice să depărtăm din Ciocani și Vale Sacă pe posăsori; mai scrii și pentru avocatul Adami și Cocopani.

5. 1828, Fevr. 6. O scrisoari tot a răps. Camr. Bogdan ce zice că avocatul dumneali ar fi luat câte 2, 3 sute galbeni; mai zice că, di-oi vidè că faci vre un vicleşug, să dau jalobă, și altili multe mai scrii, în cari sânt doă iscălituri.

6. 1829, Fevr. 6. O scrisoari tot de la răps. Camr. Bogdan cu 3 iscălituri, ce scrii lui Balosan și zice și de Gal; scrii și sătenilor cuprindere că nu primești pe Balsan să-i stăpâniască moșiile.

Acești 6 hârtii de sus arătate li-am triimes în plic supt peceti la d. Stolc. Ioniță Coroiu, unul din epitropi și țititoriul tuturor socotelilor a casăi pomenitului Hat. Paladi, cu care iarăș să mi le dè.

Iscălit: Gheorghe Oprișan Pahr.

(Un Codrescu declară că a primit hârțiile.)

16. Împărțire de moșie la Costești pentru polcovnicul Lascarache Bogdan (1835).

(Nume: Poiana Săhastrului, «ceialaltă margine a Bucureștilor di spre Răsărit, adică de spre Ciorăni... neajunsul din trupul Borvineștilor... Pentru parte Anicăi, fiica Mogâldei... Parte Cornoae în Costești... Parte lui Iordache Șop.)

17. 26 August 1835. Cerere de împlinire dela Manolachi Bogdan Agă.

II. FAMILIA CERCHEZ-DONICI

1. Iulie 1816.

Socoteală de sinete (și la «David Jădv.», 7 Septembrie 1814.¹)

«Acești bani i-am dat eu, cari am să-i trag de la avere răposatului Pah. Enăcachi Donici, ce au fost bărbat de'nțai soț[ului] meu».

¹) Scrie Gheorghe Oprișan

2. 17 Mart 1820. Ioan Gheuca Ban chiamă la cercetare pe Gheorghe Oprișan, « după jaloba ce au dat duml. Camr. Costachi Cerchez în pricina schimburilor și cumpărăturilor ce are de la dum. Spat. Miha-lachi Cerchez, socrul dum. ».

3. Dum. Pahr. Iordachi Oprișan pân nu să va puni la cali cu Camr. Costachi Cerchez esti poronca Măriai Sale lui Vodă să nu să ducă la țară dumⁱ Pahr., căci, ducându-să, apoi va fi adus cu zapciu după poronca ci este cătră departament.

Mai 10 (1820).

Ispravc.

4. Cu frățască dragosti.

Scrisoare dumⁱ am luat și, pentru pricina cu dumnealui Banu Mi-halachi Cerchez, am văzut celi ci-m scrii și, de vremi ce dumta ai hotărât ca să săvârșască pricina, îndată am și făcut răspuns dumisale Banului ca să fii odihnit. Deci, fiindcă cășlegile sânt scurte și vremi nu încapi ca să zăbăvești dumta 4 săptămăni, după cum scrii, vei veni mai curând, ca să-mi poți găti dumta la vremi, și de acum milostivul Dum-nezău să miluiască și să fii de bine într'un cias bun, să vă vredniciască Dumnezău să petreceți întru fericire.

A dumitale ca un frate
Cananò Spat.

5. 1811. Sama stuchilor primiți de la Cam. Costachi Cerchez.

(La Florii, prisăcile din Bălauru 70, Plochi 50, Focșăni 90, Fântăneli 31, Movileni 92, Mireni 68, Bălinești 88; « 44 ci au murit di la scoatire din temnice pân au dat în flori; 100 să sporesc roi bez cât s'au dres matce; 75 s'au bătut, alegându-să cei proști; 534 s'au pus în temnice; 85 să sporesc roi; 41 s'au bătut, fiind iarăș slabi, proști; 90 au murit pisti iarnă pân acum).

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Despre romanul lui W. de Kotzebue	1
I. Moșiile și proprietarii	4
II. Un răzeș « posesor » — și proprietar	19
III. Un nou boier	40
IV. Condițiile arendării	56
V. Boieri de Țara-de-Jos	84
VI. Țigani în pragul liberării	87
VII. Clădirea caselor nouă	94
VIII. Judecăți la începutul Regulamentului Organic	101
Apendice: I. Familia Bogdan	106
» II. » Cerchez-Donici	113

